

Fakultet for Biovitenskap, fiskeri, og økonomi, Norges fiskerihøgskole.

Åpen gruppe som rekrutteringsarena for fiskeri

Vil åpen gruppe kunne fungere som en rekrutteringsvei for unge fiskere i dagens fiskerisysselsettingssystem?

Birte Richardsen

Masteroppgave i fiskeri og havbruksvitenskap – Ressursforvaltning FSK-3960 (60 stp.)

Mai 2021

Forord

Denne masteroppgaven markerer slutten på studietiden min ved Universitetet i Tromsø og fiskeri- og havbruksvitenskapstudiet. Det har vært lærerikt, spennende og gøy, men også svært krevende til tider. I tillegg har jeg fått flere nye bekjentskap og flotte venner, som jeg håper å få ta med meg videre i livet.

Jeg må rette den største takken til min veileder Signe A. Sønvisen for en enorm tålmodighet, kunnskap, omtanke og god veiledning gjennom denne prosessen. Den følte uendelig lang og vanskelig, men med god hjelp kom jeg i mål. Jeg må også takke min biveileder Jahn Petter Johnsen for gode innspill, kunnskap og diskusjoner. I tillegg må jeg takke alle informantene som stilte opp på spørreundersøkelsen.

Sist, men ikke minst, tusen takk til familie og venner som har holdt ut med meg, ikke bare gjennom det siste året, men hele studietiden. Jeg setter stor pris på all støtte, hjelp, diskusjoner og oppmuntring dere har gitt meg. En ekstra stor takk til mamma som har korrekturlest samtlige av mine oppgaver gjennom hele studietiden.

Tromsø, mai 2021.

Birte Richardsen

Sammendrag

Etter at fiskeriene ble lukket på 1990-tallet ble åpen gruppe etablert for at mindre fartøy skulle kunne drive i mindre skala uten kostnader. I dagens kvotesystem er hensikten at det skal være en arena for rekruttering for unge. Jeg ønsker derfor med denne oppgaven å undersøke hvorvidt åpen gruppe kan fungere som rekrutteringsarena for fiskerinæringen.

Fiskeri har lenge vært en viktig næring for Norge. Til tross for at åpen gruppe er en del av det moderne fiskerisysselsettingssystemet, ser en mange likheter med kystens sysselsettingssystem beskrevet på 1970-80 tallet, hvor den gjensidige avhengigheten mellom aktørene er svært viktig. I tillegg er organiseringen i gruppen basert på uformelle relasjoner og er generelt mer fleksibelt. Tidligere studier påpeker derimot at erfaring og sosialisering fra oppveksten er den viktigste faktoren for rekruttering.

Oppgaven bruker kvantitativ metode. Det ble gjennomført en spørreundersøkelse hvor deltagerne ble spurt om faktorer som valg av yrke, bosted, drift, inntekt, rekruttering og fremtidsutsikter. Til å støtte opp under oppgaven ble det brukt kvalitativ sekundærdata, som bl.a. forskrifter, rapporter, NOU, forskningsrapporter, artikler, bøker og andre statlige dokumenter.

I dag består åpen gruppe i stor grad av eldre fiskere, hvor svært få er under 30 år. En ser at ordningene som skaper størst økning av fiskere er sentrert til Finnmark gjennom kystfiskekvote og kongekrabbefiske. Felleskvotegrunnlaget skiller ikke på alder, inntekt eller om en har fiske som del- eller heltidsjobb, og derfor går store deler av dagens kvoter til fiskere over 60 år. Gjennomsnittsinntekten er generelt lav noe som gjør det svært vanskelig for unge fiskere å komme seg inn i lukket gruppe med dagens kvotepriser. Åpen gruppe utgir en stor del av torskefiske i Nord-Norge og er derfor viktig for sysselsettingen i mange kystsamfunn. Om en ikke lykkes med rekrutteringen til småskalafiskeri i fremtiden, kan dette føre til en negativ utvikling for mange små kystsamfunn.

Innholdsfortegnelse

1	Introduksjon	1
1.1	Problemstilling.....	5
1.2	Avgrensning.....	6
1.3	Oppgavens oppbygning	7
2	Teori	8
2.1	Hva er et sysselsettingssystem?.....	8
2.1.1	Sysselsettingssystemet før 1990.....	8
2.1.2	Endring i fiskeriene før 1990	10
2.2	Sysselsettingssystemet og rekruttering etter 1990 til i dag.....	12
3	Data og metode.....	17
3.1	Forskningsdesign	17
3.2	Kvantitativ metode	17
3.3	Kvalitativ metode	18
3.4	Kombinasjon av kvalitativ og kvantitativ metode.....	18
3.5	Datainnsamling	19
3.5.1	Sekundærdata- Litteraturgjennomgang	19
3.5.2	Primærdata-Spørreundersøkelse.....	19
3.5.3	Valg av informanter	20
3.5.4	Representativitetsvurdering av det kvantitative utvalget	21
3.6	Generalisering, etterprøvnbarhet, pålitelighet og validitet	25

3.7	Begrensinger ved prosjektet	27
3.8	Forskningsetikk	28
4	Åpen gruppe i dagens kvotesystem.....	29
4.1	Dagens kvotesystem	29
4.1.1	Åpen gruppe	33
4.1.2	Hvem er fiskerne i åpen gruppe?.....	35
4.1.3	Driftsgrunnlaget i åpen gruppe.....	39
4.1.4	Spesielle kvoteordninger for åpen gruppe i Nordland, Troms og Finnmark.	43
5	Resultater av kvantitativ undersøkelse	48
5.1	Hvem er fiskerne i åpen gruppe?.....	48
5.2	Drifts- og inntektsgrunnlag.....	51
5.3	Bosted.....	57
5.4	Hvorfor bli fisker? Rekruttering til fiskeri	60
5.5	Fremtidsutsikter	61
5.6	Åpen gruppe som rekrutteringsarena?.....	63
6	Diskusjon.....	64
6.1	Fiskeri og rekruttering	66
6.1.1	Karakteristikk med fiskere i åpen gruppe	66
6.1.2	Drifts- og inntektsgrunnlag i åpen gruppe.....	67
6.1.3	Bosettingsmønster i åpen gruppe	70
6.1.4	Rekruttering til fiskeri	72

6.1.5	Fremtiden for fiskere i åpen gruppe	73
6.1.6	Åpen gruppe som rekrutteringsarena?.....	74
6.2	Fremtidsutsikter	75
6.2.1	Mange eldre fiskere, ett problem?.....	75
6.2.2	Muligheten til inntekt	76
6.2.3	Bosteds og rekrutteringsimplikasjoner	76
6.2.4	Åpen gruppe i fremtiden	77
6.2.5	Politiske implikasjoner	77
7	Oppsummering og avsluttende kommentar.....	79
8	Referanseliste	81
9	Vedlegg	90
9.1	Vedlegg 1 Spørreskjema 2021.....	90

Tabelloversikt

Tabell 1: Aldersfordeling- andel i aldersgrupper	22
Tabell 2: Kjønnfordeling	22
Tabell 3: Fylkesvis fordeling.....	23
Tabell 4: Manntallsstatus	24
Tabell 5 Fordeling faktisk båtstørrelse.....	24
Tabell 6: Antall som tidligere har hatt adgang i lukket gruppe fordelt på aldersgrupper..	50
Tabell 7: Startet i åpen gruppe	51
Tabell 8: Tidligere mannskap på større båt.....	51
Tabell 9: Andel av inntekt fra fiske i åpen gruppe	51
Tabell 10: Bruttoinntekt fra åpen gruppe	52
Tabell 11: Bruttoinntekt fordelt på fylkesnivå	53
Tabell 12: Bruttoinntekt fordelt på aldersgrupper.....	53
Tabell 13: Inntekt utenfor åpen gruppe	54
Tabell 14: Inntekt utenfor åpen gruppe fordelt på aldersgrupper.....	54
Tabell 15: Oversikt over viktigste arter for driftsgrunnlaget i åpen gruppe.....	55
Tabell 16: Viktighet av ordninger for driftsgrunnlag.....	56
Tabell 17: Viktighet av kystfiskekvote for driftsgrunnlag fordelt på fylker	56
Tabell 18: Viktighet av alderstillegg for driftsgrunnlaget for de under 30 år	56
Tabell 19: Forhold som er viktig for bosted.....	57
Tabell 20: Sannsynlighet for å eventuelt flytte innen 5 år	59
Tabell 21: Muligheten til å fiske i åpen gruppe spiller en rolle for bosted	59
Tabell 22: Mulighet til å fiske i åpen gruppe spiller en rolle for bosted, fordelt på fylke	59
Tabell 23 Mål om å delta i lukket gruppe	62
Tabell 24: Mål om å delta i lukket gruppe fordelt på aldersgruppe	62
Tabell 25: Vurdert å forlate fiskerinæringen.....	62

Tabell 26: Anbefaling av yrket til andre	62
Tabell 27: Åpen gruppe som rekrutteringsarena	63
Tabell 28 Åpen gruppe som rekrutteringsarena, fordelt på aldersgruppe	63

Figuroversikt

Figur 1: Viser antall indirekte ansatte i petroleumssektoren mot antall aktive fiskere registrert i blad A og B i fiskermanntallet.	12
Figur 2 Eksempel på fordeling av totalkvoter.	30
Figur 3 Eksempel på fordeling av kvote mellom gruppene i torskefiske for 2018	32
Figur 4 Kvote for åpen gruppe i fiske etter torsk oppgitt i tonn.....	34
Figur: 5 Viser antall fartøy i fiske etter torsk i åpen gruppe mellom 2010-2019 i alle fylker .	35
Figur 6: Viser antall fartøy fordelt på de 6 fylkene med flest fartøy i åpen gruppe fiske etter torsk.....	36
Figur 7: viser aldersfordelingen i fiske etter torsk i åpen gruppe i 2020, alle fylker	37
Figur 8 viser kjønnsfordelingen i fiske etter torsk i åpen gruppe i 2020, alle fylker	38
Figur 9: Viser fordelingen av manntallsstatus i fiske etter torsk i åpen gruppe i 2020, alle fylker	38
Figur 10. Forslag til ny ordning som viser kvotegrunnlaget med rekrutteringskvotebonusordning, alderstillegg, kystfiskekvote og kvote.....	41
Figur 11: Viser antall fartøy med kystfiskekvote mellom 2011-2020	44
Figur 12 Viser antall fartøy som har deltatt i kongekrabbefiske i det kvoteregulerte området i åpen gruppe mellom 2008-2019.....	46
Figur 13: Fylkesfordeling av deltagere i spørreundersøkelse	48
Figur 14: Manntallstatus fordelt på aldersgrupper	49
Figur 15: Høyeste fullførte utdanning.....	50
Figur 16: Hvor lende deltagerne har bodd der de bor i dag	57
Figur 17: Sannsynlighet til flytting innen 5 år	58
Figur 18: Årsak til å bli fisker	60
Figur 19: Fremtidsutsikter	61

1 Introduksjon

De rike fiskeriressursene har vært og er grunnlag for store sesongfiskerier etter sild og torsk. Fiskeri er følgelig en viktig næring i kystsamfunn i Norge. Fram til omkring 1970 var alle fiskeriene i Norge åpne for alle, og det var mange som var avhengige av fiskeriallmenningen som livsgrunnlag. I tillegg var nesten alt fiske fritt og uregulert, med unntak av trålfiske som ble adgangsregulert allerede på 1930-tallet. Mange kystsamfunn var svært avhengig av fiskerinæringen, som også var krumtappen i kystsamfunnets sysselsettingssystem.

Etterkrigstiden var preget av økende økonomisk og teknologisk vekst. Dette resulterte i økende fangstkapasitet for kystflåten (Holm, Finstad og Christensen, 2014). På slutten av 1960-tallet kom første krise etter kraftig nedgang i sildebestanden etter overfiske. Dette førte til at sildefisket først ble stoppet, og så senere strengt regulert. I torskefiskeriene fortsatte de åpne og til dels uregulerte fiske. Først etter den norske økonomiske sonen ble etablert i 1977 kom de første fiskereguleringene. I første omgang omfattet reguleringene trål og ringnotfiske, senere også kystflåten (Hermansen og Isaksen, 2020). Dette var starten på den moderne ressursforvaltningen en ser i dag (Vik, Johnsen og Sønvisen, 2011).

Kystfisket var svært viktig for bosettingen og sysselsettingen langs kysten. Det frie fisket var grunnlaget for sysselsettingen i mange kystsamfunn, samtidig som mange mente at kystfiske ikke var en trussel mot fiskebestandene. Fra 1977 og utover 1980 tallet fikk den norske kystflåten etter avtale med det daværende Sovjetunionen, fortsette å fiske med konvensjonelle redskaper ut over de norske totalkvotene som Norge og Sovjetunionen ble enige om.

Livsgrunnlaget for kystsamfunnene og sysselsetting gikk fremfor ressursvern. Mot slutten av 1980-årene ble det frie fiske trappet ned. Vendepunktet for norsk ressursforvaltning kom den 18. april 1989, da Fiskeridirektoratet stoppet kystflåtens fiske fordi den norske totalkvoten var overfisket. Heretter kom ressursvern til å stå som førsteprioritet for norsk fiskeriforvaltning (Holm, Finstad og Christensen, 2014) Dette fikk konsekvenser for fiskerinæringen og for det som er tema for denne oppgaven, nemlig rekruttering til fiske. Men før jeg drøfter hva rekruttering til fiske innebærer, vil jeg kort presentere noen forhold som er viktige som utgangspunkt for denne studien av rekruttering til fiske.

Etter 1980 ble også kystfiske etter torsk, sei og hyse regulert og Norge innførte etter hvert en kvoteordning og bestemmelser om hvem som fikk delta i fiske. Dette var spikeren i kista for fiskeriallmenningen. Fra 1990 ble fiske på de viktigste kommersielle artene lukket. I 1990 ble fiskefartøyene i torskfiske delt i to grupper. Gruppe en, som fikk garanterte fartøykvoter basert på fartøylengde og gruppe to, der fartøyene konkurrerte om en mindre felleskvote. Gruppe to, i dag kjent som åpen gruppe, bestod hovedsakelig av mindre fartøy opprinnelig under 10 meter, som av ulike grunner ikke hadde fisket over et visst kvantum av torsk i ett av de tre siste årene før 1990. Fartøy under 10 meter som hadde fisket over minimumsmengden i de tre forutgående årene fikk garanterte kvoter. Åpen gruppe ble i den sammenheng etablert som ei gruppe for deltidsfiskere og fiskere som ville trappe ned (Holm, Finstad og Christensen, 2014)

Alle disse endringene økte lønnsomheten for yrkesfiskere som fikk adgang til de lukkede fiskeriene, samtidig som de minste fartøyene og åpen gruppe måtte konkurrere. Men mens adgangen til å etablere seg i lukket gruppe er begrenset, så er adgangen til å starte fiske i åpen gruppe med fartøy under 11 meter, på visse betingelser åpne for alle med lovlig opphold i Norge (Holm, Finstad og Christensen, 2014) Et viktig spørsmål er dermed hvilken rolle en slik åpen gruppe spiller for sysselsettingssystemet i fiskeriene.

Parallelt med endringene i lovverket hadde Norge en nedgang av yrkesfiskere. Fra 1970 og til nå kan vi se en jevn nedgang av registrerte fiskere i fiskermanntallet, noe som indikerer at fiskerienes sysselsettingssystem også ble endret (St. meld. nr. 21 (2006-2007), 2007)¹. På tidlig 1980-tall beskrev Jentoft og Wadel sysselsettingssystemet i fiskerinæringen som en arbeidsfordeling, hvor lokalsamfunnene var sterkt avhengig av fiskeriene. Både barn og ektefeller var delaktig i arbeidsoppgaver for at fiskerne skulle kunne utføre sine oppgaver på havet. Også kunnskap og sosialisering til arbeid i fiskeriene skjedde gjennom lokalsamfunn (Jentoft og Wadel, 1984). Sysselsettingssystemet virker med andre ord å rekruttere.

¹ En skal merke seg at tallene fra fiskermanntallet fra før 1990 ikke er sammenlignbare med tallene etter dette. Etter 1990 ble reglene for å være registrert i fiskermanntallet også skjerpet, slik at det reelle antallet aktive fiskere nok var lavere enn det manntallet før 1990 registrerte. Dette gjør at fiskermanntallet fra 1990 til nå gjenspeiler realiteten av antall fiskere bedre enn tidligere.

Endringene i fiskeriene og nedgangen og nedgang i fiskerisysselsettingen har resultert i at det har blitt uttrykt bekymring for rekruttering til fiske.

I 2015 gjennomførte Vik og Johnsen en studie blant fiskere og fiskebåteiere for å nærmere undersøke sysselsettingssystemet i den norske fiskeflåten. De så på hvordan det rekrutteres, hvor det rekrutteres fra og hvordan fiskerne ser på fremtiden. Deres funn viser at få båteiere rapporterer et rekrutteringsproblem og at de fleste rekrutteres gjennom familie, lokalsamfunn og yrkesnettverk. Samtidig så de at sysselsettingssystemet ikke lengre var like sterkt inkorporert i lokalsamfunnet som tidligere og at det har beveget seg mer mot et profesjonelt system (Johnsen, Vik og Sønvisen, 2017).

Det er likevel fortsatt en diskusjon om rekruttering til fiskeri. NRK skrev nylig at problemet med å rekruttere unge fiskere er avblåst (Flølo og Kolseth, 2021), samme dag som de publiserer en sak om unge fiskere som mener dagens fiskeripolitikk gjør det unødvendig virkelig å bli fisker (Kristoffersen og Øberg, 2021).

Om en dykker dypere fiskermanntallet, kan vi også se en økning av andelen eldre fiskere. Mellom 2004-2018 ser en for eksempel at aldersgruppen fra 47 år og oppover har en generell økning. Størst økning er i gruppen 67-70 år. Størst nedgang finner en i aldersgruppen 32-41 år. De under 30 har hatt en liten økning i denne perioden (Riksrevisjonen, 2020). Hvis vi ser på deltagere i åpen gruppe i fiske etter torsk, så ser vi at den eldre aldersgruppen dominerer. Her er den største aldersgruppen de over 70 år. Deltagere under 30 år representerer under 10 % av åpen gruppe i torskefiske (Fiskeridirektoratet, 2020e).

Nedgangen i antall fiskere, sammen med økningen i andelen av eldre fiskere har derfor gitt grunnlag for bekymring for rekruttering til yrket som fisker. Både næring og myndigheter har erkjent at fiskerisysselsettingssystemene kan være sårbare og at rekruttering ikke går av seg selv (Meld. St. Nr. 32, 2019). For å sikre rekruttering har derfor myndighetene iverksatt ulike rekrutteringsordninger. Blant annet har det gjennom flere år vært utdelt rekrutteringskvoter til yngre fiskere. Disse ordningene har møtt mye kritikk (Trygstad, 2019).

I Meld. St. 32 (2018-2019) Et kvotesystem for økt verdiskapning. En fremtidsrettet fiskerinæring lanserte regjeringen åpen gruppe som en ny rekrutteringsarena. Et av hovedmålene med åpen gruppe er at den skal fungere som en rekrutteringsarena for unge fiskere. De ønsker å legge til rette for unge å kunne benytte seg av den frie tilgangen på

ressursene for å kunne etablere seg som fartøyeier og senere kunne komme seg inn i lukket gruppe (Meld. St. Nr. 32, 2019). For å legge til rette for det har de etablert en kvoteordning til alle under 30 år som deltar åpen gruppe, samt en rekrutteringskvotebonusordning, med oppstart i 2022 (Stortinget, 2020). I tillegg kan en i enkelte kommuner i Nordland, Troms og Finnmark få kystfiskekvote i tillegg (Fiskeridirektoratet, 2020c). Regjeringen skriver i kvotemeldingen (2019) at det er viktig å sikre rekruttering til fiskeflåten for å unngå forgubbing i fiskerinæringen samt opprettholde et levende kystsamfunn (Meld. St. Nr. 32, 2019). Samtidig er det verd å merke seg at fiske i åpen gruppe ikke automatisk kvalifiserer til deltagelse i lukket gruppe. Ideen bak ordningen er at yngre fiskere skal kunne bygge seg opp økonomisk, slik at de er i stand til å kjøpe seg inn i lukket gruppe når fartøy med kvoterettigheter legges ut for salg.

Det er interessant at rekrutteringsordningen knyttes til åpen gruppe som oppigjennom tiden har fått mye kritikk. Blant annet for at den inneholder for mange deltagere slik at gruppekvoten for hvert enkelte fartøy blir liten. Det har også vært hevdet at reglene rundt opptak i fiskermanntallet er for liberalt og at Fiskeridirektoratet ikke følger det godt nok opp hvem som er aktive. Nordland fylkes fiskarlag har mener det må innføres tiltak som gjør at åpen gruppe faktisk kan føre til rekruttering. De foreslår at fiskerne i blad B får høyere kvote enn de i blad A, samt at det stilles strengere krav til tilgangen i åpen gruppe (Kyst og fjord, 2017). Norges fiskarlag mener det bør vurderes å innføres aktivitetskrav slik at en kan få mer torskekvote om en fisker mer på andre arter. De mener det vil stimulere til at fiskere øker fangsten av andre arter enn bare torsk, og belønnes for det samt at rammebetingelsene for heltidsfiskere og landindustrien bedres. I tillegg mener de at totalkvoten til åpen gruppe bør økes (Norges kystfiskarlag, 2018). Dette er forlag som vil være til fordel for de mest aktive og dem som ønsker å bygge seg opp.

Dermed er vi kommet fram til det som er denne oppgavens tema, nemlig å undersøke og drøfte om åpen gruppe kan fungere som en rekrutteringsarena for fiskere i dagens fiskerisysselsettingssystem og hvilke betingelser som eventuelt må være på plass for at det skal fungere.

1.1 Problemstilling

Som nevnt så er regjeringens ambisjon med rekrutteringsordningen at unge fiskere skal kunne ha muligheten til å bygge seg opp erfaring og ressurser til å kunne ta steget inn i lukket gruppe (Meld. St. Nr. 32, 2019).

En utfordring er at åpen gruppe også skal ivareta tre forskjellige formål. Den skal først og fremst stå for rekrutteringen til fiskeri ved hjelp av kostnadsfri adgang, alderskvotetillegg og kvotebonusordning. For det andre skal den være en arena for eldre fiskere å kunne trappe ned etter de har forlatt annen fiskeri. Den tredje er at den skal bidra til å bevare den samiske kulturen innen fiskeri gjennom ordningen kystfiskekvote (Meld. St. Nr. 32, 2019).

Til tross for at det mangler gode data til å beskrive fiskerne i åpen gruppe, så er det rimelig å anta at det er en svært sammensatt gruppe som er i veldig forskjellige stadier i sitt yrkesliv og som har ulike grunner for sine tilpasninger. Dermed har åpen gruppe muligens forskjellige funksjoner i sysselsettingssystemet. Den kan være både rekrutteringsarena, nedtrappingsarena og kulturbærer. Et viktig spørsmål er derfor om disse tre funksjonene kan ivaretas samtidig?

Riksrevisjonen publiserte i 2020 en rapport om kvotesystemet i kyst- og havfiske. Her konstaterte de at andelen eldre fiske har økt, samt at flere fiskere har gått fra lukket til åpen gruppe enn omvendt, noe som kan virke mot sin hensikt med åpen gruppe i rekrutteringsøyemed. Rapporten viste også at prisutviklingen på tillatelser i lukket gruppe i fiske etter torsk kan skape problemer for unge mennesker, da prisen for tillatelser er alt for høye, og de da kanskje ser seg nødt til å etablere seg i andre næringer fremfor fiskerinæringen. Utviklingen i åpen gruppe har helt mer mot at eldre fiskere har solgt sin tillatelse i lukket gruppe, og gått over til åpen gruppe for å trappe ned aktiviteten (Riksrevisjonen, 2020).

Mitt overordnede forskningsspørsmål er derfor:

Kan åpen gruppe fungere som en rekrutteringsarena for unge i dagens fiskerisysselsettingssystem?

Denne problemstillingen vil jeg besvare gjennom en eksplorativ, kvantitativ undersøkelse, der jeg besvarer følgende spørsmål:

1. Hva karakteriserer fiskerne i åpen gruppe i dag? Hva tjener de? Hvor er de i karrierene sine? Hva kjennetegner tilpasningene i åpen gruppe?
2. Hvordan har de blitt rekruttert og hvilke rekrutteringsveier og mekanismer synes å virke?
3. Hvordan har de blitt sosialisert inn i yrket?

Gjennom å besvare disse spørsmålene vil jeg kunne drøfte om tiltakene knyttet til åpen gruppe med kvotebonus for fiskere under 30 år, kystfiskekvote og eventuell krabbekvote vil være tilstrekkelig for å rekruttere unge fiskere som båteiere inn i fiskeflåten. Gir ordningene reelle muligheter til å kjøpe seg inn i lukket gruppe? Eller må en erkjenne at åpen gruppe i hovedsak fortsatt kommer til å være viktigst som nedtrappingsarena for eldre fiskere, samt at den ivaretar hensynet til den sjøsamiske kulturen? Det er også verdt å drøfte om det vil være mulig å kombinere alle disse tre hensynene i åpen gruppe.

1.2 Avgrensning

Min oppgave er begrenset til åpen gruppe da jeg ønsker å få en forståelse av hvordan det kan fungere som en rekrutteringsarena. Da tidligere ikke er gjort studier av åpen gruppe som rekrutteringsarena vil mye av teori og bakgrunn for oppgaven være koblet opp mot kystfiskeflåten som helhet.

Åpen gruppe består av flere viktige fiskerier, men i størst grad av torskefiske. Jeg har derfor i min oppgave holdt hovedfokus på torskefiske nord for 62°, og ordningene som er knyttet til dette. Med disse avgrensningene kan det hende at ikke alle aspekter av å være fisker i åpen gruppe er belyst, men undersøkelsen ble satt sammen for å belyse flest mulige sider, med de mulighetene jeg hadde.

Selv om mine resultater i størst grad er gjeldene for torskefiske, kan flere av mine funn også ses i sammenheng med andre fiskerier.

1.3 Oppgavens oppbygning

Jeg har valgt å dele masteroppgaven opp i syv hoveddeler. Til nå har jeg presentert en introduksjon og problemstillingen.

I andre kapittel presenterer jeg det teoretiske rammeverket for oppgaven. Dette beskriver det tradisjonelle sysselsettingssystemet, og utviklingen av det frem til dagens system.

I kapittel tre vil jeg presentere den metodiske tilnærmingen jeg har brukt i oppgaven, samt representativitetsvurderingen av den kvantitative undersøkelsen.

Deretter i kapittel fire går jeg gjennom bakgrunnsteori for oppgaven. Her vil jeg gjøre rede for terminologi, dagens kvotesystem, åpen gruppe og tilleggsordningene knyttet til gruppen.

I kapittel fem presenteres resultatene fra, og tolkningene av den kvantitative undersøkelsen.

I sjette kapittel vil jeg drøfte resultatene og knytte de mot teori og bakgrunn. Jeg vil også her se på noen av implikasjonene av funnene.

Avslutningsvis i kapittel syv oppsummerer jeg viktige funn og kommenterer disse.

2 Teori

2.1 Hva er et sysselsettingssystem?

Sysselsettingssystem, lokalsamfunnene og fiskeriene var tidligere tett knyttet sammen, noe som var fundamentalt for bo- og sysselsettingen langs kysten. Jentoft og Wadel (1984) så på kystsamfunnene som et samspill mellom husholdningene, fiskeriene, fiskeindustrien, serviceindustrien og skolen. Dette spillet kalte de kystens sysselsettingssystem. I den åpne fiskeriallmenningen ansås dette for å være en nødvendighet for å opprettholde rekrutteringen og sysselsettingen i et fiskevær (Jentoft og Wadel, 1984). Sysselsettingssystemet bestod ifølge Jentoft og Wadel som «et sett innbyrdes avhengige aktiviteter og sosiale roller» (Jentoft og Wadel, 1984, s. 13). De var av de første til å beskrive lokale sysselsettingssystemer i sin bok «I samme båt- Sysselsettingssystemer i fiskerinæringen». Det er senere gjort flere studier på akkurat dette som uttrykker flere paralleller og tette sammenkoblede moderniseringsprosesser som har endret både fiskerinæringen, kystsamfunnet og forholdet mellom dem (Vik, Johnsen og Sønvisen, 2011). Ifølge Vik, Johnsen og Sønvisen (2011) er koblingene mellom dagens lukkede fiskeri og lokalsamfunnene annerledes enn koblingene mellom de åpne fiskeriene og lokalsamfunnene på 1970- og 80- tallet. Jeg skal her beskrive hva noen av endringene innen modernisering, politikk og utbygging av ressursforvaltning har ført til i kystens sysselsettingssystem.

2.1.1 Sysselsettingssystemet før 1990

Mange lokalsamfunn var frem til 1980-tallet preget av tette sosiale relasjoner. Mange steder var fiskeflåten den sentrale delen av det lokale sysselsettingssystemet, i tillegg til husholdningen, fiskeriindustrien, servicenæringer og skolen. Ofte var forholdene mellom aktørene svært sosialt nære. Nesten alle hadde en direkte eller indirekte relasjon til fiskerinæringen. Jentoft og Wadel (1984) så på sysselsettings- og rekrutteringsforholdene som sosiale relasjoner. Det var rundt fiskeflåten mesteparten av arbeidet og den økonomiske koblingen lå. Det lokale sysselsettingssystemet var i stor grad organisert og avhengig av hvordan sesongens fiske ble. De beskrev det som et uformelt system som for det meste var selvregulerende. Kunnskapen var lokal, og barn ble sosialisert inn fra tidlig alder (Jentoft og Wadel, 1984). Skolens plass i sysselsettingssystemet ble belyst, og stilt spørsmål om. Blant annet Hetland og Tiller mente skolen i noen grad kunne bidra til økt fraflytting ved at

lokalkultur og forholdene i arbeids- og næringslivet i samfunnet i liten grad ble integrert i skolefagene og skolehverdagen (Tiller, 1984)(Hetland, 1984).

Ifølge Jentoft og Wadel (1984) hadde kystens sysselsettingssystem fire hovedegenskaper, gjensidig avhengighet, fleksibilitet og mobilitet, primærsosialisering og levedyktighet. Det første er gjensidig avhengighet mellom aktørene. De så at rekrutterings skjedde gjennom sosiale nettverk, og da særlig familie og venner. For eksempel kunne barn og unge være med familie, venner eller bekjente fra samfunnet på fiske. Dermed var husholdningen og fiskeflåten gjensidig avhengige av hverandre for tilbud og etterspørsel etter arbeidskraft (Jentoft og Wadel, 1984).

Den andre er fleksibilitet og mobilitet. Sysselsettingssystemet var fleksibelt, og arbeidet var mobilt. Få var arbeidsledige på grunn av mobilt sesongarbeid. En kunne jobbe i et fiskeri, om det gikk dårlig kunne man ta seg jobb med et annet fiskeri eller en annen lønnet jobb. Sammensetningen av den lokale flåten og den gjensidige avhengigheten mellom aktørene i sysselsettingssystemet tillatte en adaptiv fleksibilitet innad i systemet (Jentoft og Wadel, 1984) (Hersoug, 1985).

Kunnskapsoverføring i kyst sysselsettingssystemet skjedde i stor grad gjennom primærsosialisering hvor en har svært nære knyttede bånd med familie, og fikk gjennom det fra tidlig alder kunnskap, verdier og kjennskap til kulturen. Sosialiseringen av barn og unge skjedde gjennom lokal fiskeriaktivitet ved at de tidlig ble involvert i fiskeflåten og kunnskapen ble dermed overført mellom generasjoner (Hetland, 1984).

Sårbarheten til et fiskerisamfunn var lav på grunn av den gode organiseringen av kystens sysselsettingssystem, fordi det var gjensidig avhengighet og sterk mobilitet og fleksibilitet. En nedskalering av fiskeindustrien ville kunne øke sårbarheten av og dermed skape problemer for rekrutteringen, serviceyrkene og fiskeflåten (Jentoft og Wadel, 1984) (Hersoug, 1985).

Med andre ord var kystens sysselsettingssystem et nettverk av gjensidig avhengighet mellom aktørene i kystsamfunnet og aktørene påvirket hverandre i stor grad (Jentoft og Wadel, 1984).

2.1.2 Endring i fiskeriene før 1990

Fiske har vært en viktig del av mange husholdninger langs hele den norske kysten, både for å livnære familien, men også en måte å tjene penger på. Da fiskeriene var åpent for alle var det mange om beinet, noe som ikke alltid sikret fangst for fiskerne. Denne kampen om ressursene er en av årsakene til økt fremgang i effektiviseringen av fiskeflåten. De første til å ta i bruk ny teknologi hadde et stort konkurransefortrinn. Det førte til et stadig økende fangstvolum. Fra 1960 til 1970 økte fangstvolumet med rundt 1,4 millioner tonn, og det fortsatte å øke (Vik, Johnsen og Sønvisen, 2011).

Økt teknologisk fremvekst, og økt effektivitet førte til at flere fiskebestander ble kraftig nedfisket. Første krisen kom på tampen av 1960-tallet hvor sildebestanden ble nedfisket, og nesten forsvant (Hermansen og Isaksen, 2020). Selv med et slik sammenbrudd var uttaket fortsatt høyt i det norske fiskeriene de neste 10 årene (Vik, Johnsen og Sønvisen, 2011).

I 1977 ble de økonomiske sonene opprettet i regi av FN forhandlinger. Norge fikk da etablert en sone på 200 nautiske mil ut fra kysten noe som gjorde at landet fikk full kontroll over egne ressurser. Dette var starten på den moderne ressursforvaltning i Norge (Hermansen og Isaksen, 2020). Det første tiåret var det i hovedsak ringnotfiske og trålfiske som ble regulert med uttakskrav. Men alt dette skulle endre seg på slutten av 80-tallet (Vik, Johnsen og Sønvisen, 2011).

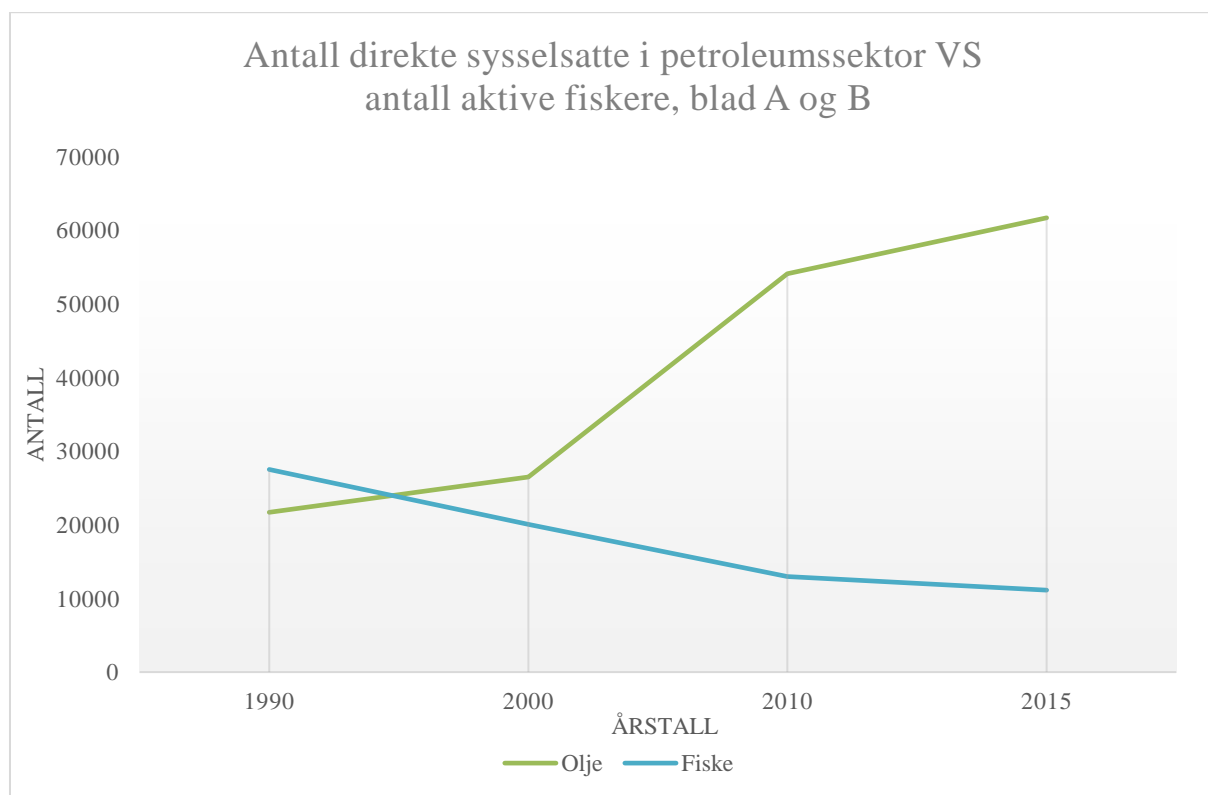
18. april 1989 vil for alltid stå som en av Norges viktigste datoer innen norsk fiskerihistorie. Kystfiske etter den nordøstarktiske torsken ble stoppet fordi torsken var oppfisket, med «svart hav» som resultat. Bevaring av ressursene i havet var allerede en del av den norske fiskeripolitikken, men ikke før 1989 ble det virkelig satt på agendaen. Etter at torsken forsvant fra norskekysten ble det fastslått at ressursvern måtte prioriteres. Det ble satt i gang arbeid for å finne en løsning på dette problemet, og kvoteordning ble løsningen. Dette var spikeren i kista for fiskeri som allmenning. Omentrent all fiske ble fra nå av lukket, utenom en liten andel til fritidsfiske, og en gruppe for de minste fartøyene i kystfiske, derav åpen gruppe. Fiskearter med liten kommersiell verdi, slik som for eksempel kveite og steinbit, ble også beholdt under fritt fiske. Løsningen med kvoter skulle være midlertidig frem til torsken kom tilbake. Slik ble det ikke (Christensen *mfl.*, 2014).

Etter stengingen av fiskeriene var det mange om beinet, og det oppsto et kappløp om å fiske opp mest mulig av totalkvoten. For å unngå en slik kamp om ressursene, ble det innført fartøyskvoter. Det ble bestemt at kvotene skulle fordeles etter størrelse på fartøyene, med en fast andel av totalkvoten. Det ble også innført innsatsreguleringer slik som konsesjoner og deltageradganger, samt regulerte hvordan fiske skulle utøves (Vik, Johnsen og Sønvisen, 2011).

Selv om fartøyskvotene løste flere problemer, var det fortsatt mange om beinet. Det var for mange fartøy (Hermansen og Isaksen, 2020). For å løse dette problemet ble det innført flere tiltak for å minke antall fartøy. I 2003 ble det innført kondemneringsordning hvor fartøy under 15 meter ble tatt permanent ut av fiske mot betaling, og kvoten ble overført til felleskvoten for gruppen. Denne ordningen varte frem til 2008. I 2004 ble strukturkvoteordningen innført for fartøy mellom 15-27 meter. Fra 2008 ble fartøy ned til 11 meter også tatt med i denne ordningen (Hatlem, 2011). Bakgrunnen var for å kunne «bidra til å tilpasse kapasiteten i kystflåten bedre til ressursgrunnlaget» (St.meld. nr. 20 (2002–2003), 2003, s. 11). Ordningen gjør at en kan slå sammen en eller flere kvoter mellom fartøy, dersom et fartøy tas ut av fiskeriene permanent. Det gjør at et fartøy kan ha flere kvoter tilknyttet til seg (Skogvang, 2014). Kvoten som overføres kalles strukturkvote, og fartøyet har denne kvoten i 20 år. 20 % av fartøyets strukturkvote går tilbake til lengdegruppens totalkvote (St. meld. nr. 21 (2006-2007), 2007). Ordningen har begrensninger på hvor store kvoter som kan samles på et fartøy samt flere andre betingelser som må oppfylles (Hermansen og Isaksen, 2020).

Lukkingen av fiskeriene førte til at subsidiene til fiskeriene ble fjernet, noe som økte lønnsomheten i fiskeriene ved at det ble færre fiskere og fartøy å fordele kvoten på. Samtidig ble fiskeflåten modernisert og mer teknologisk avanserte, noe som også reduserte behovet for mannskap (Johnsen, Vik og Sønvisen, 2013). I dag er det betydelig færre fiskere enn bare to tiår tilbake. Selv med mindre fiskere er enda fangstvolumet nært det samme som var på 70-tallet. Dette fordi produktiviteten på fiskeflåten har økt betydelig (Vik, Johnsen og Sønvisen, 2011). I tillegg var det et økende behov for folk i oljenæringen som økte konkurransen til fiskerinæringen (Johnsen, Vik og Sønvisen, 2013). I Figur 1 kan en se oversikten av antall aktive fiskere mot indirekte ansatte i oljenæringen. I 1990 var det flere fiskere enn ansatte i oljenæringen. Rundt 1995 var det ca. like mange i begge sektorene før oljenæringen tok over som en av Norges største arbeidsplasser. Tallene sier ingenting om overgang fra fisker til

oljenæring, kun antall personer i hver sektor. I dag ser en også en økning av sysselsetting i oppdrettsnæringen (Fiskeridirektoratet, 2020h).

Figur 1: Viser antall indirekte ansatte i petroleumssektoren mot antall aktive fiskere registrert i blad A og B i fiskermannntallet. Tall hentet fra Fiskeridirektoratet (Fiskeridirektoratet, 2020a) og Norsk petroleum (Norsk petroleum, 2020).

Forståelsene og modellene av fiskerienes sysselsettingssystem som bygger på studier fra 60-tallet til tidlig 80-tall måtte endres som følge av den transformasjonen som innføringen av ressursforvaltningen medførte fra 1990.

2.2 Sysselsettingssystemet og rekruttering etter 1990 til i dag

Endringene i fiskerinæringen har hatt stor påvirkning for sysselsetningen og bosetting langs kysten. Det frie fisket var grunnlaget for flere mindre kystsamfunn. Fiskere som ikke klarte å skaffe seg kvote måtte nøye seg med å fiske i åpen gruppe hvor alle deler en felles kvote.

Dette skapte en stor nedgang av aktive fiskere i Norge (Christensen *mfl.*, 2014). Det har vært stor nedgang av fiskere fra 70-tallet og frem til 2010, hvor det stabiliserte seg. I åpen gruppe har det også vært noe nedgang, men en har bare tall fra 2001 og til i dag. Alle endringene i fiskerinæringen, fiskeindustrien og forvaltningen berører derfor også sysselsettingssystemet.

I 2011 undersøkte Sønvisen, Johnsen og Vik på hvordan det moderne sysselsettingssystemet så ut i forhold til det Jentoft og Wadel beskrev på 1970-80 tallet. De fant at moderne rekruttering til fiskeflåten er avhengig av lokale samfunn og nettverk, men at gjelder det ofte de små fartøyene. Større fartøy rekrutterer ofte fra et mye større geografisk område og har mindre problem med å få tak i rekrutter. De fant også at sysselsettingssystemet er mye mindre fleksibelt med tanke på arbeidsmobilitet og lokale tilpasninger. Da næringen er blitt mer formalisert gjennom reguleringer og krav er det blitt vanskeligere å kombinere med andre fiskerier og yrker. I tillegg så det ut til at fiskere har fått en mer stabil inntekt noe som gjør at de ikke nødvendigvis trenger annen inntekt. Erfaring er i likhet med det Wadel og Jentoft (1984) mente en av de viktigste kvalifikasjonene også i det moderne sysselsettingssystemet, men det så ikke ut til å komme i like stor grad fra primærsosialisering som før, men muligens i større grad fra opplæring fra formelle skolesystem. Dagens sysselsettingssystem er også mye mer formalisert ved at en ofte trenger sertifikater, formell opplæring og/eller utdanning for å være fisker, og da spesielt for skippere, båteiere og navigatører. De understreker at det er noen likheter med beskrivelsen av sysselsettingssystemet på 1970- og 80 tallet, viser ikke det moderne systemet å ha like sterk gjensidig avhengighet mellom aktørene, heller ikke at fleksibiliteten og mobiliteten er like sterk tilstede lengre (Sønvisen, Johnsen og Vik, 2011). Utbyggingen av offentlig sektor har gitt flere arbeidsplasser som gjør at flere jobber der og skaper utskyvning fra fiskerinæringen, men ikke nødvendigvis fra lokalsamfunnet. Fiskeflåten har gjennomgått enorme teknologiske fremskritt og fiskeriindustrien er blitt mer sentralisert. På toppen av det har de store endringene i ressursforvaltningen påvirket næringen, og da særlig de lokale, mindre aktørene. Alle disse faktorene har gjort at sysselsettingssystemet, nemlig koblingen mellom arbeid, lokalsamfunn og storsamfunnet har blitt fundamentalt endret (Vik, Johnsen og Sønvisen, 2011).

Vik, Johnsen og Sønvisen (2011) utførte også en undersøkelse for å forklare kyst- eller lokalsamfunnsorienteringen blant norske fiskebåteiere. De brukte tre variabler for å undersøke lokalsamfunnsorienteringen hos fiskere. Variablene sier noe om familiebåndenes betydning for fiskeri og rekruttering, lokale leveranse og foredling, og forvaltning av ressursene. Sammen kan de sies å representere kjernen i de lokalt forankrede sysselsettingssystemene. Samt undersøkte de hvilke andre forhold som bidrar til svak eller sterk lokalsamfunnsorientering (Vik, Johnsen og Sønvisen, 2011). Formell utdanning utgjør en forskjell. Jo høyere utdanning, jo svakere lokalsamfunnsorienteringen. Inntekt fra andre kilder

har også effekt. Her så de at jo høyere inntekt fra andre kilder enn fiskeri, jo svakere lokalsamfunnsorienteringen. Variablene med størst betydning er fartøystørrelse. Jo større båt, jo svakere lokalsamfunnsorienteringen. Dette kommer bland annet av at større båter trenger mannskap, noe som ofte må hentes utenfor lokalsamfunnet. De mindre fartøyene er mer avhengig av lokalsamfunnet og sysselsettingssystemet enn finner der. Et annet interessant funn er at jo lengre nord i landet en befinner seg, jo sterkere er lokalsamfunnsorienteringen. Dette kan komme av at i nord har det tradisjonelt vært mer kystfiske, med mindre fartøy. Også de som har anledning til å delta i strukturordningen har sterkere lokalsamfunnsorienteringen. Forpliktelsen til å føre tradisjoner og fiskebåten videre gav også sterkere lokalsamfunnsorientering (ibid.).

Deres funn tyder på at lokalsamfunnsorienteringen kan virke todelt. Det er en klar lokalsamfunnsorientering i dagens næring, særlig rundt de mindre fartøyene. Der ser enn koblingen mellom fiskeri og lokalsamfunnet. Samt den sterke lokalsamfunnsorienteringen i Nord-Norge. De konkluderer blant annet med at en politikk som tvinger fiskere til økt fartøystørrelse, svekker lokalsamfunnsorienteringen (ibid.). En kan da tenke seg at fiskere i åpen gruppe har en sterk lokalsamfunnsorientering, da disse har de minste fartøyene i fiskeriene, samt at den størst andelen av deltagere i åpen gruppe bor i Nord-Norge.

En av dagens problemstillinger for de som ønsker å etablere seg som fisker er kvotekostnadene. I dag selges og kjøpes kvotene på det private markedet (med visse betingelser) (Hermansen og Isaksen, 2020). Siden 2004, da strukturordningen trådte i kraft, har en kunne samle flere kvoter på et fartøy. Dette har gjort at noen båter har store kvoter, som kan selges med stor fortjeneste. En tjener ofte mer penger på kvoten, enn på å selge båten. En kystreder som ble intervjuet av Dagens Næringsliv i 2018, sier han tjente 5 millioner på å fiske, men tjente 38 millioner på å selge båt og kvote året før. 29 millioner for kvoten og 9 millioner på selve båten. Ett år senere er kvoten verdt ytterligere 8 millioner mer enn året før (Ytreberg, 2018).

Da lønnsomheten i fiskeriene har økt som følge av økte kvoter, pris på fisk og lave rentenivå, har også kvoteprisene økt i takt med dette (Riksrevisjonen, 2020). Det har gjort at det er svært kostbart å kjøpe seg inn i næringen, samtidig med at de som har kvoter fra tilbake til da systemet ble innført tjener seg svært gode penger på å selge sin kvote (Hermansen og Isaksen, 2020).

Hvordan blir de som er i fiskeriene rekruttert? En studie fra 2017 gjort av Johnsen, Vik og Sønvisen viser at rekrutteringen enda for det meste skjer gjennom familie, bekjente eller fra hjemkommunen. Dette gjelder særlig for de minste fiskeflåtene. For de større fartøyene skjer rekrutteringen i større grad på et regionalt eller nasjonalt nivå, samt fra utlandet (Johnsen, Vik og Sønvisen, 2017). Samtidig har det de siste 30 årene blitt mer vanlig å utdanne seg. Flere og flere unge går videre til høyere utdanning etter videregående skole, noe som fører til at færre rekrutteres til fiskerinæringen (Johnsen, Vik og Sønvisen, 2013).

Heldigvis ser man nå flere lyspunkt i rekrutteringen til fiskerinæringen. Både i åpen og lukket gruppe har det vært en økning av unge mennesker under 30 år. De siste årene har det vært stadig større interesse for yrkesfaglig utdanning på videregående skole. En kan ta fagbrev som fisker, og tall fra Utdanningsdirektoratet viser at siden 2012 har linjen fiske og fangst hatt en økning av elever (Utdanningsdirektoratet, 2020). En ser også et større engasjement fra unge fiskere i dag om å delta i dagens politiske debatt om fremtidens fiskerinæring. En gjeng ungdommer i Rogaland har et ønske om å lage et eget ungdoms fiskerlag. Foreløpig er det en uoffisiell Facebookgruppe med nesten 400 medlemmer, men målet er å kunne danne en ny organisasjon for unge fiskere (Stokka, 2021).

Åpen gruppes funksjon i fiskeriene var fra starten av å være en arena for å kunne opprettholde muligheten for mindre fartøy å enda kunne drive fiske i mindre, sesongpreget skala som hadde begrenset inntekt fra fiske. Åpen gruppe spilte en viktig rolle for fiskere som hadde fiske for biinntekt og eldre som ønsket å trappe ned aktiviteten sin. Etter hvert har gruppen beveget seg mer mot å skulle være en arena det skal legges opp til at yngre kan få en fot innenfor fiskerinæringen å ha muligheten til å tjene seg opp for å evt. ta steget videre inn i lukket gruppe (NOU 2016: 26, 2016). De ble økt innsats fra regjeringen for å gjøre åpen gruppe til en rekrutteringsarena, gjennom blant annet ordninger som rekrutteringskvoter og i nyere tid alderstillegg (Instruks om ordning med etableringsstipend og tildeling av deltakeradganger, 2009). Fra oppstart av åpen gruppe har det vært en generell nedgang av unge fiskere, men fra rundt 2014 har tallene tatt seg opp og en ser en økning frem til i dag. Selv med høyere andel yngre, er enda de eldste aldergruppene svært overrepresentert (Fiskeridirektoratet, 2020e).

Studiene som er gjennomført tidligere har hatt hovedfokus på fiskeflåten som helhet. Det er ikke gjort studier hvor en ser kun på åpen gruppes funksjon i sysselsettingssystemet. Da åpen gruppe er har en annen funksjon og er oppbygd på en annen måte enn andre lukkede fiskerier, kan det se ganske annerledes ut. Teorien om sysselsettingssystemer er utviklet en tid tilbake, men det er gjort studier i nyere tid. Det gjør at sysselsettingssystemet kan se noe annerledes ut i dag.

3 Data og metode

Bakgrunnen for dette kapitlet er for å vise hvordan jeg har tatt mine valg av bruk av metode, og hvorfor. Jeg vil i det følgende gjennomgå metoden jeg har valgt å bruke, kvalitativ og kvantitative metode, bakgrunn for spørreundersøkelsen, dokumentanalyse, generalisering, etterprøvbarehet, pålitelighet og validitet, samt begrensinger.

3.1 Forskningsdesign

Samfunnsvitenskapelig metode bygger på å bidra med kunnskap om virkeligheten. En bruker denne metoden for å finne veien å gå for å oppnå kunnskap om virkeligheten rundt oss, samt hvordan vi skal analysere funnene våre. Ved å gjøre dette kan vi oppnå kunnskap om prosessene og forholdene i samfunnet. Kort fortalt så samler en inn og analyserer data, for så å tolke funnene. Dette er en fundamental del av empirisk forskning. Innen samfunnsvitenskapelig metode skiller vi ofte mellom kvantitativ og kvalitativ metode (Johannessen, Christoffersen og Tufte, 2016). Kvantitativ og kvalitativ metode blir ofte presentert som motsetninger. «Den ene metodens muligheter er den andre metodes begrensinger» (Harboe, 2006, s. 34), men denne motsetningen gjør også at metodene kan utfylle hverandre. Jeg har derfor valgt å inkorporere begge i samme forskningsdesign (Harboe, 2006).

3.2 Kvantitativ metode

Kvantitativ data er tall eller fakta som kan beregnes gjennom statistikk eller som kan telles f.eks. fartøylengde, alder, kjønn eller utdanning. En kan omtale dette som «harddata». En bruker typisk kvantitativ metode om en gjennomfører f.eks. spørreundersøkelser eller behandling av statistisk data. Metoden brukes ofte til å teste hypoteser (deduktiv metode). Metoden fungerer best når en ønsker et overblikk over en situasjon, og se hvilke variabler en har innen en bestemt situasjon (Harboe, 2006). Gjennom kvantitativ data bruker man et representativt utvalg av informanter, for å kunne si noe om hele populasjonen man er interessert i. Kvantitativ metode er lite fleksibelt da deltagerne ofte får nøyaktig samme spørsmål i samme rekkefølge ofte gjennom spørreskjema, som gjør at en enkelt kan sammenligne resultatene (Christoffersen og Johannessen, 2012).

Begrensingen innen kvantitativ metode er ofte at det begrenser seg til spørsmålene. En får ikke med faktorer eller nyanser som kan påvirke svarene til deltagerne som f. eks livssituasjon

utenfor det du forsker på (Harboe, 2006). Samt og utvikle et spørreskjema er krevende da en må utarbeidet gode og presise spørsmål for å oppnå rett og nok kunnskap.

3.3 Kvalitativ metode

Kvalitativ data omhandler alt som ikke en ser et bestemt umiddelbart svar på som for eksempel en livshistorie, video, intervju, litteratur eller observasjoner. Dette kan omtales som «mykdata». Dette er en mer eksplorerende tilnærming, hvor en undersøker og utforsker et tema, enn kvantitativ metode. Denne metoden kan bidra til å utvikle og endre teorier og hypoteser (induktiv metode). Teorier om fiskerirekruttering og sysselsetting danner grunnlaget for innsamlingen av datamaterialet, som igjen brukes til å utvikler teorien videre (Harboe, 2006).

Begrensningene til kvalitativ metode kan være dataens relevans, som er mindre generaliserbar eller direkte representativ for studiet. Kvalitativ data kan også være vanskelig å analysere (Harboe, 2006). Kvalitativ metode brukt i denne oppgaven er i all hovedsak litteratur gjennomgang.

3.4 Kombinasjon av kvalitativ og kvantitativ metode

Denne oppgaven kan sies å være fler-metodisk i den forstand at jeg bruker både kvalitativ og kvantitativ data i min oppgave for å kunne besvare mitt forskningsspørsmål på best mulig måte. Gjennom dette kombineres styrkene til både kvalitativ og kvantitativ metode, og utfyller derfor hverandres begrensinger (Creswell, 2014).

I mitt tilfelle brukte jeg forklarende flermetodisk tilnærming, hvor en innledende litteratur gjennomgang skapte grunnlaget for problemstilling og spørreundersøkelsen, samtidig som den bidro til kunnskap om fiskerirekruttering og -sysselsetting generelt. Dette ble påfulgt av spørreundersøkelsen og kvantitativ analyse, som ga meg en god oversikt over rekruttering og sysselsetting i åpen gruppe. Til slutt, ble en dypere lesning av litteraturen brukt til å forstå og fortolke mine kvantitative funn. I denne sammenhengen gir mine kvantitative analyser en god oversikt over rekruttering og sysselsetting i åpen gruppe, men litteraturen bidrar til en dypere forståelse av funnene.

Begrensningene ved å bruke en slik metode er at en må samle store datamengder, da en samler både kvalitativ og kvantitativ data samt tiden en bruker på å analysere begge typene (Creswell, 2014).

3.5 Datainnsamling

I min oppgave ble det brukt primær og sekundærdata. Primærdata er all informasjon samlet inn direkte av meg gjennom spørreundersøkelsen. Sekundærdata omhandler data innsamlet av andre og som var tilgjengelig gjennom litteratur.

3.5.1 Sekundærdata- Litteraturgjennomgang

Jeg har vurderer all litteratur som kvalitativ sekundærdata. Ved bruk av sekundærdata er det viktig å være kildekritisk med tanke på troverdighet i studien (Jacobsen, 2005). Litteraturen jeg brukte for å utvikle problemstillingen var blant annet lover, NOU, forskrifter, rapporter, bøker, artikler, stortingsmeldinger og andre statlige dokumenter, samt forsknings -rapporter og artikler.

Jeg startet med en generell litteraturgjennomgang for å få overblikk over temaet og dagens situasjon med rekruttering gjennom åpen gruppe. Underveis ble litteraturen konsultert for å fortolke mine funn fra de kvantitative analysene.

3.5.2 Primærdata-Spørreundersøkelse

Kvantitative primærdata ble samlet inn vinteren 2021 av NorFakta Markedsanalyse AS som gjennomførte en strukturert spørreundersøkelsen via telefon. De fleste spørsmålene var lukket, men noen spørsmål hadde åpne svar. Spørsmålene var felles for alle, men noen spørsmål gjaldt kun de som hadde besvart et spørsmål hvor det krevde oppfølging, som for eksempel de som oppga at de ønsker å flytte innen 5 år.

Spørreundersøkelsen ble utarbeidet med formål om å bygge opp under forskningsspørsmålet. Hovedfokuset for spørreundersøkelsen var å undersøke rekrutteringsmønsteret i åpen gruppe, ved å se på faktorer som drifts- og inntektsgrunnlag, holdninger og bosted. Første del av spørreundersøkelsen var personalia. Andre del var spørsmål rundt drifts- og inntektsgrunnlaget deres. Tredje del omhandlet hvordan og hvorfor de ble rekruttert til yrket som fisker mens fjerde del av spørreundersøkelsen var tilleggsinfo som var viktig for å få frem informasjon om åpen gruppe. Da det er mange deltagere i åpen gruppe i de nordligste

fylkene valgte jeg å dele opp Finnmark og Troms hver for seg i spørreundersøkelsen. Dette fordi spesielt fordi Finnmark har ordninger som er stedsbestemt til kun Finnmark og jeg ønsket å se på tallene av de to tidligere fylkene hver for seg.

For mer presis informasjon om undersøkelsen se spørreskjema som er vedlagt i masteroppgaven i vedlegg 1.

All data var anonymisert ved mottagelse fra NorFakta og lagt i et Excel-datasett. Analysen av datasettet utførte jeg videre i Excel, ved bruk av deskriptiv statistikk. Jeg har brukt frekvenstabeller for å skape oversikt å analysere data. Resultatet blir fremstilt ved hjelp av frekvenstabeller og ulike figurer.

3.5.3 Valg av informanter

Det fins ikke et eget register over alle deltagere i åpen gruppe, og mulige deltagere måtte derfor trekkes ut fra fartøyregisteret. Jeg startet med å gå på Fiskeridirektoratets fartøyregister med oversikten *Fartøys kvote og fangst*, hvor en kan velge fartøylengder, fylker og kommuner. Da fartøy i åpen gruppe består av lengdegruppe under 11 meter, valgte jeg fartøylengde under 11,00 meter inne på nettsiden. Fartøy med deltageradgang i lukket gruppe kan også være under 11 meter. Jeg lastet derfor ned oversikten over alle fartøy under 11 meter til et Excel-ark, hvor jeg videre filtrerte ut slik:

1. Alle fartøy registrert med kvoter på hyse, makrell, NVG-sild, reke, sei og torsk ble fjernet da fartøy i åpen gruppe ikke er registrert med deltageradgang i disse fiskeriene.
2. Fartøy registrert med noen av artene nevnt i første punkt, som også var registrert med kongekrabbe ble også tatt bort, da de mest sannsynlig tilhører kongekrabbefiske i lukket gruppe.

Etter filtreringen endte jeg opp med et utvalg på 3419 fartøy, som enten var registrert uten kvoter eller kun kongekrabbekvote. Av disse er det usikkert hvorvidt alle er fiskere i åpen gruppe. For å forsikre at de var det, var innledende spørsmål de ble spurt i spørreundersøkelsen om dette stemte.

Gjennom denne stratifiserte tilfeldige utvelgingen ble spørreundersøkelsen gjennomført av Norfakta. 314 deltagere svarte på spørreundersøkelsen hvor alle ble intervjuet gjennom telefon.

I hvilken grad utvalget er representativt for fiskere i åpen gruppe generelt, er avgjørende for hvilken tillit en kan feste til svaret. For å sjekke representativiteten i materialet er dette sammenlignet med statistikk fra torskefiske nord for 62° i åpen gruppe, da Fiskeridirektoratet kun har tilgjengelig statistikk for disse i åpen gruppe.

Informantene som ble valgt var alle over 18 år.

3.5.4 Representativitetsvurdering av det kvantitative utvalget

Tabell 1 viser aldersfordelingen av utvalget og torskefiske i åpen gruppe for 2020. Tabellene viser relativt lite avvik, med unntak av de to eldste aldersgrupper som er noe sterkere representert i mitt utvalg. I tillegg opererer fiskeridirektoratet med «ukjent alder». 8,6 % med ukjent alder, noe jeg ikke hadde i spørreundersøkelsen. Denne gruppen kan muligens forklare skjevheten blant de eldre aldersgruppene.

Gjennomsnittsalderen i utvalget er 57,5 år og median er 61 år. Standardavviket er på 15,82 år. Aldersspennet i spørreundersøkelsen er mellom 18-93 år. Til tross for en liten skjevhet blant de eldste informantene, siden fokuset i denne oppgaven er på yngre fiskere, anser jeg utvalget som relativt representativt for populasjonen av fiskere i åpen gruppe hva alder angår.

Tabell 1: Aldersfordeling- andel i aldersgrupper

Tall fra torskefiske i åpen gruppe 2020 N=2326			Spørreundersøkelse 2021 N=314		
Alder	N	Prosent	N	Prosent	Avvik
Yngre enn 20 år	27	1,6 %	4	1,3 %	-0,3 %
20-29 år	195	8,4 %	21	6,7 %	-1,7 %
30-39 år	230	9,9 %	26	8,4 %	-1,6 %
40-49 år	287	12,3 %	33	10,5 %	-1,8 %
50-59 år	425	18,27 %	57	18,2 %	-0,1 %
60-69 år	444	19,1 %	91	29,0 %	+9,9 %
70 år og eldre	517	22,2 %	82	26,1 %	+3,9 %
Ukjent	201	8,6 %	0	0 %	-8,6 %
Totalt	2326	100 %	314	100 %	

*Tallene er hentet fra oversikten over åpen gruppes fiske etter torsk nord for 62°N for 2020 (Fiskeridirektoratet, 2020e).

Fiskeri er en svært mannsdominert næring som en kan se i Tabell 2. I fiske etter torsk i åpen gruppe har derimot deltagelsen av kvinner doblet seg på 10 år, selv om deltagelsen enda er svært lav (Fiskeridirektoratet, 2020e). Omentrent 90 % av alle deltagere i åpen gruppe er menn mens bare 4 % er kvinner. Utvalget samsvarer godt med antall kvinner i torskefiske i åpen gruppe. I likhet med tabellen ovenfor, opererer Fiskeridirektoratet med «ukjent», noe som også her kan forklare avviket i forhold til menn.

Tabell 2: Kjønnfordeling

Tall fra torskefiske i åpen gruppe 2020 N=2326			Spørreundersøkelse 2021 N=314		
Kjønn	N	Prosent	N	Prosent	Avvik
Kvinner	95	4,1 %	11	3,5 %	-0,6 %
Menn	2030	87,3 %	303	96,5 %	+9,2 %
Ukjent	201	8,6 %	0	0 %	-8,6 %
Totalt	2326	100 %	314	100 %	

*Tallene er hentet fra oversikten over åpen gruppes fiske etter torsk nord for 62°N for 2020 (Fiskeridirektoratet, 2020e).

En annen viktig indikator på representativiteten er fylkesfordelingen, her vist i Tabell 3. Særlig i torskefiske i åpen gruppe representerer de tre nordligste fylkene over 70 % av alle deltagere. I utvalget fra spørreundersøkelsen representerer de 55 %. Både Rogaland, Vestland

og Telemark er noe sterkere representert i utvalget. Da en ikke har andre tall å sammenligne med en torskefiske nord for 62° vil avviket i mitt utvalg være større i fylker sør for 62° hvor det drives i større grad andre fiskerier enn torsk. Fordelingen vurderes som tilfredsstillende da utvalget representerer hele åpen gruppe, og ikke bare torskefiske. Videre i oppgaven vil Viken, Oslo og Innlandet bli slått sammen på grunn av lav deltagelse.

Tabell 3: Fylkesvis fordeling

Fylker	Tall fra torskefiske i åpen gruppe 2020 N=2326		Spørreundersøkelse 2021 N=314		
	N	Prosent	N	Prosent	Avvik
Finnmark	688	29,6 %	79	25,2 %	-4,4 %
Troms	359	15,4 %	33	10,5 %	-4,9 %
Nordland	623	26,8 %	59	18,8 %	-8,0 %
Trøndelag	193	8,3 %	27	8,6 %	+0,3 %
Møre og Romsdal	257	11,0 %	33	10,5 %	-0,5 %
Vestland	112	4,8 %	34	10,8 %	+6,0 %
Rogaland	29	1,2 %	20	6,4 %	+5,1 %
Innlandet	0	0,0 %	1	0,3 %	+0,3 %
Viken	9	0,4 %	4	1,3 %	+0,9 %
Oslo	3	0,1 %	0	0 %	-0,1 %
Vestfold og Telemark	6	0,3 %	10	3,2 %	+2,9 %
Agder	23	1,0 %	14	4,5 %	+3,5 %
Ukjent	24	1,0 %	0	0,0 %	-1,0 %
Totalt	2326	100 %	314	100 %	

*Tallene er hentet fra oversikten over åpen gruppes fiske etter torsk nord for 62°N for 2020 (Fiskeridirektoratet, 2020e).

I blad A i fiskermanntallet representerer de som har fiske som biyrke. De som har det som hovedyrke er registrert i blad B. En ser i Tabell 4 at blad B er noe sterkere representert i utvalget, men som ovenfor, så opererer Fiskeridirektoratet med «ukjent», noe som muligens kan forklare avviket på blad B. En ser at flest er registrert som heltidsfiskere (blad B) i mitt utvalg.

Tabell 4: Manntallsstatus

Tall fra torskefiske i åpen gruppe 2020 N=2326			Spørreundersøkelse 2021 N=314		
Manntallsstatus	N	Prosent	N	Prosent	Avvik
Blad A	645	27,7 %	82	26,1 %	-1,6 %
Blad B	1480	63,6 %	232	73,9 %	+10,3 %
Ukjent	201	8,6 %	0	0 %	-8,6 %
Totalt	2326	100 %	314	100 %	

*Tallene er hentet fra oversikten over åpen gruppes fiske etter torsk nord for 62°N for 2020 (Fiskeridirektoratet, 2020e).

Tabell 5 viser en fordeling av faktisk båtstørrelse. Under 8 meter er noe sterkere representert i utvalget. En ser her at 10 meter og over er den størst representerte gruppen i både utvalget og tallene fra Fiskeridirektoratet i åpen gruppe.

Tabell 5 Fordeling faktisk båtstørrelse

Tall fra torskefiske i åpen gruppe 2020 N=2326			Spørreundersøkelse 2021 N=314		
Båtstørrelse	N	Prosent	N	Prosent	Avvik
Under 8 meter	651	28,0 %	103	32,8 %	+4,8 %
8 - 9,9 meter	731	31,4 %	83	26,4 %	-5,0 %
10 meter og over	944	40,6 %	128	40,8 %	+0,2 %
Totalt	2326	100 %	314	100 %	

*Tallene er hentet fra oversikten over åpen gruppes fiske etter torsk nord for 62°N for 2020 (Fiskeridirektoratet, 2020e).

Ut fra dette, konkluderer jeg med at utvalget er representativt nok til å kunne brukes som grunnlag for å si noe generelt om åpen gruppe.

3.6 Generalisering, etterprøvnbarhet, pålitelighet og validitet

Generalisering

Hvorvidt forskning kan generaliseres varierer mellom studier gjort med kvalitativ eller kvantitativ metode. Da kvalitativ data er mykdata er det ofte vanskeligere å generalisere enn kvantitativ data. Marjan Nadim skriver at generalisering kan defineres som påstander om at det gjelder på ett sted eller én tid, også vil gjelde et annet sted eller til en annen til (Nadim, 2015, s. 130). Innen kvantitativ forskning trekker man et tilfeldig utvalg av en populasjon som representanter for fenomenet en undersøker, som da generaliserer på vegne av populasjonen. Innen kvalitativ forskning arbeider man derimot med få caser som sjeldent er tilfeldig valgt, og er derfor vanskelig å generalisere (Nadim, 2015). Generalisering kan også oppstå gjennom feil språkbruk, ved at man f.eks. skriver «fiskerne mener» versus «fiskere mener», hvor den ene legger opp til jeg mener fiskerne i mitt utvalg, mens den andre legger opp til alle fiskere. Dette er betydelig forskjell på disse to setningene som kan skape generalisering uten at det var hensikten.

Selv om mine data kan representere et utvalg av fiskere i åpen gruppe må en ha i bakhodet dagen politiske og økonomiske situasjon. Min studie sier noe om situasjonen i dagnes fiskeri-politikk og reguleringer. Da dette kan endre seg, vil min studie kanskje ikke være like relevant om 5-10 år. Likevel kan denne studien sies å være generaliserbar for fiskere i åpen gruppe, og da særlig innen torskefiske nord for 62° da det gir et bilde av dagens situasjon.

Etterprøvnbarhet

Med etterprøvnbarhet betyr at noen andre kan gjøre de samme undersøkelsene og vil finne samme resultat. I eksperimenter må man være svært nøyaktig og beskrive tydelig hva man har gjort. Nettopp fordi andre skal kunne gjøre det samme. I samfunnsforskning er dette vanskeligere, men en må gjøre det så langt det lar seg gjøre.

En lik kvantitativ studie vil være mulig å gjennomføre. Da mine informanter er tilfeldig utvalgt fra alle antatte deltagere i åpen gruppe, og representativiteten og størrelsen av utvalget er tilfredsstillende, vil utvalget fra mine undersøkelser kunne si å representere et riktig bilde av åpen gruppe. En vil derfor kunne se likheter om en gjennomførte prosjektet på nytt med andre deltagere. Som nevnt tidligere, er denne studien av dagens situasjon i åpen gruppe.

Endringer i fiskeriforvaltningen som fører til endringer for åpen gruppe kan derfor gjøre studien vanskelig å gjenskape i fremtiden.

Datamateriale fra den kvantitative undersøkelsen vil i tillegg bli deponert og gjort offentlig tilgjengelig.

Pålitelighet

Påliteligheten av studiet er knyttet til datamaterialet. Hvilke data som ble brukt, hvordan det innsamles samt hvordan det behandles. Innen kvalitativ metode er pålitelighet lite hensiktsmessig da en ikke bruker en strukturert metode for å samle data. Ingen kan kopiere helt likt en kvalitativ innsamling av data da det avhenger av forskerens fremgangsmåte når en utfører f. eks intervjuer og observasjoner. Ved å gi en detaljert fremgangsmåte av studiet kan en styrke påliteligheten, samt forklare sine valg tydelig (Johannessen, Christoffersen og Tufte, 2016).

Ved bruk av flermetodisk tilnærming styrkes ofte påliteligheten ved at en utforsker flere aspekter ved forskningsspørsmålet, gjennom kvalitativ og kvantitativ metode. Det hjelper også å kontrollere forskerens forutinntatte mening av problemet (Sønvisen, 2013).

Validitet

Validitet referer innen kvantitative undersøkelser til om vi måler det vi tror vi måler og hvorvidt informasjonen vi samler inn stemmer overens med det vi undersøker (Johannessen, Christoffersen og Tufte, 2016). Kvalitativ data kan ikke måles, og stemmer da ikke overens med denne definisjonen. En kan da heller si i hvilken grad våre observasjoner på riktig måte gjenspeiler det vi undersøker og representerer virkeligheten.

Ved bruk av flermetodisk tilnærming kan en øke validiteten. Den kvantitative delen viser forholdene mellom informantene, hvor den kvalitative delen er med på å danne en dypere forståelse av problemstillingen, samtidig som den kan vise flere versjoner av virkeligheten. Derfor vil en kombinasjon av kvantitativ og kvalitativ metode gjøre at resultatene anses som mer pålitelig, generaliserbar og valid (Sønvisen, 2013).

Uansett om en diskuterer pålitelighet og validitet avhenger studiet av metodevalg og dens kvalitet. Dette inkluderer kvaliteten på spørreundersøkelsen, analyse av spørreundersøkelsen og teksten som er produsert (Sønvisen, 2013).

3.7 Begrensinger ved prosjektet

Det er flere begrensninger med denne masterstudien. Jeg har tidligere beskrevet begrensningene for de ulike metodene, og vil derfor her gå mer inn på de praktiske begrensningene.

Variabler endrer seg og empirisk eller statistiske observasjoner er ikke kontinuerlige. De viser kun til et bestemt tidspunkt, og gjelder også for denne studien. De kvantitative dataene ble innhentet vinteren 2021. Fiske kan variere fra sesong til sesong derfor kan variablene fra vinteren 2021 skille seg ut fra andre år. En større samling av kvantitativ data samlet inn over lengre tid kunne gitt andre resultater. Med tanke på at disse studiene ikke er gjort tidligere innen åpen gruppe, og dette er et masterprosjekt er tiden og ressursene en begrensning, noe som vanskeliggjør å gjøre undersøkelsen over tid.

En tidsserie av studien ville styrket studien, men det foreligger flere studier som omhandler rekruttering og sysselsetting som gjør at en har en god kunnskap rundt temaet fra før. Denne studien kan ligge til grunn for eventuelle videre studier som omhandler åpen gruppe som rekrutteringsarena i fremtiden.

Ikke nødvendigvis en svakhet, men noe som kunne ha styrket studien er dybdeintervjuer av noen utvalgte deltagere fra spørreundersøkelsen for å oppnå en dypere forståelse av problemstillingen. Det var originalt planlagt å gjennomføre, men tiden strakk ikke til. Selv om dette ikke ble gjennomført gir metoden som er brukt en god oversikt over dagens situasjon.

Representativiteten i utvalget er tilfredsstillende i forhold til tallene en ser i Fiskeridirektoratets oversikt over deltagere i åpen gruppe i torskefiske nord for 62°. Viken, Oslo og Innlandet ble slått sammen på grunn av lav deltagelse i disse fylkene, noe en også ser i Fiskeridirektoratets statistikk. Da deltagelsen er så lav, gjør det noe utslag på resultatene hvor resultatene er inndelt fylkesvis, da en representant i Viken, Oslo eller Innlandet utgjør 20 % av fylkesfordelingen.

3.8 Forskningsetikk

Studien er gjennomført etter de gjeldene retningslinjene til Norsk senter for forskningsdata (NSD) for behandling av personopplysninger. Jeg har valgt å anonymisere navn og hvilket samfunn de kommer fra. Det blir derfor kun opplyst om hvilket fylke de holder til i.

Mastergradsprosjektet ble meldt inn og godkjent 09.12.20 av NSD.

4 Åpen gruppe i dagens kvotesystem

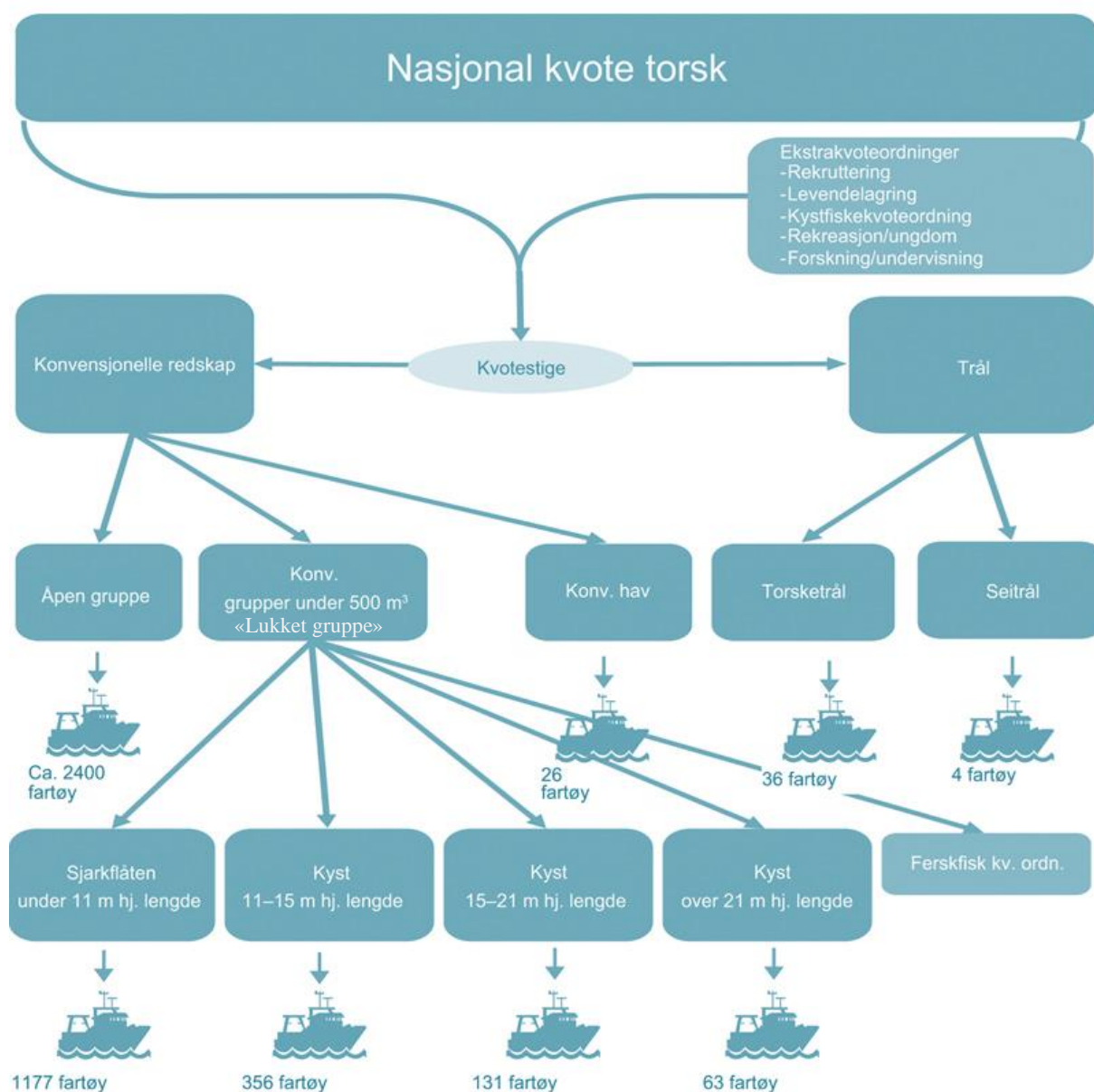
4.1 Dagens kvotesystem

Dagens kvoteordning er et avansert og komplekst system, og det brukes mange begreper for de forskjellige fordelingsnøklerne som brukes i dag. Det omfatter både hvem som får tilgang til å delta i fiske, og reguleringen av fiskebestandene. Først og fremst har alle i Norge rett til å fiske. Om båten din ikke er registrert i fartøyregisteret, regnes du som fritidsfisker og kan fiske fritt til egen husstand (Fiskeridirektoratet, 2020g). Det er også fastsatt hvilke redskap en kan bruke som fritidsfisker, med bestemte maksstørrelser på f.eks. garn og line (Fiskeridirektoratet, 2020f). En må også forholde seg til regler om minstemål på fisk, og arter som er fredet (Fiskeridirektoratet, 2020b).

For kunne drive som aktiv fisker må en være registrert fiskermanntallet. Fiskermanntallet er delt inn i blad A, som er for de med fiske som binæring, og blad B for de som har fiske som hovednæring. Likt for å være registrert i enten blad A eller B er at en må være fylt 15 år og bo i Norge. Det er flere krav som må oppfylles, men en av de sentrale vilkårene er at i blad A må brutto årsinntekt minst være 50 000 kr., og en kan ikke ha annen fulltidsjobb ved siden av. Det regnes som fulltidsjobb om en har arbeidstid på 2/3 eller mer av det som er vanlig for yrket en driver. Fulltidsjobb regnes også dersom en har inntekt på mer enn 400 000 kr. i året. Det er derimot unntak fra dette dersom en bor i «særlige virkeområder». Disse særlige virkeområdene anses som samiske områder, og inntektsgrensen innenfor de er 500 000 kr. (Forskrift om manntal for fiskarar og fangstmenn, 2008, §3). For de i blad B må en minst ha brutto årsinntekt på 100 000 kr. En kan da ikke ha fulltidsjobb eller deltidsjobb i annet yrke som tilsvarer arbeidstid på 2/3 eller mer enn det som er vanlig for yrket en driver. Fulltidsjobb regnes også dersom en har inntekt på 300 000 kr. eller mer i året. Også her er det unntak fra inntektsgrensen for de bosatt i «særlige virkeområder». Her må årsinntekten ikke overstige 400 000 kr (Forskrift om manntal for fiskarar og fangstmenn, 2008, §5)

Kvotesystemet som er i dag, er ikke alltid lett å forstå seg på. Målet med kvoter er å begrense mengde som høstes av de ulike artene, som skal bidra til at en utnytter ressursene på en bærekraftig måte. Totalkvoten er også basert på internasjonale avtaler Norge har med andre land som deler de samme bestandene med oss. Samt skal fordelingen av kvoten ivareta ulike hensyn slik som bosetting, sysselsetting og rekruttering (Fiskeridirektoratet, 2015).

Første steg er å sette av en del av totalkvoten til forskning og utdanning, levendelagring, kystfiskekvoten, rekreasjon/ungdom og rekruttering, som vist nedenfor i Figur 2. Deretter fordeles kvoten mellom trål og konvensjonelle redskap (NOU 2016: 26, 2016). Da brukes en fordelingsnøkkel omtalt som trålstigen for å fordele kvoten på torsk mellom trål og konvensjonelle redskapsgruppene. Kvoten til trål ligger på mellom 27 til 33 % av totalkvoten, alt ettersom hvor stor totalkvoten er. Deretter fordeles kvoten videre innen trålgruppen (NOU 2016: 26, 2016).

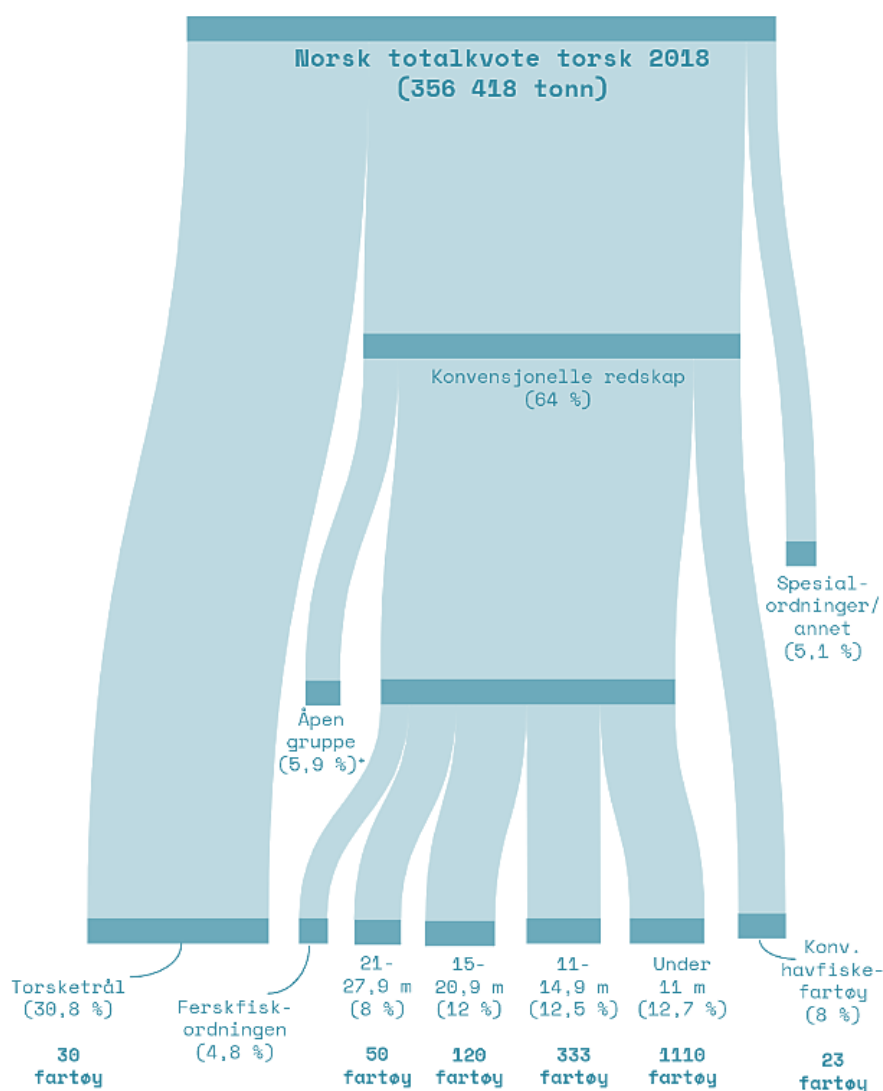

Figur 2 Eksempel på fordeling av totalkvoter (Meld. St. Nr. 32, (2018-2019), s. 8).

Så er det gruppen for konvensjonelle redskap. Det er fartøy som bruker redskap som garn, line, snurrevad, ruser, teiner og juksa (NOU 2006:16, 2006). Dette deles videre inn i åpen gruppe, konvensjonell kystflåte gruppe med lasteromvolum under 500 m³ (også kalt lukket gruppe) og konvensjonell havfiskeflåte. Disse omtales som kyst- og havfiskeflåten. Havfiskeflåten er da fartøyene med lasteromvolum over 500 m³.

I lukket gruppe fordeles kvoten videre etter lengden fartøyet hadde da kystfiske ble adgangsregulert, også kalt hjemmelslengde. Det er 4 grupper, under 11 meter, 11-15 meter, 15-21 meter og over 21 meter. Modellen det deles inn i kalles Finnmarksmodellen. Hvilken gruppe fartøyet er i bestemmer andelen av totalkvoten fartøyet får. Dette kalles kvotefaktor (Meld. St. Nr. 32, (2018-2019)).

Figur 3 nedenfor viser et eksempel på hvordan fordelingen av kvoten i løpet av ett år kan være. Mesteparten går til konvensjonelle redskap, hvor største del går til lukket gruppe.

Figur 3 Eksempel på fordeling av kvote mellom gruppene i torskefiske for 2018 (Riksrevisjonen, 2020, s. 44)

For alle, utenom innen åpen gruppe må en ha konsesjon eller deltageradgang for å kunne fiske. Hovedsakelig har lukket gruppe deltageradgang som fornyes årlig, mens havfiskeflåten konsesjonsordning ikke nødvendigvis har fast tidsbegrensning (Meld. St. Nr. 32, 2019). Det er flere bestemmelser for å kunne delta i både kyst- og havfiskeflåten. Alle disse ligger i deltakerloven (Deltakerloven, 2000). Disse vil jeg ikke gå nærmere inn på da mitt hovedfokus er åpen gruppe.

I åpen gruppe er det flere ordninger som en kan delta i som øker driftsgrunnlaget for fiskerne. Om en bor i enkelte kommuner i de tre nordligste fylkene kan en få en kvotebonus, kalt kystfiskekvoten. Dette er en garantert tilleggskvote i torskefiske for fartøy i åpen gruppe. Alle

fiskere bosatt i Finnmark kan i tillegg delta i kongekrabbefiske. Dette gir ekstra inntjening for flere i åpen gruppe. I tillegg er det fra 2021 innført et alderstillegg for alle under 30 år som driver fiske i åpen gruppe etter torsk nord for 62°. Dette er også en garantert kvotebonus, uten begrensinger på bosted (Meld. St. Nr. 32, 2019).

Jeg vil gå inn nærmere på hver enkelt ordning senere i oppgaven.

4.1.1 Åpen gruppe

Etter lukking av fiskeriene var det mange fiskere med egne fartøy som ikke oppfylte kravene til å delta i lukket gruppe. Årsaken til det var mange, noen av fiskerne hadde ikke vært tilstrekkelig aktive i de aktuelle fiskeriene, fordi de hadde fisket etter andre arter eller hadde vært mannskap. Andre oppfylte ikke kravene fordi de var deltidsfiskere. For at disse også skulle kunne fortsette å fiske etter kvoteregulerte fiskeslag ble det i flere fiskerier opprettet åpne grupper. I disse gruppene kunne fartøy uten spesielle tillatelser delta i fiske på en begrenset gruppekvote som fartøyene konkurrerte om. I torskefiske ble dette kalt gruppe 2, men skiftet senere navn til åpen gruppe. Åpen gruppe er åpent for alle som oppfyller kravene til å stå i fiskermanntallet, og som ikke er majoritetsseier i et fartøy i lukket gruppe i samme fiskeri. Åpen gruppe er delvis en gruppe for de som driver fiske i mindre skala, og ikke har fiske som hovedinntekt eller som er i ferd med å trappe ned. Over tid har myndighetene også begynt å regulere de åpne gruppene slik at fartøyene ikke konkurrerer om hele gruppekvoten, men at også disse fartøyene får en garantert andel de kan fiske. Etter den nye kvotemeldinga skal den også gi mulighet for ungdom til å etablere seg som fisker, uten store kostnader, som for eksempel ved å kjøpe kvote. Den skal også bidra til å bevare den samiske kulturen innen fiskeri (Meld. St. Nr. 32, 2019). Åpen gruppe får en fast andel av den samlede kvoten til konvensjonelle redskap. For å delta i åpen gruppe må nye fartøyet være under 11 meter. Innen fiske etter torsk, hyse og sei er det delt inn i kvotegrupper, men etter faktisk størrelse på fartøyet, henholdsvis under 8 meter, 8-10 meter og over 10 meter. (NOU 2016: 26, 2016). De fleste i åpen gruppe driver fiske etter torsk, sei og hyse, men en kan også fiske etter NVG-sild, leppefisk og flere andre arter.

Hovedvilkårene for å delta i åpen gruppe er i all hovedsak (Deltagerforsiften, 2021):

- Fartøyet må være registret i merkeregisteret og må være under 11 meter.

- Både eier (innehar mer enn 50 % av fartøyet) og evt. personen som leder mannskapet må være ført i fiskermanntallet.
- Fartøyet må være egnet til fiske/fangsten som skal drives.
- Under fangst er eier ansvarlig for å lede mannskapet ombord, med noen spesialunntak.
- Om en eier mer enn 50 % i annet fartøy kan en ikke delta i åpen gruppe med fartøy nr. 2.

Det er noen unntak for enkelte typer fiskerier.

I tillegg kan de som fisker i åpen gruppe, om de oppfyller rette kriteriene, få tilleggskvoter som kystfiskekvoten og kongekrabbekvote som jeg vil gå nærmere inn på senere i oppgaven. Fiskere i åpen gruppe kan i tillegg delta i ferskfiskordningen. Dette er en ordning for å stimulere til fiske utenfor hovedsesong i vintermånedene samt for å legge til rette for å kunne fiske på andre arter enn torsk (Nærings og fiskeridepartementet, 2020). Jeg vil ikke gå nærmere inn på denne ordningen i oppgaven.

I 2021 var totalkvoten for åpen gruppe nord for 62 ° på inntil 25314 tonn torsk, 5501 tonn hyse og 9506 tonn sei (Forskrift om regulering av fisket etter torsk hyse og sei nord for 62°N i 2021, 2021). Dette utgjør 6,12 % av den totale norske kvoten for torsk (Nærings og fiskeridepartementet, 2020)

For 2021 er kvoten for torsk slik:

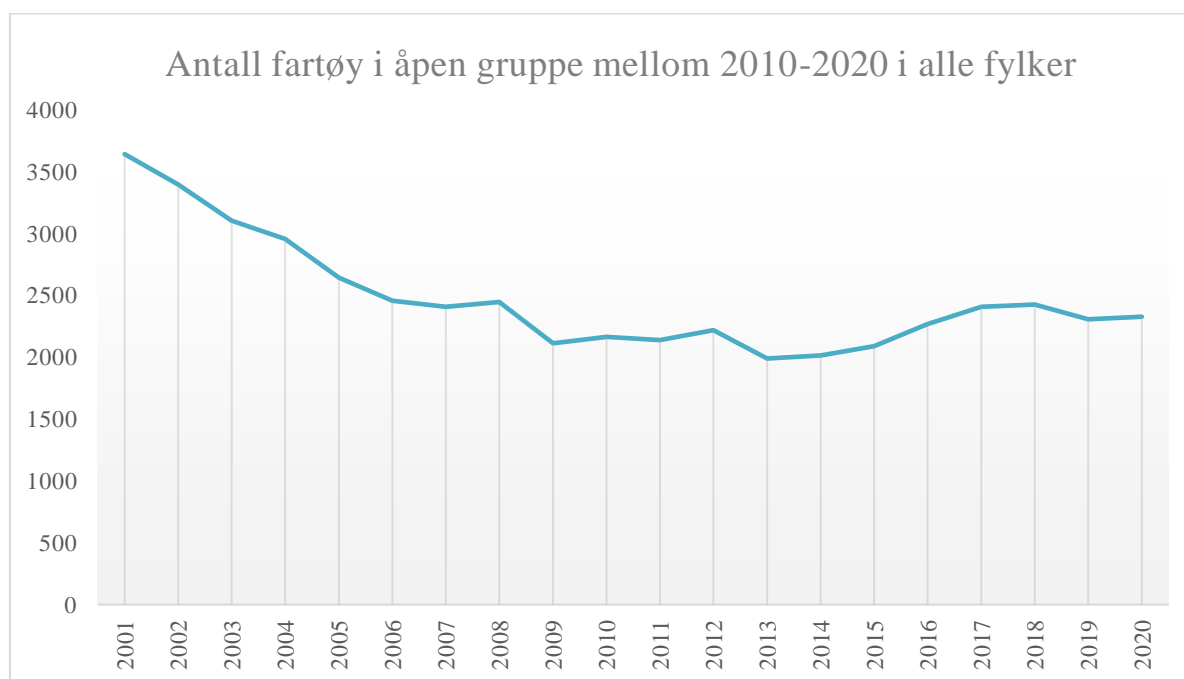
<i>Fartøylengde</i>	<i>Maksimalkvote</i>	<i>Herav garantert kvote</i>
Under 8 meter	10,5	8,5
8–9,9 meter	13,5	11,5
10 meter og over	15,0	13,0

Figur 4 Kvote for åpen gruppe i fiske etter torsk oppgitt i tonn (Forskrift om regulering av fisket etter torsk hyse og sei nord for 62°N i 2021, 2021, §21)

Dette er den faktiske kvoten de får i tonn. Maksimalkvote fås når «summen av fartøyenes kvoter er større en gruppekvoten. Det gis ingen garanti for at fartøy får fiske hele dette kvantumet, fordi fisket stanses når gruppekvoten er fisket opp» (Nærings- og fiskeridepartementet, 2021). Dette skaper konkurranse, men ikke like mye som om det var fritt fiske innenfor gruppekvoten (Nærings- og fiskeridepartementet, 2021).

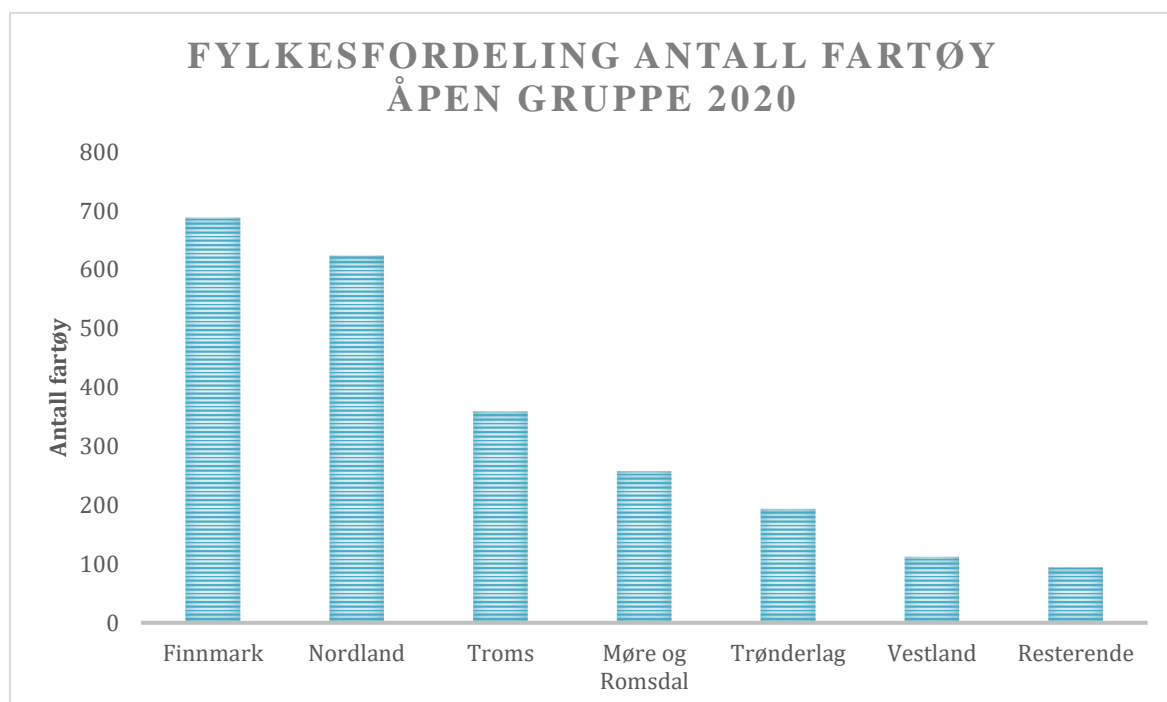
4.1.2 Hvem er fiskerne i åpen gruppe?

Hvem er alle fiskerne i åpen gruppe? I 2020 var det 2326 fartøy som deltok i åpen gruppe i fiske etter torsk. Det har vært en jevn nedgang av fartøy i åpen gruppe mellom 2001 til rundt 2013 hvor det etter det har begynt å øke igjen, slik en ser i Figur 5. På nesten 20 år har nedgang vært på rundt 35 %.

Figur 5 Viser antall fartøy i fiske etter torsk i åpen gruppe mellom 2010-2019 i alle fylker. Tall hentet fra Fiskeridirektoratet (Fiskeridirektoratet, 2020e)

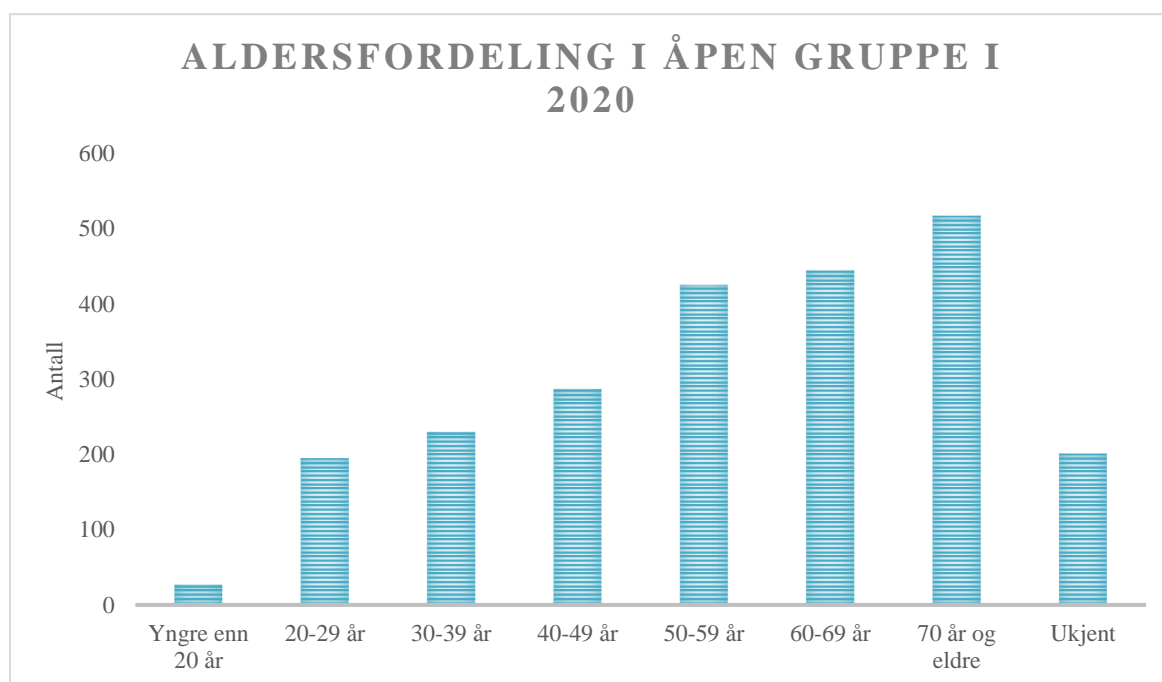
Om en ser fylkesfordelingen, har Finnmark flest antall fartøy i åpen gruppe, etterfulgt av Nordland, deretter Troms (Figur 6). Det kan tenkes at Finnmark har en slik stor andel på grunn av kystfiskekvoten som ble innført i 2011, og kongekrabbefiske som har økt. En ser at de tre nordligste fylkene er svært overrepresentert.

Figur 6: Viser antall fartøy fordelt på de 6 fylkene med flest fartøy i åpen gruppe fiske etter torsk. Resterende fylker er Rogaland, Agder, Viken, Vestfold og Telemark, Innlandet og Oslo. En liten andel er ukjent fylke. Tall hentet fra Fiskeridirektoratet (Fiskeridirektoratet, 2020e)

Om en ser på aldersfordelingen i Figur 7 er 70 år og eldre den størst representerte gruppen med 517 deltagere som utgjør en prosentandel på 22 % av alle deltagere. Alle under 30 år representerer 9,5 % av totalen i åpen gruppe. Men, fra 2013 kan en se en økning av deltagere, også unge. Faktisk er økningen på hele 144 % mellom 2013 til 2020, mens økningen av de over 70 år er på 63 %. Så selv om det er mange over 70 år har økningen av unge vært større. Bare i Finnmark har det økt med 305 % mellom 2013 til 2019. Det er en enorm vekst av unge

i åpen gruppe på bare 6 år. Økningen i de andre fylkene er mindre, men for de fleste fylkene er det en liten økning av fiskere under 30 år mellom 2013-2020 (Fiskeridirektoratet, 2020e).

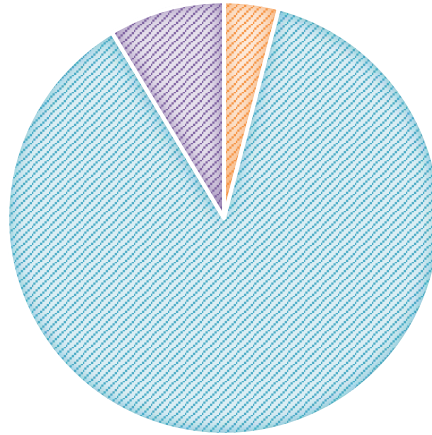

Figur 7: Viser aldersfordelingen i fiske etter torsk i åpen gruppe i 2020, alle fylker. Tall hentet fra Fiskeridirektoratet (Fiskeridirektoratet, 2020e)

Av 2326 deltagerne er 2030 menn og 95 kvinner, visst i Figur 8. Størsteparten er menn, og kvinner utgjør en andel på rundt 4% av gruppen. Her ser en også en økning av kvinner fra 2013 til 2020.

KJØNNSFORDELING I ÅPEN GRUPPE 2020

■ Kvinner ■ Menn ■ Ukjent

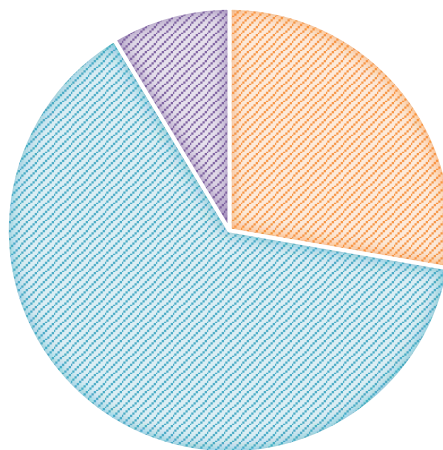

Figur 8: Viser kjønnsfordelingen i fiske etter torsk i åpen gruppe i 2020, alle fylker. Tall hentet fra Fiskeridirektoratet (Fiskeridirektoratet, 2020e)

I Figur 9 ser vi at rundt 27 % er registrert i fiskermanntallet blad A, altså de som har fiske som biyrke, mens rundt 63 % er registrert i blad B, fiske som hovedyrke.

MANNTALLSSTATUS I ÅPEN GRUPPE 2020

■ A (fiske som biyrke) ■ B (fiske som hovedyrke) ■ Ukjent

Figur 9: Viser fordelingen av manntallsstatus i fiske etter torsk i åpen gruppe i 2020, alle fylker. Tall hentet fra Fiskeridirektoratet (Fiskeridirektoratet, 2020e).

Lengdegruppen med flest fartøy i er 10 meter og over med en andel på 40 %, deretter 8-9,9 meter (31 %) og til sist under 8 meter (28 %) (Fiskeridirektoratet, 2020e).

8,6 % av deltagerne er ukjent alder, kjønn, og har ukjent manntallsstatus. Alle tall er fra torskefiske da det er statistikken Fiskeridirektoratet har tilgjengelig.

En ser en at mesteparten av åpen gruppe består de eldste aldersgruppene. I tillegg er menn svært overrepresentert. Det er flest som har fiske som hovedyrke, og har fartøy som er over 10 meter. Finnmark er fylket med flest fiskere i åpen gruppe, med Nordland på andreplass.

4.1.3 Driftsgrunnlaget i åpen gruppe

I tillegg til gruppekvoten i åpen gruppe er det flere muligheter til økt driftsgrunnlag gjennom forskjellige ordninger. Disse ordningene har ulike formål som å sikre rekruttering samt å være et virkemiddel for å tilrettelegge for sysselsetting og bosetning i kystdistriktene (Meld. St. Nr. 32, 2019). Ordningene har ulike krav, ut fra hva hovedmålet er. Jeg har sett nærmere på noen av disse i de neste avsnittene.

4.1.3.1 Ordninger for rekruttering

I 2009 ble det besluttet at det skulle opprettes en ordning for rekruttering innen fiskeri. Fiskeri- og kystdepartementet la frem ordningen om 30 etableringsstipend, og 10 deltageradganger (også kalt rekrutteringskvote) til unge slik at de skulle kunne etablere seg som fisker. Etableringsstipendet ga 30 unge fiskere 250 000 kr til kjøp av fartøy, uansett om de har deltageradgang eller ikke. Det ble delt ut deltageradgang i lukket gruppe til 10 stykker. Fiskeridirektoratet fikk ansvaret for all administrering av ordningene. Etableringsstipendet kunne alle fra 30 år og yngre søke på. Søkere kunne ikke ha eid mer enn 50% av et fartøy tidligere, men måtte være oppført i fiskermanntallet, blad B. Søkerne måtte også fremvise fiskerfaglig kompetanse (fagbrev eller inntekt som fisker) for de tre siste årene. En måtte legge frem en finansierings og forretningsplan og være tilgjengelig for å starte et slik prosjekt. Kravene til å søke om deltageradgangen noe mindre. Søkerne måtte blant annet være 35 år eller yngre, oppført i fiskermanntallet blad B, måtte ha drevet aktivt fiske med eget fartøy (over 50 % eierandel), og de kunne søke hvilket som helst lukket fiskeri (Instruks om ordning med etableringsstipend og tildeling av deltakeradganger, 2009). Noen av årene rekrutteringskvoten ble utdelt var det også krav om at fangstverdi måtte overstige minst

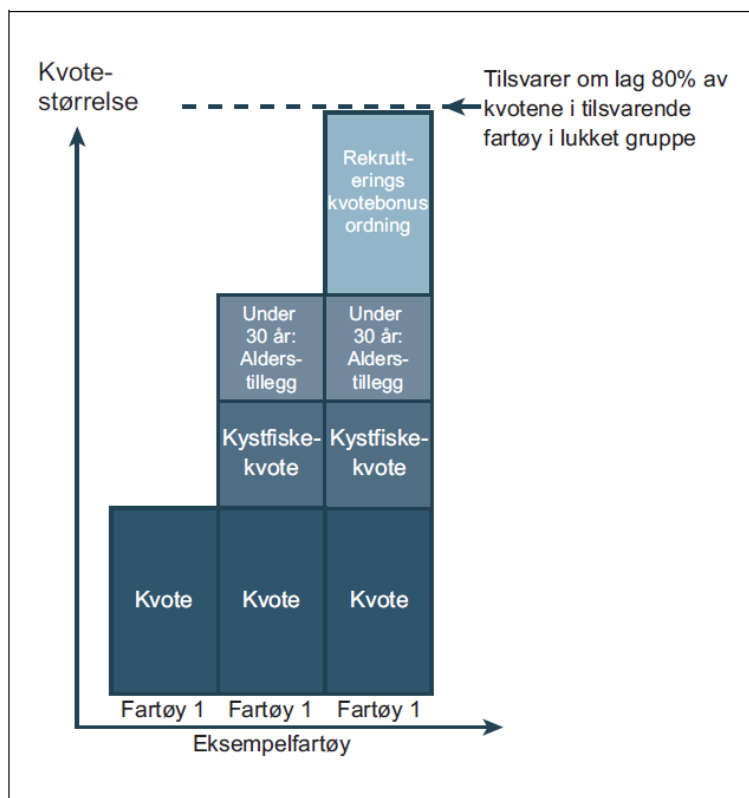
250 000 kr i et av de siste aktive årene (Mølstre og Ugland, 2019). Om søkere oversteg antall stipend og adganger, ble forskjellige kriterier satt over andre.

I 2011 ble denne ordningen erstattet med kun tildeling av deltageradganger for unge fiskere under 35 år, som senere ble endret til under 30 år. De tidligere satte vilkårene gjaldt fortsatt. Ingen flere etableringsstipend ble gitt etter dette (Forskrift om nytildeling av deltakeradganger i rekrutteringsøyemed for 2011, 2010). Det årlige antallet deltakeradganger har variert, men til sammen har det blitt utdelt 120 deltakeradganger siden 2009, hvor de fleste har søkt tilgang til fiske etter torsk, sei og hyse (Meld. St. Nr. 32, 2019). I 2020 ble det i midlertidig ikke lyst ut rekrutteringskvote i påvente av behandling av ny kvotemelding. Ordningen ble fjernet da den minket kvotegrunnlaget til lukket gruppe. Dette gav også få utvalgte en gratis inngang i de lukkede fiskeriene, noe som de vil beholde så lenge de er yrkesaktive. Regjeringens ønske om å unngå å skape ulikheter førte til at ble denne ordningen fjernet fra og med 2020. I kvotemeldingen (2019) legger de frem et annet tiltak, som har fått navnet rekrutteringskvotebonusordningen, et ord som ruller på tungen. Med denne ordningen ønsker regjeringen årlig å gi fem fartøy som er eid av fiskere under 30 år en kvotebonus som gjør at de får ca. 80 % av kvotegrunnlaget til fartøy i lukket gruppe. Denne kvoten vil ha en tidsbegrensning på 5 år (Meld. St. Nr. 32, 2019). Dette vil gjøre at det må legges til rette for utlysning og søknadsrunde i 2021, som gjør at rekrutteringskvotebonusen ikke vil kunne tildeles før i starten av 2022 (Stortinget, 2020).

Den tidligere ordningen fikk kritikk for å være for tilfeldig og omtales som et lotteri (Trygstad, 2019). Den fikk også kritikk for å ha for høye krav særlig med tanke på inntekt og ansiennitet. I 2018 var det ingen under 25 år som mottok rekrutteringskvoten, fordi de yngste ikke hadde nok inntekt til å innfri kravene (Mølstre og Ugland, 2019).

Nytt for 2021 er at alle fiskere under 30 år i åpen gruppe som er majoritetseier av fartøy (over 50 %) kan i tillegg fiske en garantert tilleggskvote på 4 tonn torsk (Forskrift om regulering av fisket etter torsk hyse og sei nord for 62°N i 2021, 2021). Dette er et tiltak laget som en håndsrekning til de som måtte ønske å satse på fiskeyrket, og for å gi økt inntekt i oppbyggingsfasen (Meld. St. Nr. 32, 2019). Nedenfor i Figur 10 kan en se illustrasjon av hvordan kvotegrunnlaget vil kunne se ut for ulike fartøy med blant annet alderstillegg og rekrutteringskvotebonusordningen. Ordningen alderstillegg har fra jeg startet med oppgaven

byttet navn til ungdomstillegg, men jeg vil i videre omtale det som alderstillegg da det var navnet som ble brukt i spørreundersøkelsen.

Figur 10. Forslag til ny ordning som viser kvotegrunnlaget med rekrutteringskvotebonusordning, alderstillegg, kystfiskekvote og kvote (Meld. St. Nr. 32, 2019, s. 29)

I tillegg fins det en ordning for ungdom som ønsker å fiske på sommeren, kalt ungdomsfiskeordningen. Den er ment som en sommerjobb for ungdom mellom 12-25 år. Den er kun for ungdom som ikke er registrert i fiskermanntallet. De kan levere fisk for inntil 50000 kr. Ordningen har blitt populær og i 2019 deltok om lag 400 ungdommer (Fiskeridirektoratet, 2020d). Selv om dette er en rekrutteringsordning, gjelder den ikke fiskere i fiskermanntallet og jeg vil derfor ikke gå nærmere inn på ordningen.

4.1.3.2 Rekrutteringsfond/Tilskuddsordninger

Finnmark fylkeskommune (i dag Troms og Finnmark fylkeskommune) har siden 2008 hatt et rekrutteringsfond for unge fiskere (Lyng, 2020). Det er en låneordning hvor fylkeskommunen bistår med etablering og investering i fartøy, slik at unge fiskere får mulighet å komme seg

inn i fiskerinæringen på egenhånd. De kan søke om lån til førstegangsinvestering til fartøy og kvote til både åpen eller lukket gruppe. Unge fiskere kan i tillegg søke om lån til utskiftning av fiskefartøy og investering i kvoter. Lånet er på inntil 20 % av fartøy- og kvoteinvesteringen, maksimalt lån på opptil 1.000.000 kr. (Troms og Finnmark fylkeskommune, 2021). Det er flere vilkår som må oppfylles for å kunne søke (Troms og Finnmark fylkeskommune, 2020):

- Søker skal være bosatt og skattepliktig i kommuner tilhørende tidligere Finnmark fylke.
- Søker skal være registrert i fiskermanntallet på blad B.
- Søker må være 35 år eller yngre.
- Søker skal i utgangspunktet dokumentere minst to års relevant erfaring som fisker/mannskap på fiskebåt, med noen unntak.
- Søker må være eier av minimum 67% av fartøyet/foretaket.
- Søker skal dokumentere minimum 10% egenkapital.
- Søker skal være kredittverdig.
- Søker skal ikke tidligere ha mottatt lån fra rekrutteringsfondet.
- Søker skal i utgangspunktet levere hele fangsten i tidligere Finnmark fylke, med noen unntak.

Sametinget har også en slik ordning, hvor en kan søke om tilskudd til blant annet fartøy, redskap eller utstyr. Formålet med en slik tilskuddsordning er å holde et stabilt antall fiskemottak for fjordfiskeflåtene, opprettholde antall fiskebåter i STN-områder, samt styrke rekrutteringen (Sametinget, ingen dato).

En kan bl.a. søke om (Sametinget, ingen dato):

Førstegangsinvestering i fartøy:

- Sametinget kan bidra med tilskudd inntil 35 % av godkjent kostnadsoverslag.
- Maksimalt tilskudd er kr 300 000 til kjøp av brukt fartøy. Til investering i nye fartøy er maksimalt tilskudd kr 400 000.
- Det gis kun støtte til kjøp av fartøy som er under 30 år.

- Ved tilskudd til fiskebåter skal tilskuddsmottaker være registrert i Fiskermanntallet.

Til redskaper og utstyr ved førstegangsinvestering i fartøy:

- Sametinget kan bidra med tilskudd inntil 35 % av godkjent kostnadsoverslag og maksimalt tilskudd er kr 100 000. Støtte til redskaper og utstyr gis kun sammen med støtte til fartøykjøp.

Flere kommuner har slike tilskudd eller låneordninger som skal bidra til at yngre fiskere skal kunne etablere seg i distriktene.

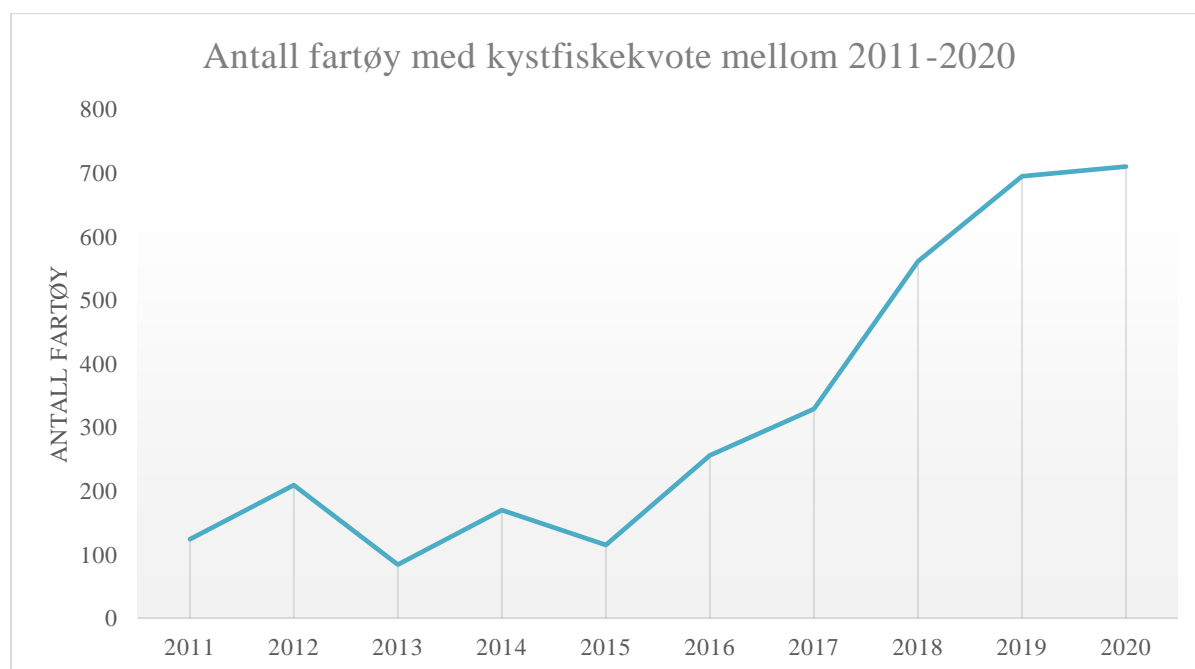
4.1.4 Spesielle kvoteordninger for åpen gruppe i Nordland, Troms og Finnmark.

4.1.4.1 Kystfiskekvote

I 1975 ble Utvklingsfondet for de sentrale samiske bosetningsområdene etablert. Bakgrunnen for denne etableringen var å fremme tiltak av særlig kulturell, sosial og økonomisk betydning for den samiske befolkningen. Da omfattet deres virkeområde fem samiske kommuner. I 1984 ble ytterligere 8 kommuner i Finnmark, Troms og Nordland inkludert. Den ble senere underlagt Sametinget, og skiftet etter hvert navn til Sametingets tilskuddsordning til næringsutvikling (STN). Over tid er flere kommuner blitt tatt med i ordningen og pr. 2019 omfattet det hele eller deler av totalt 31 kommuner i Finnmark, Troms og Nordland (Nygaard og Kårtveit, 2019).

Det ble i 2006 oppnevnt et utvalg ved kongelig resolusjon, ledet av Carsten Smith. Utvalgets hovedoppgave skulle være å «utrede samers og andres rett til å fiske i havet utenfor Finnmark» (NOU 2008: 5, 2008, s. 13). Utvalget skulle kartlegge samers og andres bruk av fiskeriene i Finnmark, samt den økonomiske og kulturelle betydningen av fiskerinæringen. I rapporten redegjorde de for flere viktige tema, som hvem som har rett til havet utenfor Finnmark, definisjoner, gjeldende regler og reguleringsforslag. Utvalget slo fast at staten måtte tilføre fiskeriforvaltningen i Finnmark flere ressurser, enten gjennom kapital, kvoter eller fiskeritillatelse, slik at grunnlaget for den sjøsamiske og annen kystkultur i Finnmark ble sikret (NOU 2008: 5, 2008). Resultatet ble blant annet Kystfiskekvoten som ble innført i 2011. Formålet med kvoten er at «ho skal bidra til å styrkje næringsgrunnlaget for dei minste fartøya i samiske kyst- og fjordområde og i andre utsette kystsamfunn» (Prop. 70 L (2011-2012), 2012, s. 114). Kystfiskekvoten, også omtalt som samekvote er en tilleggskvoten for alle

som er bosatt i STN-områder som fisker etter torsk i åpen gruppe (Nygaard og Kårtveit, 2019). Dette innebærer en årlig avsetning av totalkvoten til nettopp dette formålet. Størrelsen på den årlige kvoten har vært uavhengig av størrelsen på den nasjonale totalkvoten (Meld. St. Nr. 32, 2019). I 2021 får hver båt i åpen gruppe som oppfyller vilkårene for kystfiskekvoten en garantert tilleggskvote på 8 tonn torsk (Forskrift om regulering av fisket etter torsk hyse og sei nord for 62°N i 2021, 2021). I 2020 hadde 710 fartøy tillegg gjennom kystfiskekvoten (Figur 11). Det er om lag 30 % av deltagerne i åpen gruppe. I Finnmark derimot har omentrent 79 % av alle i åpen gruppe også kystfiskekvote.

Figur 11: Viser antall fartøy med kystfiskekvote mellom 2011-2020. Tall hentet fra Fiskeridirektoratet (Fiskeridirektoratet, 2020e)

For de som bor i kommunene som får kystfiskekvoten, betyr dette mye for driftsgrunnlaget deres, men ordningen har flere ganger høstet kritikk for å være svært urettferdig. Da kvoten har økt betydelig i størrelse de siste årene, har skillet mellom de som bor innen og utenfor kystfiskekvotens område blitt større og skaper stor frustrasjon (Kyst og Fjord, 2014). Norges fiskarlag påpekte i 2014 «den store urimeligheten som oppstår mellom fartøy som befinner seg i samme geografiske område og som drifter på de samme fiskefeltene når det etableres så store kvoteforskjeller» (Kyst og Fjord, 2014). Også tidligere ordfører i Torsken kommune (nå Senja kommune) Fred Ove Flakstad uttalte at fiskerne i kommunen opplever store forskjeller, da noen av nabokommunene faller inn under kystfiskekvoteområdet. Han mener det må

komme en ny definisjon av kystfiskeområdet. «Dette vil ha en stor betydning for muligheten til å utvikle seg som fiskerisamfunn» (Jenssen, 2018). Han legger også til at de ser en økning av elever på blå linje på videregående, og det derfor er viktig å kunne legge til rette for at det skal være levelige forhold, slik at de kan rekrutteres til fiskerinæringen (Jenssen, 2018).

4.1.4.2 Kongekrabbefiske

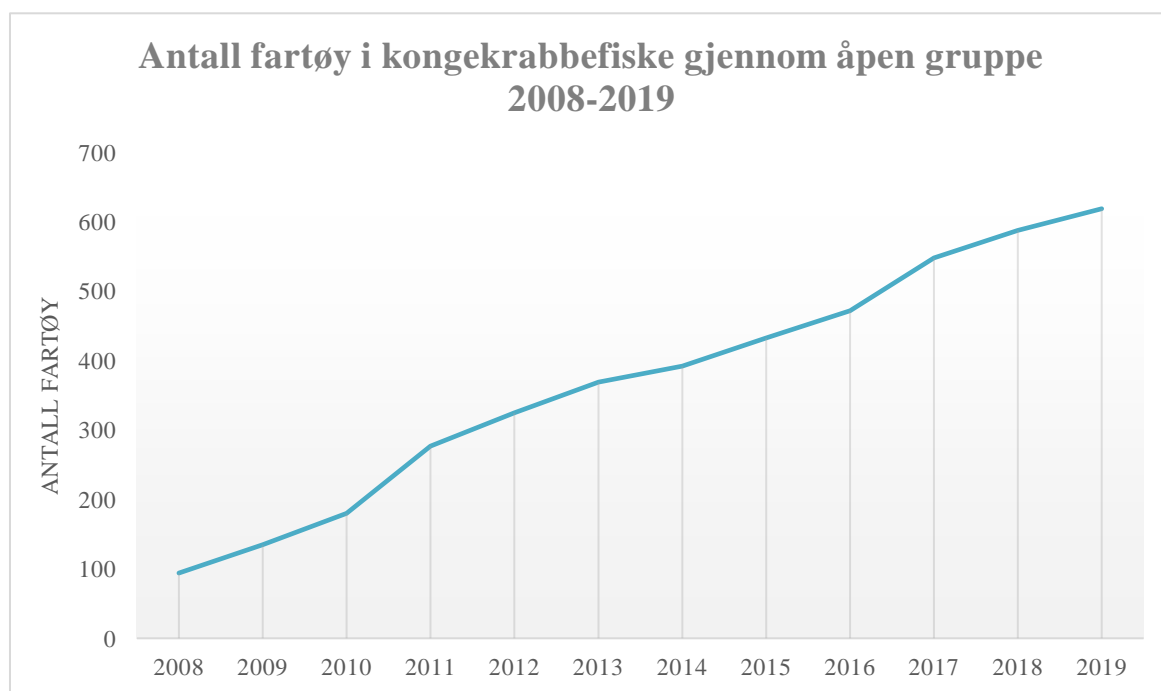
Kongekrabben, eller Kamtsjatka-krabbe (Jenssen, 2018) ble utsatt i Murmanskfjorden mellom 1961-1969. Dette var et forskningsprosjekt ledet av Sovjetiske havforskere for å danne en stor bestand av kongekrabbekrabbe i fjorden. De er opprinnelig fra Japan (St. meld. nr. 40 (2006-2007), 2007). Den lever på havbunnen, å jo eldre den blir jo lengre ned i dypet trekker den. Hva den spiser kommer an på livsstadiet. Larvene spiser plante- og dyreplankton, ungrabbene lever for det meste av bunndyr som alger, protozo (encellede organismer), nesledyr, andre krabber og små bunndyr. Voksne krabber spiser det meste den kommer over av bl.a. musling, snegler, sjøstjerner, kråkeboller, fisk og alger (Havforskningsinstituttet, 2020).

Ingen av nabolandene til Russland ble angivelig informert om prosjektet og hadde derfor ingen mulighet til å stoppe det før krabben allerede var etablert i Barentshavet. I 1977 ble første kongekrabbe fanget på norsk sokkel i Varanger i Finnmark. Denne nye arten spredte og formerte seg raskt, og det ble meldt om flere og flere bifangster av kongekrabbe i Norge gjennom 80-tallet. Ikke før i 1992 var vendepunktet for norsk forvaltning. Særlig fiskere med passive fiskeredskaper merket denne nye arten i norsk farvann (St. meld. nr. 40 (2006-2007), 2007). Da kongekrabben spiser alt den kommer over på bunnen, ble også agn og fangst som sto i havet oppspist av krabben. I dag er det kongekrabbe langs så og si hele Finnmarkskysten. Også utenfor Tromsø har fangsten av kongekrabbe økt de siste årene. Dette bekreftes av en mottaksstasjon i Tromsø som har tatt imot mye kongekrabbe fra Balsfjorden (Johansen, 2019b).

Mellom 1994 og 2001 ble kongekrabbefiske først kun regulert til forskning, hvor Norge og Russland ble enige om en årlig kvote. Høsten 2002 ble det åpnet for kommersiell fangst av kongekrabben i Norge. For å hindre spredning av kongekrabben langs Norgeskysten ble den norsk -russiske fiskerikommisjonen i 2003 enige om at Norge skulle sette en grense på 26 ° østlige lengde. Fra dette punktet og øst over mot den russiske grensen var det kommersiell fangst og regulering av bestanden, hvor fiskerne måtte ha adgang til å delta. Utenfor dette

område sto Norge fritt til å bestemme hvordan de ville regulere fangsten, så lenge det ikke påvirket den russiske bestanden. Da den er altetende, og kan skape problemer for økosystemet på havbunnen ble det i 2004 bestemt det vest for 26 ° østlige lengde skulle være fritt fiske. Det ble innført forbud mot å kaste ut levedyktig krabbe, for å stanse videre spredning. Innenfor det kvoteregulerte området ønskes det fortsatt å beholde kongekrabben som en kommersiell ressurs i fiskeriene. I 2006 ble Norge og Russland enige om at de hver for seg skulle forvalte kongekrabben i sine områder fra og med 2007. Dette innebar at de ikke lengre var pliktig til å være enige om forvaltningen lengre, men skulle holde beholde informasjonsflyten mellom landene (St. meld. nr. 40 (2006-2007), 2007).

I 2008 ble det åpent for at fartøy under 11 meter også kunne delta i fiske etter kongekrabbe gjennom åpen gruppe (Meld. St. 17 (2014-2015), 2015). En kan se en stabil økning av deltager i åpen gruppe etter kongekrabbefiske fra 2008, vist i Figur 12.

Figur 12 Viser antall fartøy som har deltatt i kongekrabbefiske i det kvoteregulerte området i åpen gruppe mellom 2008-2019. Tall hentet fra Fiskeridirektoratet (Fiskeridirektoratet, 2020a).

Kongekrabbefiske har litt andre regler enn for eksempel torskefiske. Før 2021 var det kun fartøy registrert i kommunene Nordkapp, Porsanger og Måsøy som fikk deltageradgang i kongekrabbefiske i kvoteregulert område. I 2021 ble dette endret til hele Finnmark.

Noen av vilkårene for å delta i fiske etter kongekrabbe innenfor kvoteregulert område i åpen gruppe er (Deltagerforskiften, 2021, §40):

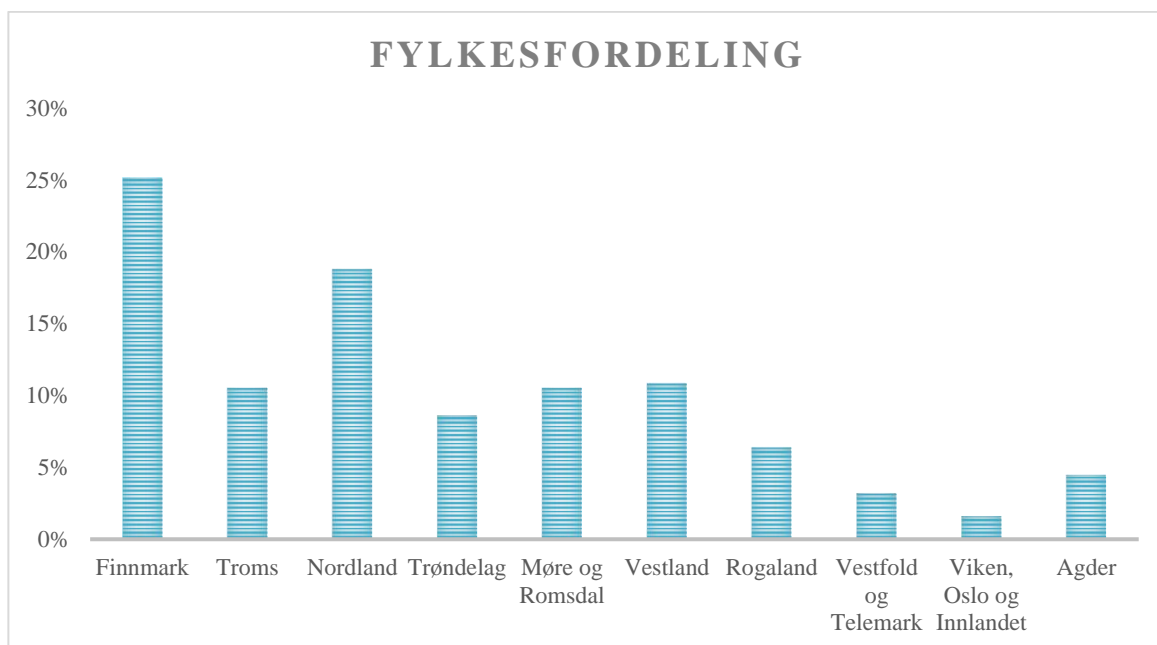
- Fartøyet må være merkeregistret i Finnmark.
- Fartøyet må være egnet, bemannet og utstyrt for fangst av kongekrabbe.
- Fartøyet må være fra 6 meter og opp til 15 meter største lengde.
- Både eier og evt. personen som leder mannskapet må være ført i fiskermanntallet.
- Eier av fartøyet må være bosatt i Finnmark, ha vært bosatt der de siste 24 månedene, og dessuten være ført i fiskermanntallet i Finnmark, og ha vært ført der de siste 12 månedene.

Regelendringene innen kongekrabbefiske gjør at alle som har bodd i Finnmark i minimum to år kan fiske kongekrabbe i åpen gruppe. Det kan derfor tenkes at vi vil se en stor økning deltagere i dette fisket.

5 Resultater av kvantitativ undersøkelse

5.1 Hvem er fiskerne i åpen gruppe?

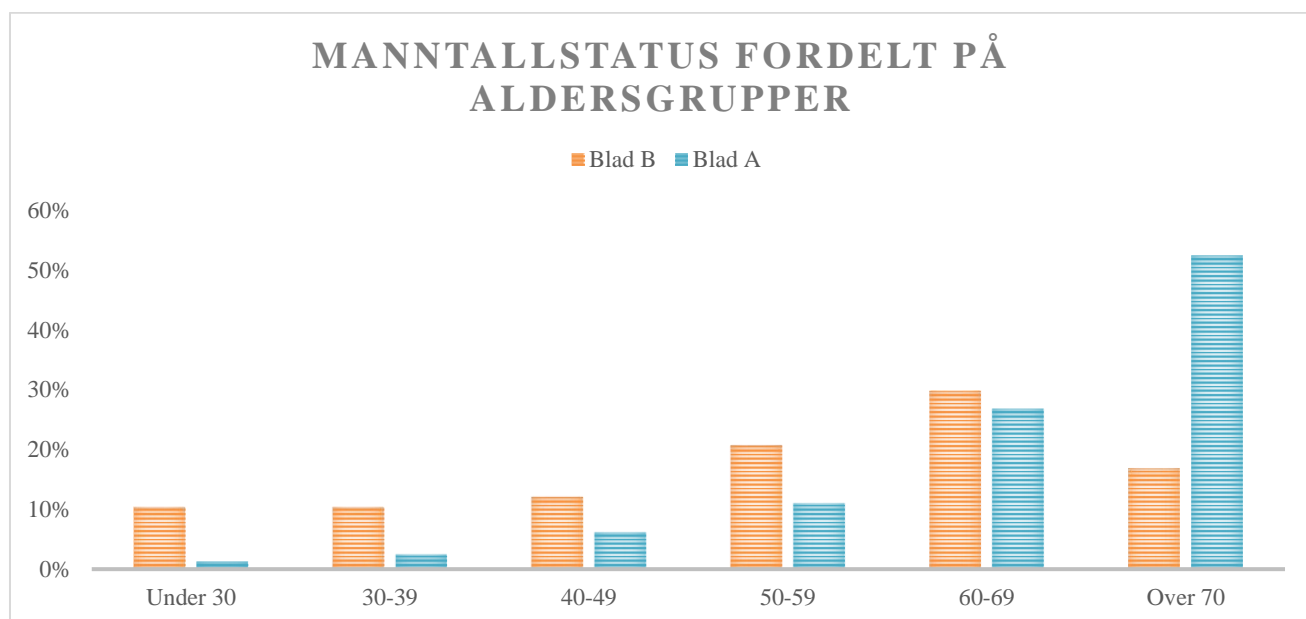
For å forstå hvem fiskerne i åpen gruppe er, og dens funksjon i fiskerinæringen må en først å fremst se på dagens sammensetning av åpen gruppen. Jeg vil i dette kapitlet se nærmere på bosted, alder, manntallsfordeling, utdanning, oppstart i åpen gruppe, tidligere adgang i lukket gruppe, samt om de tidligere har jobbet på større fartøy.

Figur 13: Fylkesfordeling av deltagerne i spørreundersøkelse (n=314)

De fleste av deltagerne i åpen gruppe er bosatt i de tre nordligste fylkene. Særlig Finnmark skiller seg her ut med 25 % av alle deltagerne (Figur 13).

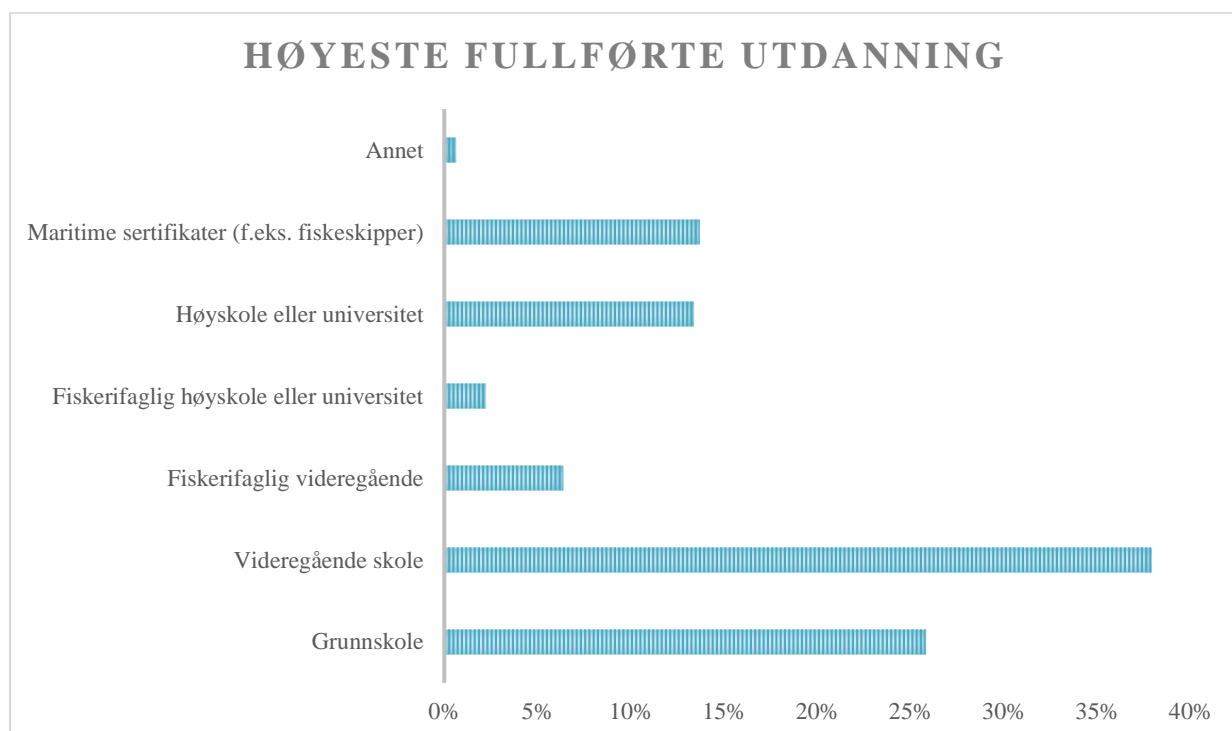
Aldersfordeling i åpen gruppe (Tabell 1) viser at den består i stor grad av fiskere over 50 år. Den største aldergruppen er de mellom 60-69 år. De under 30 år representerer 8 % av utvalget hvor de over 60 år representerer 55 % av gruppen. Fylkesfordelingen for de under 30 år er spredt, men i fire av fylkene er det ingen under 30 år med i undersøkelsen.

Figur 14: Manntallstatus fordelt på aldersgrupper (n=314)

De fleste er registrert i blad B (74%), vist i Tabell 4. Figur 14 viser manntallstatus fordelt på aldersgrupper. Her ser en at blad A (deltidsfiskere) består for det meste av eldre fiskere over 70 år og svært få under 40 er registrert som deltidsfiskere. De fleste unge i gruppen er registrert i blad B (heltidsfiskere), som kan tyde på at de yngre satser i stor grad på heltidsfiske.

Figur 15 viser deltagerens høyeste fullførte utdanning. Her kan en se at de fleste har videregående skole som høyeste fullførte utdanning, samt mange med fullført grunnskole. Et fåtall har utdanning fra høyskole eller universitet.

Figur 15: Høyeste fullførte utdanning (n=314)

47 % av deltagerne i spørreundersøkelsen har tidligere hatt adgang til fiske i lukket gruppe. Dette gjenspeiles også i Tabell 6 som viser aldersfordelingen av de som tidligere har hatt adgang til lukket gruppe. En ser også at blant de eldste fiskerne har de fleste (72 % av de over 60 år) tidligere hatt adgang til lukket gruppe. Dette tyder på at gruppen i stor grad blir brukt til nedtrapping av fiskeaktivitet. En ting å merke seg er at vi ikke har kunnskap om hvilke fiskeri de har hatt deltageradgang til, men en kan anta at størsteparten er i torskefiske da dette er det mest utbrede fiskeriet i åpen gruppe.

Tabell 6: Antall som tidligere har hatt adgang i lukket gruppe fordelt på aldersgrupper. Prosent innen hvert svaralternativ (n=314).

	Ja	Nei
Under 30 år	3 %	12 %
30-39 år	5 %	12 %
40-49 år	8 %	13 %
50-59 år	13 %	23 %
60-69 år	34 %	25 %
70 år og eldre	38 %	16 %

I Tabell 7 kan en se hvor lenge deltagerne har deltatt i åpen gruppe. Størsteparten har deltatt i under 10 år. Gjennomsnittet er 12,5 år mens medianen er 7 år. Standardavviket er 13 år. Dette tyder på at noen av deltagerne har deltatt svært lenge, noe som trekker gjennomsnittet opp. To av mine informanter er over 90 år og har sammenlagt deltatt i åpen gruppe i nesten 100 år. Ingen av dem har heller planer om å gi seg innen de neste 5 årene.

Tabell 7: Startet i åpen gruppe (n=314)

Når startet du som fisker i åpen gruppe?

Under 10 år siden	57 %
10-20 år siden	21 %
Over 20 år siden	23 %

Tabell 8: Tidligere mannskap på større båt (n=314)

Har du tidligere jobbet som mannskap på større båt?

Ja	78 %
Nei	22 %

Av de 314 deltagerne i spørreundersøkelsen har 78 % tidligere jobbet på et større fartøy, vist i Tabell 8. Størstepart av de som tidligere har jobbet på større båt er de over 50 år.

5.2 Drifts- og inntektsgrunnlag

Deltagerne ble spurt om drifts- og inntektsgrunnlaget deres. Dette inkluderer faktorer som inntekt, type fiskeri, deltidsarbeid og hvilke ordninger som er viktig for å drive fiske. Ved å se på disse faktorene kan en se hvordan grunnlaget for å være fisker i åpen gruppe er, noe som er viktig med tanke på rekruttering.

I Tabell 9 er andelen av den totale inntekten fiskerne får fra fiske i åpen gruppe presentert. Her kan en se at de fleste har 75 % eller mer av sin inntekt fra fiske i åpen gruppe. Opp mot 50 % har under halve inntekten sin fra åpen gruppe, som kan tyde på at flere har inntekt fra annet arbeid enn fiske i åpen gruppe.

Tabell 9: Andel av inntekt fra fiske i åpen gruppe (n=314)

Hvor stor andel av din inntekt pr. år kommer fra fiske i åpen gruppe?

0-25%	21 %
25-50 %	25 %
50-75 %	16 %
Over 75 %	38 %

I Tabell 10 kan en se bruttoinntekten de har oppgitt at de tjener gjennom fiske i åpen gruppe i løpet av ett år. Den største andelen av deltagerne tjener under 200 000 kr. 50 % av deltagerne tjener under 300 000 kr. Et fåtall av deltagerne tjener over 800 000.

Av de som har oppgitt at de har over 75 % av sin inntekt fra fiske i åpen gruppe har 63 % oppgitt en inntekt på mellom 400 000-800 000 kr, men 42 % har under 400 000 kr.

Gjennomsnittlig inntjening ligger på rundt 280 000 kr. Median er 250 000 kr og standardavviket er på litt over 170 000 kr.

Tabell 10: Bruttoinntekt fra åpen gruppe (n=314)

Hva er din inntekt i brutto pr. år fra fiske i åpen gruppe?

0-200 000 kr	34 %
200 000-300 000 kr	16 %
300 000-400 000 kr	16 %
400 000-500 000 kr	12 %
500 000-800 000 kr	15 %
Over 800 000 kr	8 %

Ved å se på inntekter fordelt på fylkene kan se om noen fylker skiller seg ut med bedre inntjening. Dette er presentert i Tabell 11. Her ser vi at Finnmark, Vestfold og Telemark er fylkene hvor flest tjener over 800 000 kr. I resterende fylker tjener mesteparten under 200 000 kr. Finnmark skiller seg ut ved at svært få tjener under 200 000 kr. Her tjener store deler av fiskerne over 400 000 kr. Derimot i Troms kan en se at det er flest som tjener under 200 000 kr og svært få over 400 000 kr. Den høye andelen av fiskere som tjener over 400 000 kr kan antagelig tilskrives kongekrabbefiskeriet og kystfiskekvoten. Finnmark er eneste fylke hvor en har inntjening fra kongekrabbe i åpen gruppe, og reglene er strengt regulert til bostedsadresse innenfor fylket. I tillegg dekkes hele Finnmark av kystfiskekvoten. Det kan dermed se ut som fiskerne i Finnmark generelt har større mulighet for en bedre inntjening enn fiskere i andre fylker. En skal også merke seg at i Vestfold og Telemark har flere over 400 000 kr i inntekt. Dette er populære områder for blant annet hummerfiske, og den høye inntekten kan derfor komme av det.

Tabell 11: Bruttoinntekt fordelt på fylkesnivå (n=314)

	Finnmark	Møre og Romsdal	Nordland	Vestfold og Telemark	Trøndelag	Vestland	Viken, Oslo og Innlandet	Agder	Troms	Rogaland
0-200*	9 %	27 %	39 %	20 %	30 %	68 %	60 %	50 %	30 %	70 %
200-300*	10 %	18 %	25 %	0 %	19 %	12 %	0 %	7 %	27 %	15 %
300-400*	11 %	9 %	17 %	20 %	22 %	21 %	20 %	14 %	24 %	10 %
400-500*	25 %	15 %	8 %	10 %	11 %	0 %	20 %	0 %	6 %	0 %
500-800*	25 %	27 %	7 %	30 %	15 %	0 %	0 %	14 %	9 %	5 %
Over 800*	19 %	3 %	3 %	20 %	4 %	0 %	0 %	14 %	3 %	0 %

*tall i hundretusen kr.

Om en ser på bruttoinntekt fordelt på aldersgrupper presentert i Tabell 12, ser en at fiskere under 30 år tjener minst. Over halvparten av deltagerne under 30 år tjener under 200 000 kr. Aldersgruppen som tjener best fra fiske i åpen gruppe er de mellom 40-49 år. Her tjener over halvparten over 400 000 kr. Om en sammenligner aldersgruppen under 30 år med de over 70 år kan en se likheter. Begge aldersgruppene er de som tjener minst og har lavest andel av de med høyest inntekt.

Tabell 12: Bruttoinntekt fordelt på aldersgrupper (n=314)

	Under 30 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-69 år	Over 70 år
0-200*	52 %	31 %	18 %	26 %	31 %	44 %
200-300*	16 %	19 %	9 %	11 %	20 %	18 %
300-400*	8 %	8 %	15 %	12 %	20 %	20 %
400-500*	8 %	15 %	21 %	19 %	11 %	4 %
500-800*	12 %	15 %	21 %	19 %	13 %	11 %
Over 800*	4 %	12 %	15 %	12 %	5 %	4 %

*i hundretusen kr.

Nesten 60 % av deltagerne oppgir at de har øvrig inntekt, visst i Tabell 13. Av de som oppgir at de har inntekt fra en annen jobb, er 39 % av disse utenfor fiskerinæringen. Det er ganske jevnt fordelt med fiskere som har biinntekt og som ikke har det. De som oppgir at de har inntekt fra annen fiskerinæring er det flere innen lukket gruppe i andre fiskerier, og mange fisker etter leppefisk. Noen arbeider på trål-, ringnot-, autoline- og snurrevadfartøy. De som oppgir at de har inntjeninger fra andre næringer enn fiskerinæringen, mottar de fleste pensjon eller trygd. Flere arbeider med land- og skogbruk, turistnæringen, samt flere som tømmer, elektriker og mekaniker. Svært få oppgir akvakulturnæringen arbeidssted for biinntekt. Ingen fylker skiller seg ut ved at flere/færre ikke har annen inntekt.

Tabell 13: Inntekt utenfor åpen gruppe (n=314)

Hvor kommer den eventuelle øvrige inntekten din fra?

Annet fiskeri	19 %
Annen jobb	39 %
Har ingen øvrig inntekt	42 %

Om en ser på hvor deltagerne har biinntekten fra fordelt på aldersgruppene, ser man av tallene i Tabell 14 at blant de under 30 år har 56 % biinntekt fra annen fiskerinæring. Mange har ikke annen inntekt (40%). I de fleste aldersgrupper har flertallet annen inntekt. I spørreundersøkelsen var det svært mange eldre som oppga pensjon og trygd som inntekt fra annen jobb, noe som kan være årsaken til at tallene på inntekt fra annen jobb i de høyeste aldergruppe svært høy. De mellom 30-39 år er aldergruppen med flest uten øvrig inntekt.

Tabell 14 Inntekt utenfor åpen gruppe fordelt på aldersgrupper. Prosentandel innen hver aldersgruppe (n=314)

	Under 30 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-69 år	70 år og eldre
Annet fiskeri	56 %	19 %	33 %	19 %	18 %	5 %
Annen jobb	4 %	31 %	24 %	40 %	43 %	51 %
Ingen øvrig inntekt	40 %	50 %	42 %	40 %	40 %	44 %

I undersøkelsen ble de spurt hvor mange prosent av ulike oppgitte arter var for deres driftsgrunnlag. De ble spurt om å oppgi hvor stor prosentandel av artene som var viktigst for deres driftsgrunnlag. Flest oppga at de hadde torsk som den største delen av sitt driftsgrunnlag, etterfulgt av sei og andre arter (Tabell 15). Fylkene som i størst grad fisker etter torsk, sei og hyse er Nordland, Troms og Finnmark. Minst oppgitt prosentandel av driftsgrunnlaget er kongekrabbe. Dette kommer mest sannsynlig av at det kun er fiskere bosatt i Finnmark som har tilgang til kongekrabbefiske. Andre arter mange oppga de fisket etter var kveite, andre krabbearter, leppefisk, breiflabb, sjøkreps, reker og hummer.

Tabell 15: Oversikt over viktigste arter for driftsgrunnlaget i åpen gruppe. Presentert ut fra flest oppgitte prosent innen hver art. Deltagerne kunne oppgi flere svaralternativer.

<i>Art</i>	
<i>Torsk</i>	34 %
<i>Sei</i>	24 %
<i>Hyse</i>	12 %
<i>Kongekrabbe</i>	8 %
<i>Andre arter</i>	23 %

I undersøkelsen ble de også spurt i hvilken grad de ulike ordningene er viktig for deres driftsgrunnlag. I Tabell 16 kan en se at kystfiskekvoten er en svært viktig del av driftsgrunnlaget for mange fiskere. Kongekrabbefiske er den minst viktige ordningen for de fleste, men for de bosatt i Finnmark er kongekrabbefiske en viktig del av driftsgrunnlaget deres.

Færrest oppgir alderstillegget som viktig for deres driftsgrunnlag. Med tanke på at de under 30 år er den aldersgruppen med færrest deltagere er det naturlig at ikke mange vil oppgi det som viktig. Samt er alderstillegget forbeholdt torskefiske nord for 62°. Dette gjør at de utenfor dette fiskeriet ikke vil få økt driftsgrunnlag fra denne ordningen.

Også finansieringsordninger er det få har oppgitt som viktig for deres drift. Dette kan komme av at ikke alle kommuner og fylker har disse ordningene, og det omhandler ofte lån. Ingen aldersgrupper eller fylker skiller seg ut med høy svarprosent på at finansieringsordninger har stor eller svært stor viktighet for deres drift.

Tabell 16: Viktighet av ordninger for driftsgrunnlag (n=314)

	Kystfiskekvote	Kongekrabbefiske	Alderstillegg	Finansieringsordninger
Liten	35 %	74 %	82 %	80 %
Verken eller	7 %	2 %	6 %	4 %
Stor	58 %	24 %	11 %	16 %

Om en ser på fylkesfordelingen av viktigheten av kystfiskekvote (Tabell 17) ser en klart at den er viktigst i Finnmark. Dette kommer nok av at alle deltagere i hele fylket får kystfiskekvoten som tillegg. Noen kommuner og tettsteder i Troms og Nordland har deltagelse i kystfiskekvoteordningen. Begge fylkene relativt høy svarprosent på viktigheten av kystfiskekvote for deres driftsgrunnlag. Det er derfor nærliggende å tro at de fleste av fiskerne i Troms og Nordland bor innenfor disse områdene.

Tabell 17: Viktighet av kystfiskekvote for driftsgrunnlag fordelt på fylker (n=171)

	Finnmark	Troms	Nordland
Liten	9 %	27 %	31 %
Verken eller	3 %	6 %	5 %
Stor	89 %	67 %	64 %

På spørsmål om hvilken grad kongekrabbefiske er viktig for driftsgrunnlaget er det nesten utelukkende fiskere i Finnmark som har svart at det er viktig for dem. 90 % av deltagerne i Finnmark svarer at det er en stor eller svært stor del av deres driftsgrunnlag.

For fiskeren under 30 år oppgir 64 % at alderstillegget har stor eller svært stor viktighet for deres driftsgrunnlag (Tabell 18). Dette viser at mange av de unge fiskerne deltar i torskefiske nord for 62°.

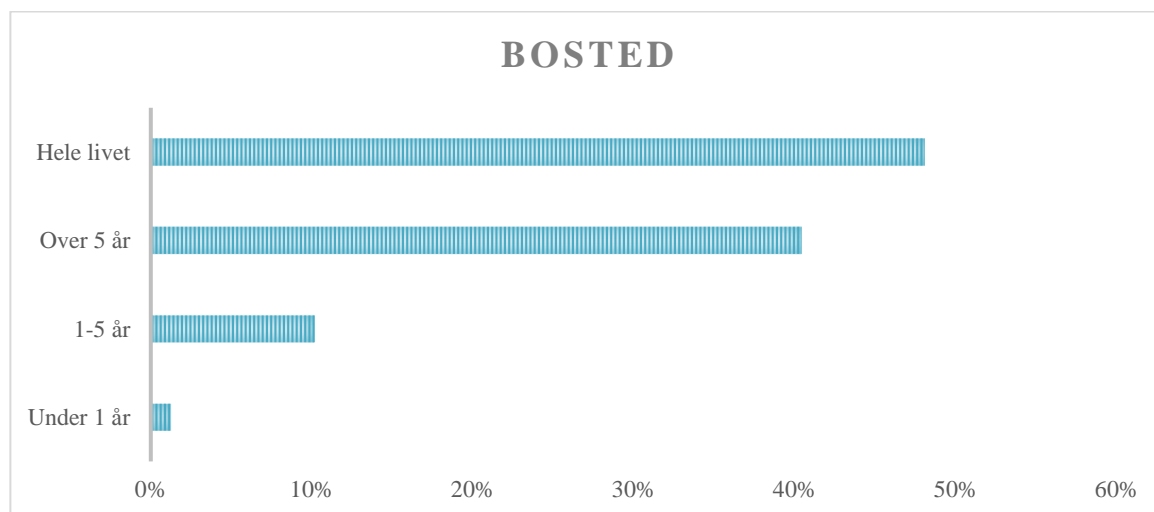
Tabell 18: Viktighet av alderstillegg for driftsgrunnlaget for de under 30 år (n=25)

Alderstillegg	
Liten	16 %
Verken eller	20 %
Stor	64 %

5.3 Bosted

Driftsgrunnlaget i de ulike fylkene er forskjellige, og de har ulike ordninger de kan delta på ut fra bosted. Med tanke på rekruttering er det interessant å se om fiskere flytter etter hvor de kan øke inntekt, eller benytter seg av mulighetene de har der de bor.

I Figur 16 kan en se hvor lenge deltagerne har bodd der de bor i dag. Opp mot 50 % av alle deltagerne har bodd på samme sted hele livet. De nordligste fylkene er hvor færrest har svart at de har bodd der hele livet. I Finnmark har færrest svart at de har bodd der hele livet (27 %), etterfulgt av Troms med 39 % og Nordland med 44 %, hvor alle de andre fylkene har over 50 %.

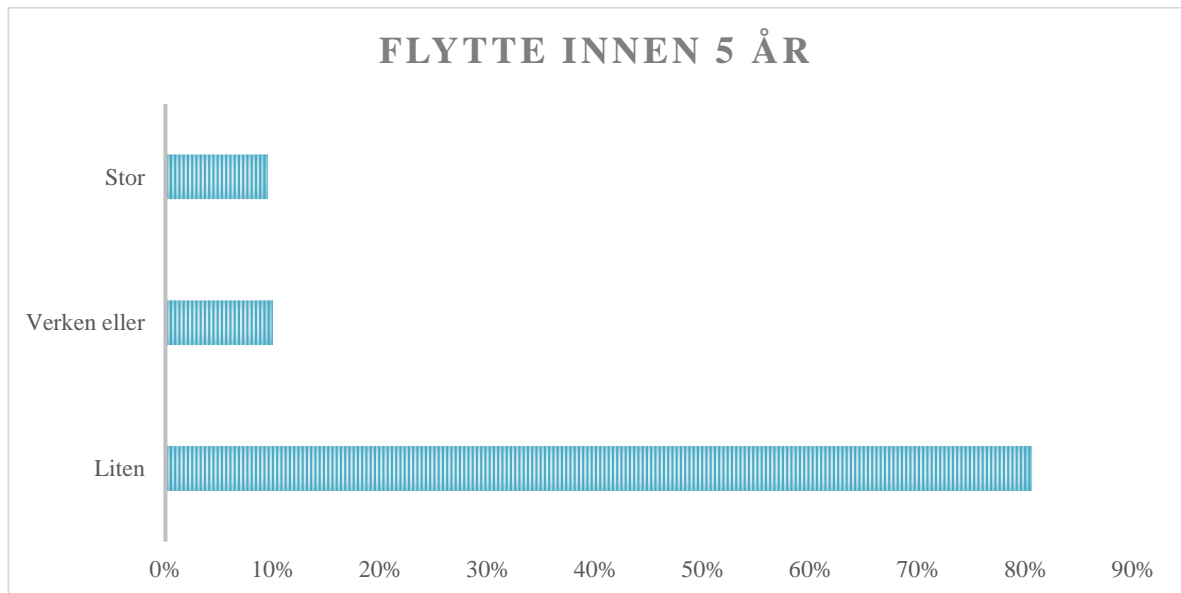
Figur 16: Hvor lenge deltagerne har bodd der de bor i dag (n=314)

I Tabell 19 ser en i hvilken grad følgende forhold er viktig for at de bor der de bor i dag. Den viktigste grunnen til at deltagerne bor der de bor i dag, er nærhet til naturen (80 %), etterfulgt av at de har vokst opp der (71 %), og familiære grunner (66 %). En lite viktig faktor er mangel på andre muligheter. Dette tyder på at de ikke føler press til å bo der de bor fordi det ikke er muligheter til arbeid andre steder.

Tabell 19: Forhold som er viktig for bosted (n=314)

	Gode jobbmuligheter	Familiære grunner	Mangel på andre muligheter	Hensyn til partner/barn	Nærhet til natur	Vokst opp her
Liten	41 %	27 %	76 %	41 %	13 %	24 %
Verken eller	18 %	7 %	11 %	9 %	7 %	4 %
Stor	41 %	66 %	12 %	50 %	80 %	71 %

Når de ble spurt hvor sannsynlig det var at de flyttet innen 5 år svarer rundt 80 % at det er liten eller svært liten sannsynlighet for det (Figur 17). Ved å se på fordelingen på fylkesnivå er det ingen fylker som skiller seg ut ved at det er størresannsynlighet for at de vil flytte.

Figur 17: Sannsynlighet til flytting innen 5 år (n=314)

Av disse svarer ca. 10 % at det er stor eller svært stor sannsynlighet for at de flytter innen 5 år. Årsakene til å eventuelt flytte er svært forskjellig og tyder ikke på noen spesielt mønster knyttet til fiskeriene, presentert i Tabell 20. Årsaken flest har oppgitt som mulig grunn til å flytte er med hensyn parter eller barn og andre årsaker. De ble spurt om å oppgi eventuell årsak til å flytte og svarene var blant annet at de ønsker å skifte miljø med tanke vær, tilgjengelighet på goder og andre muligheter. Noen oppga også at de ønsker å flytte når de pensjonerer seg. Noen oppga at ønsket å bo mer urbant og at de følte seg isolert i de mindre tettstedene. Grunnene til å eventuelt flytte ser ikke ut til å være knyttet til yrket som fisker i åpen gruppe, men til andre faktorer som miljø og helsemessige årsaker. Alt i alt er det generelt få som ønsker å flytte fra der de bor nå. Viken, Oslo og Innlandet samt Finnmark er fylkene flest oppgir det som stor sannsynlighet å flytte fra, mens de resterende fylkene ligger tallene jevnt lavt

Tabell 20: Sannsynlighet for å eventuelt flytte innen 5 år (n=30)

	Annen jobb	Utdanning	Hensyn til partner/barn	Familiære grunner	Forbedre driftsgrunnlaget	Andre årsaker
Liten	80 %	90 %	47 %	60 %	60 %	60 %
Verken eller	3 %	0 %	17 %	13 %	13 %	3 %
Stor	17 %	10 %	37 %	27 %	27 %	37 %

Deltagerne ble spurt om i hvor stor grad er muligheten til å fiske i åpen gruppe er grunnen til at du bor der du bor i dag. I Tabell 21 kan en se at 44 % svarer at det i stor grad er grunnen til at de bor der. 42 % svarer det at det i liten eller svært liten grad spiller inn.

Tabell 21: Muligheten til å fiske i åpen gruppe spiller en rolle for bosted (n=314)

I hvor stor grad er muligheten til å fiske i åpen gruppe grunnen til at du bor der du bor i dag?

Liten	42 %
Verken eller	14 %
Stor	44 %

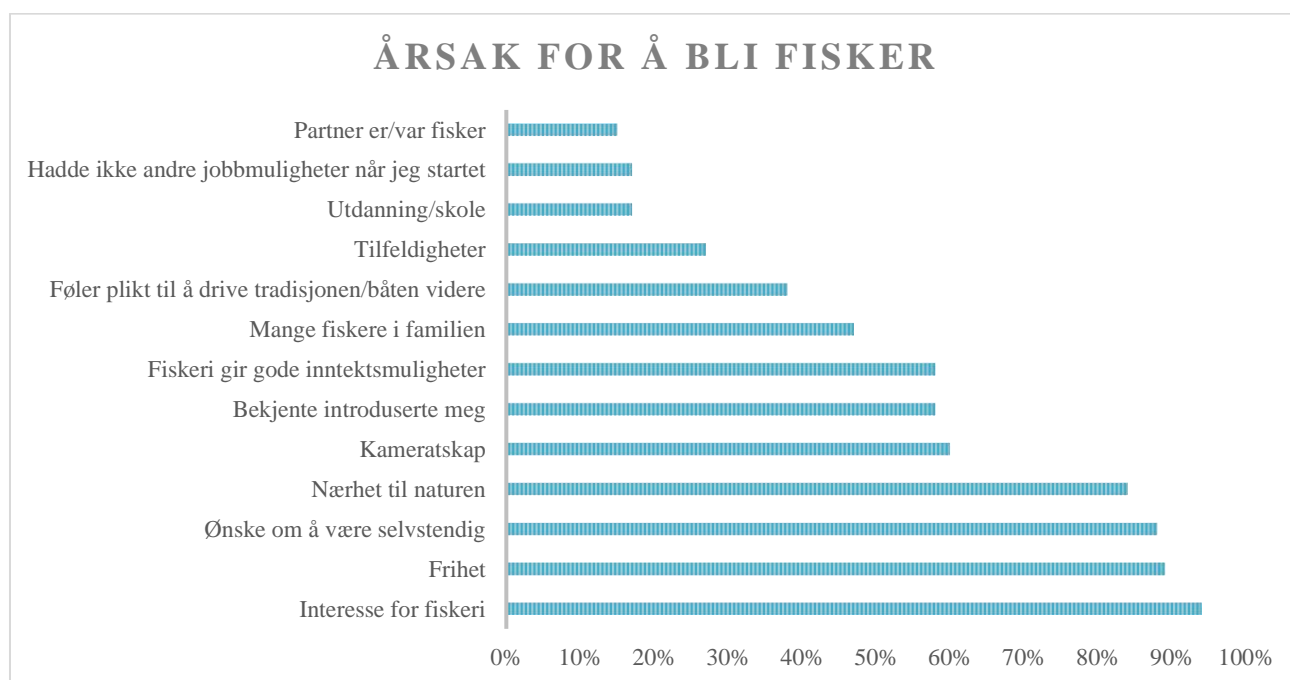
Om en ser på samme spørsmål fordelt på fylke (Tabell 22) kan en se at i Finnmark har flest oppgitt at muligheten til å fiske i åpen gruppe er viktig grunn til at de bor der i dag. De som svarer at muligheten til å fiske i åpen gruppe spiller en stor rolle for at de bor der de bor i dag, har 69 % av dem kystfiskekvote som en viktig del av sitt driftsgrunnlag.

Tabell 22: Mulighet til å fiske i åpen gruppe spiller en rolle for bosted, fordelt på fylke (n=314)

	Nordland	Troms	Finnmark	Agder	Møre og Romsdal	Rogaland	Vestfold og Telemark	Trøndelag	Vestland	Viken, Oslo og Innlandet
Liten	41 %	36 %	20 %	57 %	45 %	70 %	50 %	44 %	74 %	40 %
Verken eller	17 %	15 %	13 %	7 %	24 %	5 %	20 %	11 %	9 %	0 %
Stor	42 %	48 %	67 %	36 %	30 %	25 %	30 %	44 %	18 %	60 %

5.4 Hvorfor bli fisker? Rekruttering til fiskeri

Hvorfor blir noen fiskere? For å forstå rekruttering til fiskeyrket bedre må en se på hvorfor deltagerne har valgt å bli fiskere. Ved å undersøke det, kan en finne hvilke faktorer som spiller inn for at noen velger et yrke som fisker. Fiskerne ble i spørreundersøkelsen spurt hvor stor betydning ulike faktorer var for at de ble fisker. Dette er presentert i Figur 18 nedenfor.

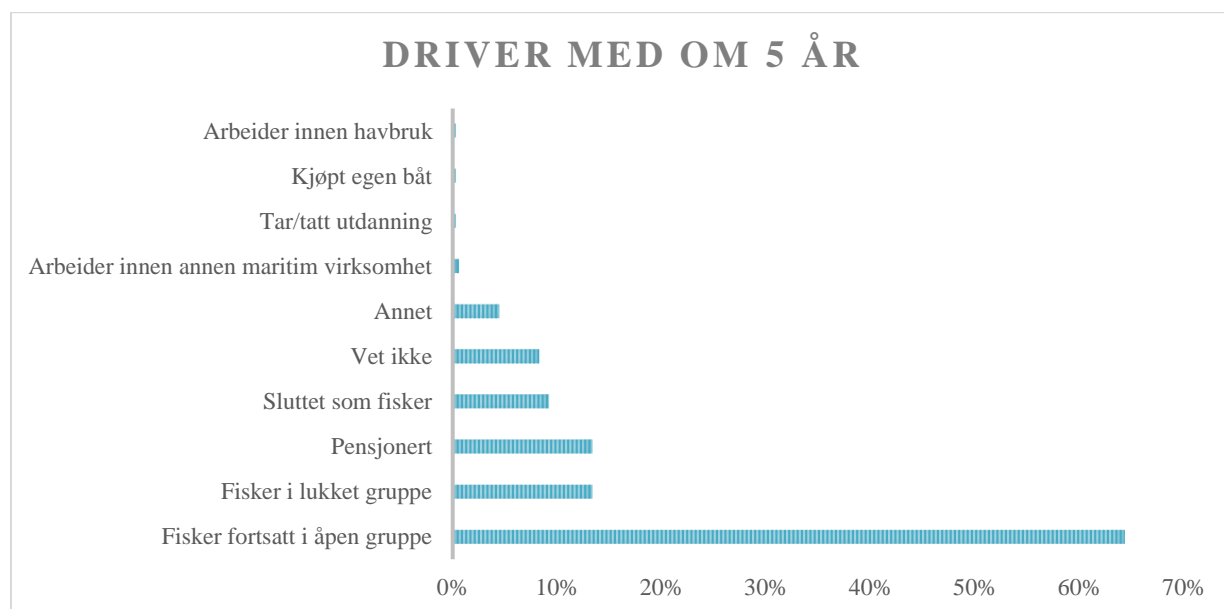
Figur 18: Årsak til å bli fisker (n=314). Deltagerne kunne oppgi flere alternativer.

Her kan en se at de viktigste grunnene til at deltagerne ble fiskere var interesse for fiskeri (94 %), frihet (89 %), ønske om å være selvstendig (88 %), og nærhet til naturen (84 %). Svært få har blitt påvirket til å bli fisker fordi partner er eller var fisker, utdanning og skole, samt at de ikke hadde andre muligheter. Når en ser på svarene oppgitt av de under 30 år, ser det ganske likt ut, men faktoren «bekjente introduserte meg» er i større grad en årsak til å bli fisker (80 %). I tillegg svarer litt over halvparten at faktoren «Er mange fiskere i familien» som viktig (52%).

For å undersøke om regjeringens rekrutteringsverktøy appellerer til fiskere ble de spurt om de noen gang tidligere har søkt om rekrutteringskvote, hvor de kunne søke om å få adgang til lukket gruppe. Bare 39 % av de under 40 år har søkt om rekrutteringskvote tidligere. Det er relativt lavt med tanke på at mange av de unge har et mål om å delta i lukket gruppe.

5.5 Fremtidsutsikter

Hvordan ser fiskere på fremtiden innen åpen gruppe? Deltagerne ble spurt hva de tror de driver med om 5 år.

Figur 19: Fremtidsutsikter (n=314)

Av Figur 19 kan en se at 64 % tror de enda fisker i åpen gruppe. Videre tror 13 % at de har gått over til å fiske i lukket gruppe og 13 % at de er pensjonert eller sluttet som fisker. 8 % svarer at de ikke vet. Svært få ser for seg at de tar utdanning. Samt kan en se at få tror de vil begynne å jobbe innen havbruk. Ingen svarte at de tar videreutdanning, fiskerifaglig utdanning eller at de har flyttet pga. hensyn til partner/barn. 48 % av de under 30 år svarte at de tror de fisker i lukket gruppe innen 5 år

De fleste ser for seg å fortsette innen åpen gruppe. Andre næringer ser ikke ut til å være spesielt attraktive. For de som oppga at de driver med noe annet ble næringer som skog og/eller landbruk, turistnæringen og byggebransjen nevnt flere ganger.

De ble videre spurt om de hadde som mål å delta i lukket gruppe. I Tabell 23 kan en se at bare 24 % sier at de har deltagelse i lukket gruppe som mål for fremtiden.

Tabell 23 Mål om å delta i lukket gruppe (n=314)

Har du et mål om å delta i lukket gruppe?

Ja	24 %
Nei	76 %

Av de som har som mål å delta i lukket gruppe er det høyest svarprosent i aldersgruppen under 30 år (84 %), presentert i Tabell 24. Det ser ut som ønsket om å delta i lukket gruppe avtar med alderen.

Tabell 24: Mål om å delta i lukket gruppe fordelt på aldersgruppe (n=314)

	Under 30	30-39	40-49	50-59	60-69	Over 70
Ja	84 %	50 %	33 %	32 %	11 %	2 %
Nei	16 %	50 %	67 %	68 %	89 %	98 %

De fleste av deltagerne sier de tror de enda fisker i åpen gruppe om 5 år og generelt er svært interessert i fiskeri, men har de noen gang vurdert å forlate fiskerinæringen helt? I Tabell 25 kan en se at 33 % har på et tidspunkt vurdert å forlate yrket som fisker. 24 % av fiskerne under 30 år har vurdert å forlate fiskerinæringen for godt, men er aldersgruppen hvor færrest har vurdert det.

Tabell 25: Vurdert å forlate fiskerinæringen (n=314)

Har du noen gang vurdert å forlate fiskerinæringen for godt?

Ja	33 %
Nei	67 %

Med tanke på rekruttering til fiskeri er det viktig å se om fiskerne selv ville anbefalt yrket som fisker for andre. Resultatet er presentert i Tabell 26.

Tabell 26: Anbefaling av yrket til andre (n=314)

Er du i hovedsak positiv eller negativ til å anbefale fiskeri for andre?

I hovedsak positiv	79,9 %
I hovedsak negativ	10,5 %
Hverken eller	9,6 %
Vet ikke	0 %

Som en kan se i Tabell 26 er nesten 80 % i hovedsak positiv til å anbefale fiskeri til andre. Rundt 10 % er negativ mens de resterende 10 % svarer hverken eller. Ingen av deltagerne har svart at de ikke vet.

En kan se at fiskerne i all hovedsak er positive til fiskerinæringen da de ønsker å fortsette som fiskere, og majoriteten vil anbefale en yrkesvei som fisker. Selv om flertallet ikke har vurdert å forlate fiskere, har 1/3 av utvalget svart at de har vurdert det. Undersøkelsen kan ikke svare på hva årsaket til dette er.

5.6 Åpen gruppe som rekrutteringsarena?

Åpen gruppe har som hovedformål å være en rekrutteringsarena i dagens fiskerinæring. Fiskerne i undersøkelsen ble derfor spurt om i hvilken grad de mener åpen gruppe er en arena for rekruttering. Resultatet er gjengitt i Tabell 27.

Her kan en se at det generelt er optimisme om hvorvidt åpen gruppe er en rekrutteringsarena. 65 % mener det fungerer i stor grad som rekrutteringsarena mens 25 % mener det i liten grad fungerer som det.

Tabell 27: Åpen gruppe som rekrutteringsarena (n=314)

I hvilken grad mener du åpen gruppe er en arena for rekruttering?

<i>Liten</i>	25 %
<i>Verken eller</i>	10 %
<i>Stor</i>	65 %

Innen aldersgruppene er det de yngste som har minst tro på åpen gruppe som rekrutteringsarena, men de mesteparten mener fortsatt det fungerer som det (Tabell 28). For aldersgruppene over 30 år er det generelt jevn tiltro til rekruttering gjennom åpen gruppe. Fylkesvis var det ingen fylker som skilte seg ut ved å være mer positiv eller negativ til åpen gruppe som rekrutteringsarena.

Tabell 28 Åpen gruppe som rekrutteringsarena, fordelt på aldersgruppe. Prosent innen hver aldersgruppe (n=314)

	Yngre enn 30	30-39	40-49	50-59	60-69	70 og eldre
<i>Liten</i>	40 %	27 %	12 %	23 %	22 %	30 %
<i>Verken eller</i>	8 %	12 %	21 %	5 %	11 %	7 %
<i>Stor</i>	52 %	62 %	67 %	72 %	67 %	62 %

6 Diskusjon

Analysen av resultatene viser på deltagerne i åpen gruppe er svært sammensatt og dekker flere funksjoner i fiskerinæringen. Åpen gruppe består av alt fra deltidsfiskere, heltidsfiskere, pensjonerte fiskere, hobbyfiskere og nyoppstartet fiskere. Dette er eneste gjenstående arena i norsk fiskeri hvor en kan drive fiske uten kostand til kvoter, og hvor unge fiskere har muligheten til å kunne starte for seg selv uten å måtte kjøpe deltageradgang.

Mitt mål med denne oppgaven har derfor vært å se om åpen gruppe kan ha rollen som rekrutteringsarena for unge fiskere gjennom forskningsspørsmålet: *Kan åpen gruppe fungere som en rekrutteringsarena for unge i dagens fiskerisysselsettingssystem?*

Resultatene indikerer at den i noen grad er det, men at det er flere utfordringer som gjør det vanskelig for unge å kunne ta steget videre til lukket gruppe. I rekrutteringsøyemed er det ikke ideelt at alle får lik tilgang til ressursene i åpen gruppe. Mange av fiskerne i åpen gruppe er over 60 år, som formodentlig har solgt sin deltageradgang fra lukket gruppe og tjent gode penger på det. De eldre fiskerne får like stor tilgang som unge fiskere, og kan attpåtil få større kvote basert på hvor de er bosatt. En ser også en øking de siste årene av unge fiskere, og da spesielt i Finnmark (305 % de siste seks årene), som viser at åpen gruppe, i økende grad, ser ut til å være en reel og mulig yrkesvei for unge. Samtidig er mulighetene for inntekt så høy i Finnmark at det nødvendigvis ikke er behov for å bruke millioner på deltageradgang til lukket gruppe. Dette kan da føre til en sentralisering av fiskere i åpen gruppe i Finnmark.

Interessen for fiskeri kommer ofte gjennom sosialisering fra samfunnet de vokser opp i, og er derfor en svært viktig del av rekrutteringsmønstret. I mange små fiskerisamfunn er enda fiskeflåten en viktig del av kystens sysselsettingssystem, og da særlig de små fartøyene. Innen åpen gruppe i torskefiske nord for 62° er det registrert 2326 fartøy (Fiskeridirektoratet, 2020e). Til sammenligning er det 1709 deltageradganger (lukket gruppe) i torskefiske nord for 62° (Fiskeridirektoratet, 2021b). Åpen gruppe utgjør derfor en stor andel av torskefiske i nord. Derfor er åpen gruppe en viktig del av kystens sysselsettingssystem i dag, for den består kun av mindre fartøy. Fartøyene i åpen gruppe har begrenset mobilitet, og de kan ikke reise like langt som større fartøy for å levere fangst, og er derfor avhengig av lokale fiskemottak og en viss lokal infrastruktur. Fiskemottakene og annen type infrastruktur bidrar til arbeidsplasser, som igjen skaper behov for blant annet butikk, skole og barnehage. Og som i neste ledd bidrar til lokal fiskerirekruttering. Åpen gruppes ringvirkninger bidrar dermed til

lokal verdiskapning. Rekruttering til fiskeflåten lokalt er derfor ikke bare rekruttering til fiske, men også rekruttering til lokalsamfunn.

Til tross for at åpen gruppe er en del av det moderne fiskerisysselsettingssystemet (Sønvisen, Johnsen og Vik, 2011), skiller det seg noe ut fra resten av fiskeflåten. Blant annet har rekrutterings- og sysselsettingsmønstrene i denne flåtegruppen flere likheter med det Jentoft og Wadel beskrev (Jentoft og Wadel, 1984). Eksempelvis har åpen gruppe en stor grad av gjensidig avhengig med andre aktører i samfunnet, og organiseringen i gruppen er basert på uformelle relasjoner, og er generelt mer fleksibel. I likhet med det moderne fiskerisysselsettingssystemet er også åpen gruppe avhengig av sosialisering inn i yrket gjennom deltagelse i fiske, og dermed en erfarings- og kunnskaps overføring mellom generasjonene. Dette er en svært viktig faktor i rekruttering, også i åpen gruppe.

Jentoft og Wadel (1984) mente at en tidlig integrering av barna i husholdningen, for eksempel ved å hjelpe til på båten, ville i det lange løp ha en positiv innvirkning på rekrutteringen til fiskerinæringen. Ifølge dem er sosialiseringen en integrert og sentral del av kystens sysselsettingssystem. De antok derfor at redusert rekruttering og sysselsetting vil påvirke systemet negativt gjennom mindre sosialisering.

Da en ser at interessen ofte kommer fra oppveksten og sosialisering i fiskerisamfunn vil en nedgang av småskalafiskeri kunne ha en svært negativ effekt for mange små kystsamfunn og dermed mulig redusere rekrutteringen til et yrket som fisker. Da det heller ikke er gjort studier tidligere på åpen gruppes betydning for rekruttering og sysselsetting, vil en slik større studie kunne ha høy verdi for kunnskapen om fremtidens småskalafiskeri. Dette skaper et viktig grunnlag for videre studier på rollen åpen gruppe og mindre fartøy har i fiskerisysselsettingssystemet og rekrutteringen fra kystsamfunn.

6.1 Fiskeri og rekruttering

6.1.1 Karakteristikker med fiskere i åpen gruppe

Så, hvem er fiskerne i åpen gruppe? Det er stor variasjon blant fiskerne i åpen gruppe, men de fleste er eldre fiskere hvor mange tidligere har fisket i lukket gruppe. Majoriteten av gruppen fisker hvitfisk i Nord-Norge, hvor over halvparten bor i Nordland, Troms eller Finnmark. Spesielt Finnmark skiller seg ut ved at ¼ av fiskerne er bosatt der. De fleste er registrert som heltidsfiskere i blad B (74 %), hvorav de fleste i blad A (26 %) er eldre fiskere. At så mange er registrert som heltidsfiskere har tidligere blitt kritisert av blant annet Nordland Fylkes Fiskarlag. De har uttalt at det bør være strengere krav til opptak i fiskermanntallet ved at kravet om inntekt fra annen virksomhet justeres ned, og da med særlig fokus på pensjonsinntekter. De foreslo i tillegg at fiskere i blad A burde få halvparten torsk kvoten av det fiskerne i blad B får. Alle disse tiltakene foreslås for å redusere deltagelsen i åpen gruppe, samt skape et bedre driftsgrunnlag for de som har fiske som heltidsnæring (Antonsen, 2018).

Opp mot halvparten av deltagerne har tidligere hatt deltageradgang til fiske i lukket gruppe innenfor annet fiskeri. I *Riksrevisjonens undersøkelse av kvotesystemet i kyst- og havfiske*, så de på overgangene fra lukket til åpen gruppe. De så at i 2018 ble 32 % av torsken fra åpen gruppe ble landet av fiskere som tidligere hadde hatt deltageradgang i lukket gruppe mellom 2004-2017, mens bare 9 % av torsk fra åpen gruppe i 2004 ble landet av fiskere som senere fikk deltageradgang i lukket gruppe (Riksrevisjonen, 2020). Dette viser at i tidsrommet mellom 2004-2018 har åpen gruppe i større grad fungert som arena for nedtrapping fremfor rekruttering. Da funnene fra spørreundersøkelsen også viser høy andel tidligere deltagere i lukket gruppe, kan det tenkes at denne utviklingen enda er aktuell.

De fleste har vært i åpen gruppe i under 10 år, mens en liten andel av deltagerne har deltatt i åpen gruppe i over 40 år. En ser også at store deler av deltagerne har erfaring som mannskap på større båt. At flere tidligere har jobbet som mannskap kan tyde på at flere ønsker å være selvstendig og fleksibel i forhold til arbeid, og derfor gått over til åpen gruppe.

I utvalget i spørreundersøkelsen er 25 stykk under 30 år. De representerer 8 % av utvalget hvor de over 60 år representerer 55 %. Resultatene viser en stor overvekt av eldre fiskere i forhold til unge. NRK skriver at åpen gruppe har blitt attraktivt for eldre fiskere som har solgt kvoten sin i lukket gruppe, for å så heller fiske i åpen gruppe. Tidligere styreleder for Norges

Kystfiskarlag uttalte «Det er et problem at kvoteprisene motiverer fiskere i lukket gruppe til å selge seg ut for å gå over til åpen gruppe» (Måsø, 2017).

Store deler av gruppen har videregående- eller grunnskole som høyeste fullførte utdanning. Få har maritime sertifikater eller annen utdanning. Økende størrelse på fartøy krever i større grad sertifikater og formell utdanning (Vik, Johnsen og Sønvisen, 2011). Dette viser at fiskere i åpen gruppe ikke i like stor grad trenger sertifiseringer og formell utdanning, da gruppen bare består av mindre fartøy under 11 meter. Det gjør at åpen gruppe er tilgjengelig for alle.

6.1.2 Drifts- og inntektsgrunnlag i åpen gruppe

Resultatene fra den kvantitative undersøkelsen viser at gruppen er bortimot delt i to. Halvparten har over, og halvparten har under 50 % av sin inntekt fra fiske i åpen gruppe. En ser også at en stor del av fiskerne har annen jobb utenfor fiskerinæringen. Tendensen er at de under 30 år som oftest har annen jobb innenfor fiskerinæringen, mens de eldre aldergruppene har jobb utenfor fiskeri. Sønvisen, Johnsen og Vik (2011) så at i det moderne fiskerisysselsettingssystemet er fiskeri mer spesialisert og mindre fleksibel, og de fleste har derfor hele sin inntekt fra fiske (Sønvisen, Johnsen og Vik, 2011). Innen åpen gruppe ser dette ganske annerledes ut da svært mange kombinerer fiske med andre yrker, både innen annen fiskeri eller andre næringer. Det kan tyde på at fleksibiliteten i åpen gruppe har likheter med kystsysselsettingssystemet Jentoft og Wadel (1984) beskrev på 1970-80 tallet fremfor, det moderne fiskerisysselsettingssystemet beskrevet av Sønvisen, Johnsen og Vik (2011) der flere kombinerer fiske med andre yrker og trenger heller ikke formell utdanning for å drive i åpen gruppe (Jentoft og Wadel, 1984). Fleksibiliteten ligger også i at små fartøy, slik som de i åpen gruppe, ofte ikke har mannskap, og fiskeren alene på havet. Dette gir fiskerne stor grad av selvstendighet, og trenger ofte ikke å ta hensyn til andre enn seg selv i forhold til fiske. Om denne fleksibiliteten er frivillig eller nødvendig på grunn av lave inntjening kan ikke undersøkelsen si noe om.

Om en ser i Tabell 11 kan en se at de fleste fylker ligger på de lavere inntektsnivåene, mens i Finnmark har store deler av fiskerne relativt høy inntekt. En skal spesielt legge merke til at nesten 20 % tjener over 800 000 kr. Finnmark er eneste fylke hvor alle deltagerne i åpen gruppe får kystfiskekvote, samt får delta i kongekrabbefiske. Dette ser ut til å skape et stort fortrinn for fiskere i Finnmark i forhold til inntjening, om en sammenligner med andre fylker.

Denne todelingen av gruppen tyder på at ca. halvparten av deltagerne bruker åpen gruppe som deltidsarbeid, og til nedtrapping fra tidligere fiskeaktivitet, mens andre halvdel har det som fulltidsarbeid, og satser på fiskeri på fulltid. Inntektsnivået for fiskere i åpen gruppe viser også å være relativt lav, med unntak for de bosatt i Finnmark. Dette taler for at åpen gruppe i stor grad enda er en arena hvor mange fiskere driver deltidsfiske, men at tilleggsordningene innen fiskeri i Finnmark gjør at fiskerne i større grad kan leve av å drive heltidsfiske

På lik linje med fiske i lukket gruppe består fiske i åpen gruppe i stor del av hvitfisk, og da særlig i fylkene nord for 62°. Som nevnt tidligere har Norges fiskarlag foreslått at det burde innføres aktivitetskrav i åpen gruppe, hvor den årlige kvotestørrelsen på torsk til hvert fartøy baserer seg på hvor stor aktivitet en har på andre arter i løpet av året. Med denne ordningen vil de mest aktive fiskerne belønnes med høyere torskekvote, samt at det stimulerer til fiske på andre arter enn bare torsk (Norges kystfiskarlag, 2018). I de områdene i landet der torskefiske ikke er hovedfiske, er det mange som benytter seg av fiske etter andre arter som leppefisk, reker sjøkreps, krabbe og hummer. I 2020 var det 1594 fiskere registrert i blad A og B som var påmeldte til hummerfiske (Fiskeridirektoratet, 2021a).

Dette viser at åpen gruppe også består av andre fiskerier enn bare hvitfisk, og at fiskerne utenfor de typiske torskefiskeområdene ser ut til å tilpasse seg de forutsetningene og mulighetene de har. Dette viser at interessen for fiskeri kommer fra ulike bakgrunner, ikke bare torskefiske i nord. For at en skulle beholde småskalafiske også lengre sør i landet, kan det tenkes at det burde, i større grad, tilrettelegges for at unge fiskere i åpen gruppe kan drive andre fiskerier.

Svært mange bosatt i Nordland, Troms og Finnmark oppgir kystfiskekvoten som en viktig del av deres driftsgrunnlag. Den høye svarprosenten i Troms og Nordland kan tyde på at mange av deltagerne i åpen gruppe bor innenfor kommunene eller områdene som er en del av kystfiskeordningen. Også kongekrabbe blir oppgitt som svært viktig for driften til fiskerne i Finnmark. Disse ordningene skaper høyere inntekt og er derfor, ikke overaskende, viktig for fiskerne bosatt innenfor STN-områdene. Spørreundersøkelsen viser også at flere oppgir kystfiskekvoten og kongekrabbefiske som viktig for deres driftsgrunnlag, selv om de har oppgitt bosted utenfor områdene ordningene er regulert til. Dette kan komme av misforståelse av spørsmålet, eller generell oppfatning av ordningen.

Bostedskravene for kystfiskekvoten har flere ganger blitt debattert, hvor flere har uttalt urettferdigheten denne ordningen gir. Det argumenteres blant annet med at skjevfordelingen av ressursene i åpen gruppe setter fiskerne lengre sør i direkte konflikt med fiskere i Finnmark, som igjen har ført til at urfolkrettslige ordninger har svekket legitimiteten blant fiskerne (Johansen, 2019a).

En ser ut fra resultatene at få har benyttet seg av finansieringsordningen i regi av fylke/kommune eller organisasjoner. I 2018 delte rekrutteringsfondet ut 4 bevilgninger, til en sammenlagt sum på 1 680 000 kr, hvor tre av bevilgningene gikk kjøp av brukte fartøy i åpen gruppe (Kvile, 2018). Det skal sies at det er ikke enkelt å få oversikt på internett over hvilke låneordninger som er tilgjengelige, da de tilbys av ulike kommuner/fylker, og/eller organisasjoner, og har ulike navn. Det kan også bemerkes at rekrutteringsfondet i Troms og Finnmark fylkeskommune, gjelder kun for bosatte innenfor tidligere Finnmark fylke. De som mottar større fra fondet må, derfor i utgangspunktet, levere fangsten sin innad i Finnmark fylke. Selv om Troms og Finnmark ble slått sammen til ett fylke i 2020 til ett fylke, ble ikke ordningen endret til å også gjelde fiskere i tidligere Troms fylke.

I undersøkelsen har 64% av de under 30 år oppgitt alderstillegget i torskefiske som viktig for deres drift. Resterende deltagere, som svarer at det har liten verdi for dem, er muligens ikke delaktige i torskefiske, eller bor sør for 62°. Alderstillegget gjelder bare torskefiske. Denne ordningen vil styrke driftsgrunnlaget til alle fiskere under 30 år som driver torskefiske nord for 62°, ikke bare et fåtall, slik rekrutteringskvoten gjorde. Da denne ordningen ble lagt frem i 2020, med oppstart i 2021, vakte oppsikt fordi alderstillegget ble foreslått tatt av felleskvoten for åpen gruppe, og dermed ville «spise» opp kvoteøkningen for gruppen. Det er ikke første gang kvoter til rekruttering er oppe til diskusjon, og det er flere ganger blitt stilt spørsmål om åpen gruppe selv må «betale» av egen kvote for rekruttering (Olsen, 2020).

I spørsmålet hvorvidt alderstillegg er viktig for deres drift, er svarprosenten i undersøkelsen høyere enn antall deltagere under 30 år. Dette kan i likhet med tidligere muligens forklares ved at spørsmålet ble mistolket, eller at de har svart på en generell holdning ovenfor ordningen. Alderstillegget i torskefiske startet opp i 2021 og undersøkelsen ble utført i mars 2021, som gjør at en kanskje ikke ser den fulle effekten av ordningen enda, og den i tillegg er lite omtalt i mediene.

Når en ser på faktorene som omhandler drifts- og inntektsgrunnlag, vil den lave gjennomsnittlige inntekten i åpen gruppe kunne gjøre det vanskelig for unge å kunne kjøpe seg inn i lukket gruppe. Resultatet av den høye inngangsbarrieren kan medføre at unge fiskere flytter, enten til fylker/kommuner hvor det er bedre inntjeningsmuligheter, slik som i Finnmark, eller at de velger å gå inn i andre næringer. For fiskerne i åpen gruppe i Finnmark ser muligheten bedre ut, da både drift- og inntektst grunnlaget er høyere enn i andre fylker. Da følger spørsmålet: om en fisker i Finnmark kan tjene over 800 000 kr. gjennom åpen gruppe, er det da nødvendig å kjøpe seg tilgang til lukket gruppe?

6.1.3 Bosettingsmønster i åpen gruppe

De fleste fiskere i åpen gruppe er knyttet til sitt hjemsted. De fleste har bodd på hjemstedet hele livet (48 %), eller vært bosatt der i over 5 år (40 %). Familiære grunner oppgis som en viktig faktor for bosetting, samt nærhet til naturen.

At faktorer, som at de har vokst opp der, og familiære grunnene står sterkt hos fiskerne i åpen gruppe tyder på en sterk lokalsamfunnsorientering. Dette er i likhet med det Vik, Johnsen og Sønvisen (2011) skrev i artikkelen *Kysten i endring*, hvor de så at lokalsamfunnsorienteringen er sterkere rundt de mindre fartøyene. Deres studie visste også at lokalsamfunnsorienteringen var sterkere i Nord-Norge enn ellers i landet (Vik, Johnsen og Sønvisen, 2011). I min undersøkelse av åpen gruppe, kan en ikke trekke en lik konklusjon, da Nordland, Troms og Finnmark er de tre fylkene færrest har oppgitt å ha bodd hele livet. Finnmark er også det fylket flest oppgir som sannsynlig å flytte fra, selv om det også er få. Det er rimelig å anta at flere fiskere flytter til Finnmark for å oppnå bedre driftsgrunnlag gjennom de ulike ordningene som er tilgjengelig der, men at de ikke nødvendigvis blir boende der over lengre tid. Det vitner om at ordningene i Finnmark er attraktive for fiskere i åpen gruppe.

Fiskeribladet skrev i 2018 om en fisker i åpen gruppe som tok familien med og flyttet fra Lofoten til Finnmark for å få høyere torskekvote, samt for å få tilgang til kongekrabbefiske. Han fortalte at det var mye enklere å være fisker i åpen gruppe der fremfor i Lofoten (Fiskeribladet, 2018). Færrest oppgir mangel på andre muligheter som grunnlag for at de bor der de bor i dag. Svært få oppgir mangel på andre muligheter som en viktig grunn til at de bor der de bor i dag. Det kan tyde på at de som bor i fiskerisamfunn ser på åpen gruppe som en mulighet til å kunne bo der de bor i dag. Det kan virke som at de fleste deltagerne ser på fiske i åpen gruppe som en ressurs for å kunne fortsette å bo der de bor i dag.

Et fåtall av deltagerne ønsker å flytte fra der de bor i dag (10%). Årsaken til at noen ønsker å flytte er lite knyttet til yrket som fisker, men oppgir å være hensynet til partner eller barn. Dette er et viktig poeng med tanke på sysselsettingssystemet. I 2013 undersøkte Norut blant annet hva som kjennetegner attraktive lokalsamfunn og arbeidsmarked i Nord-Norge. De så at stabil jobb er viktigst, både for kvinner og menn. Nærhet til natur, variert tilbud av boliger, og arbeids- og karrieremuligheter, samt fritidstilbud trekkes frem som viktige faktorer for å kunne bli værende over lengre tid på et sted. Inkludering av nye innbyggere i det sosiale livet vektlegges også. Samfunn med dypere og bredere arbeidsmarked stiller derfor sterkest med tanke på eventuell tilflytting (Angell *mfl.*, 2013).

Det er omentrent delt likt på spørsmålet om muligheten til å fiske i åpen gruppe spiller inn som rolle til at de bor der de bor. Ut fra undersøkelsen kan en se at Finnmark har størst andel fiskere som er bosatt der på grunn av muligheten til å fiske i åpen gruppe. I Riksrevisjonens undersøkelse *Kvotesystemet i kyst og havfiske* (2020) påpekes det at i kommuner med tilgang til kongekrabbe og kystfiskekvoten muliggjøres heltidsfiske i åpen gruppe seg, mens at det i kommuner uten verken kystfiskekvote eller kongekrabbe vil dette være mye vanskeligere (Riksrevisjonen, 2020). Det er derfor nærliggende å tenke at Finnmark vil kunne tiltrekke seg flere unge fiskere i fremtiden om denne utviklingen fortsetter.

Den andre halvdel som oppgir at muligheten til å fiske i åpen gruppe ikke er årsak til valg av bosted, ønsker trolig å bo der til tross for at driftsgrunnlaget kanskje er lavere der enn andre. Dette er også med på å vise den sterke lokalsamfunnsorientering en ser i åpen gruppe.

Med tanke på at en så høy svarprosent sier de bor der de bor fordi de vokste opp der, kan tyde på at interesse og kunnskap til fiskeri har kommet gjennom oppveksten. Det er derfor nærliggende å tenke at det er sterke innslag av primærsosialisering i rekruttering til åpen gruppe. En kan da se likheter med hvordan Jentoft og Wadel (1984) så på hvordan rekrutteringen skjedde i sysselsettingssystemet gjennom overføring av kunnskap og interesse fra foreldre og nærfamilie, fremfor det mer moderne sysselsettingssystemer beskrevet av Sønvisen, Johnsen og Vik (2011) hvor de så at interessen muligens i større grad kommer fra sekundærsosialisering (Sønvisen, Johnsen og Vik, 2011)(Jentoft og Wadel, 1984).

Riksrevisjonen fant i sin undersøkelse *Kvotesystemet i kyst og havfiske* (2020), at de minste fartøyene i større grad er avhengig av lokale fiskemottak da fartøystørrelsen gjør at de ikke

kan levere fangsten til mottak som ligger langt fra bosted (Riksrevisjonen, 2020). I fiskerisamfunn som mister fiskemottakene, kan da fiskere med mindre fartøy bli tvunget til å flytte, og konsekvensen kan bli at fiskemottakene ikke overleve uten de små fartøyene slik som i åpen gruppe. Også andre aktører kan påvirkes av slike endringer i fiskeriindustrien. Avisen iTromsø publiserte nylig en sak hvor en butikkeier på Rebbenøya utenfor Tromsø ble intervjuet. Etter at fiskemottaket på øya ble nedlagt har butikken hatt stor nedgang av kunder og nedleggelse av butikken er et faktum om ikke fiskebruket blir startet opp igjen (Hagen, 2021).

Dette viser at aktører i mindre kystsamfunn er svært gjensidig avhengig av hverandre når det gjelder å opprettholde fiskeflåten, fiskeindustrien, serviceyrkene, husholdningen og skolen og dermed interessen og rekrutteringen til fiskeri, slik Jentoft og Wadel beskrev (Jentoft og Wadel, 1984). Denne typen nedskalering av lokale fiskemottak kan føre til fraflytting eller tvungen økning av fartøystørrelse, samt at fiskemottakene at det blir flere, store og sentraliserte, og at det blir langt mellom mindre lokale mottak. I åpen gruppe er størst mulige fartøylengde på 11 meter. Om ikke fartøyene i åpen gruppe har lokale fiskemottak å levere til, vil det kunne føre til en nedgang av småskalafiskere. Riksrevisjonen (2020) så i sin rapport at hele 29 kommuner har mistet all sin villfiskindustri mellom 2004-2018. Samt har ni kommuner mistet alle fiskemottak i samme periode. Finnmark er det fylke med størst økning av landinger av både fersk og fryst fisk i hele Norge (Riksrevisjonen, 2020). Det er mulig at ordninger som kystfiskekvoten og kongekrabbefiske vil føre til økt sysselsetting i fiskeriindustrien i Finnmark. På den andre siden kan det ha motsatt effekt andre steder, da det kan føre til økt fraflyttingen fordi fiskere flytter for å øke driftsgrunnlaget.

6.1.4 Rekruttering til fiskeri

Nesten alle deltagerne oppgir interesse som viktigste faktor for å bli fisker. Det viser samme tendens som Johansen, Vik og Sønvisen fant i sin undersøkelse *Mellom nettverk og marked II* hvor interesse var den største faktoren for at de ble fiskere. Interesse for fiskeri ses også i de økte søkertallene til blå linje på videregående skoler rundt om i landet (Utdanningsdirektoratet, 2020). Andre viktige faktorer er frihet og ønske om å være selvstendig. Særlig ønske om å være selvstendig kan se ut til å være en viktig faktor for å være fisker i åpen gruppe da mange driver alene, og jobber med andre yrker i tillegg.

Årsaker som interesse, frihet, selvstendighet, nærhet til natur og kameratskap blir alle oppgitt som viktigere faktorer for å bli fisker enn mulighet til gode inntekter. Dette viser at ønsket om å bli fisker ikke alltid er knyttet til inntekt eller drift, men til et ønske om å drive med det de liker best, og som de har kjennskap til, enten det er på hel- eller deltid. I åpen gruppe er det friheten og nærheten til natur en har som fisker som er viktigere for mange enn inntjening. Det vil i fremtiden derfor være viktig i forhold til rekruttering, både innen åpen gruppe, og andre fiskerier, å tilrettelegge lokalt for å fremme denne interessen for fiske og natur. Da store deler av deltagerne i åpen gruppe bor der de vokste opp, vil det være viktig å ha rekrutteringstiltak som opprettholder aktiviteten i fiskerisamfunnene for å stimulere interesse og sosialisering til fiskeri. Det er derfor også nærliggende å tenke at rekrutteringen er sårbar for endringer som gjør at forholdene for å skape interesse svekkes.

I en artikkel på vol.no kan en lese om en ung fisker som forteller at hun sluttet i helsevesenet for å jobbe som fisker på heltid i åpen gruppe. Interessen kom fra faren, som også er fisker. Han tok henne med på havet helt fra hun var liten. Hun trekker frem friheten og spenningen i yrket, og sier at en må ha stor interesse for å drive med dette (Aukrust, 2021). Det hun sier i denne artikkelen viser viktigheten av interesse og sosialisering i forhold til rekruttering.

Av de under 40 år i undersøkelsen har 39 % søkt om rekrutteringskvote tidligere. Det er overraskende at så få har søkt på denne ordningen da den kan gi tilgang til lukket gruppe innen ulike fiskerier. I 2019 søkte 126 fiskere på rekrutteringskvote, hvor det ble utdelt 10 deltageradganger til lukket gruppe. Det utgir en tilslagsprosent på 8 %. Ordningen har flere ganger høstet kritikk da det er et fåtall som har fått tilgang. Selv om mange av de unge fiskerne ønsker å komme seg inn i lukket gruppe har et fåtall søkt. Det kan virke som at denne ordningen ikke har truffet helt for de unge, og at fiskerne ikke ser poenget med å søke da flere ser på å få tilgang som å vinne i lotto (Trygstad, 2019). Det var krav om fartstid, utdanning, og inntekt fra fiske, noe som gjorde det vanskelig for de aller yngste fiskerne å konkurrere mot de litt eldre (Mølstre og Ugland, 2019).

6.1.5 Fremtiden for fiskere i åpen gruppe

Mange av deltagerne i undersøkelsen tror de enda fisker i åpen gruppe innen fem år. Et fåtall tror de fisker i lukket gruppe, noe som også gjenspeiles i spørsmålet hvorvidt de har mål om å fiske i åpen gruppe, hvor 24 % svarte ja. Det er i størst grad de under 40 år som har mål om deltageradgang i lukket gruppe. Mange av dem tror ikke de vil klare å oppnå det i løpet av de

5 neste årene. Dette gir uttrykk for lavere optimisme hos de unge fiskerne med tanke på å nå målet om lukket gruppe i nærmeste fremtid, men at de har det som fremtidsmål.

I undersøkelsen *Mellom nettverk og marked II* av Sønvisen, Johnsen og Vik (2017), hvor de studerte hele fiskeflåten, kan en se likhetstrekk med funne i åpen gruppe. I begge undersøkelsene har de aller fleste oppgitt at de tror de driver med det samme om fem år, og et fåtall tror de vil pensjonere seg. Det ser ut til å være en generell optimisme blant fiskerne i åpen gruppe. Flertallet ønsker å fortsette som fiskere og de fleste ville anbefalt fiskeri til andre (79,9 %). Også dette ses i undersøkelsen *Mellom nettverk og marked II* (2017), hvor store deler av deltagerne i hovedsak var positiv til å anbefale yrke som fisker til andre (Johnsen, Vik og Sønvisen, 2017). En ser derimot at omentrent 1/3 har vurdert å forlate fiskerinæringen på et tidspunkt, hvor 24 % av de under 30 år har vurdert det. Undersøkelsen sier ikke noe om hvorfor noen eventuelt har vurdert å forlate næringen. Det kan være årsaker som er lite knyttet til yrket som fisker, slik vi så i spørsmålet om hvorfor noen ønsket å flytte. Man kan allikevel ikke utelukke at det er knyttet til yrket eller fiskeripolitiske føringer. Økt kunnskap om hvorfor fiskere vurderer å forlate yrket kan være viktig for fremtidig fiskeripolitikk, og for å kunne legge et godt grunnlag for en bærekraftig rekrutteringspolitikk (Johnsen, Vik og Sønvisen, 2013).

6.1.6 Åpen gruppe som rekrutteringsarena?

Mange av deltagerne i undersøkelsen ser ut til å mene at åpen gruppe fungerer som en rekrutteringsarena, men ca. ¼ mener den i liten grad gjør det. Her er det de yngste som er mest pessimistiske til at rekruttering gjennom åpen gruppe fungerer. Som sagt innledningsvis skrev NRK (2021) en sak hvor det ble uttalt at rekrutteringskrisen til fiskeri er over, samtidig som de yngre fiskerne stiller seg kritisk til rekrutteringspolitikken i fiskerinæringen (Flølo og Kolseth, 2021)(Kristoffersen og Øberg, 2021). De samme trekkene kan en se her. De yngre ser ut til å være mer kritiske til åpen gruppe som en arena for rekruttering. Selv om de er mer kritiske er enda størsteparten av de under 30 år i min undersøkelse positiv til åpen gruppe som rekrutteringsarena.

Om en ser for seg en fisker under 30 år, med en båt på 10 meter som bor i område med kystfiskekvote vil de kunne ha en garantert kvote på 13 tonn torsk, 8 tonn gjennom kystfiskeordningen og 4 tonn fra alderstillegget. Det blir da en torsk kvote på 25 tonn, eventuelt 27 tonn om en utnytter maksimalkvoten. Om de i bor i Finnmark har de i tillegg

tilgang til kongekrabbefiske. En skal ikke glemme at de også kan fiske blant annet hyse, sei og andre arter nærmest ubegrenset.

Når en leser i media finner man mange artikler hvor unge kritiserer dagens fiskeripolitikk, og at denne politikken gjør det vanskelig å bli fisker. Undersøkelsen min viser på sin side viser at de fleste er enige i at åpen gruppe fungerer som rekrutteringsarena, også flere av de unge. Særlig fiskere i nord kommer bedre ut av åpen gruppe enn andre, og rekrutteringen ser ut til å fungere bedre der enn i andre landsdeler.

Det kan virke urettferdig for noen, men torsk er den viktigste arten innen hvitfisknæringen i Norge, både i kvantum og verdi, og har derfor stor betydning for norsk fiskeri (Riksrevisjonen, 2020). En ser av tallene i torskefiske fra Fiskeridirektoratet at antall unge fiskere i åpen gruppe øker, og Finnmark har hatt en formidabel vekst de siste 6 årene (Fiskeridirektoratet, 2020e). Dette tyder på betydelig større interesse for fiskeri.

Mine funn tyder på at åpen gruppe i Finnmark i høyere grad virker rekrutteringsfremmende enn andre steder i landet. Selv om kystfiskekvoten og kongekrabbefiske i seg selv ikke er ment som en rekrutteringsordning bare for unge fiskere, ser det ut til at det i stor grad øker rekrutteringen i nord da dette gir et bedre driftsgrunnlag. For fiskere utenfor torskefiskeområdene er det andre fiskerier som er viktige, som for eksempel hummer-, krabbe- og rekefiske. Fiske på disse artene ser ikke ut til å gi like stort driftsgrunnlag som torskefiske gjøre. Dette gjør det nok vanskeligere å drive fiske på fulltid mange steder i landet, som igjen fører til at det i større grad har fiske som binæring.

6.2 Fremtidsutsikter

6.2.1 Mange eldre fiskere, ett problem?

Hvilke følger kan den store andel av eldre fiskere ha for rekrutteringen av unge gjennom åpen gruppe? Kvoten deles likt på alle deltagere innen hver fartøystørrelse, noe som gjør at en eldre og en ung fisker får like stor tilgang på ressursene. En ser også fra undersøkelsen at mange av de eldre tidligere har hatt deltageradgang til lukket gruppe, og det er derfor rimelig å anta at de har solgt kvoten med stor profitt. Dette gjør at en ung fisker som regjeringen ønsker å rekruttere inn i fiskeri gjennom åpen gruppe, får lik kvote med en pensjonert fisker som kan ha tjent millioner fra salg av kvoter. Dagens ordning gjør det mulig for en eldre fiskere å ha større torskekvote om han/hun er bosatt innenfor kystfiskekvoteområde, fremfor en ung fisker

som bor utenfor STN-område. Om den eldre fiskeren i tillegg bor i Finnmark og har tilgang til kongekrabbefiske viser resultatene at deres inntjening vil være betydelig større. Nordlands Fylkes fiskarlag foreslo strengere reguleringer for inntektsgrensen i åpen gruppe, og da særlig med tanke på pensjonsinntekter, samt lavere kvoter til deltidsfiskerne (Antonsen, 2018). En slik strengere ordning ville kunne gi større kvoter til helårsfiskere, og bedret deres driftsgrunnlag samtidig som åpen gruppe beholdes som arena der alle har mulighet til å kunne fiske. På den andre siden kan det resultere i at det blir vanskeligere å kombinere fiske med andre yrker, noe som vil bidra til å øke andelen heltidsfiskere.

6.2.2 Muligheten til inntekt

Litt over halvparten av deltagerne i åpen gruppe har annen jobb ved siden av fiskeriene. I likhet med at det er stor overvekt eldre i åpen gruppe, får også hel- og deltidsfiskere lik tilgang til kvotene. Da det er så mange deltagere i åpen gruppe, virker dette inn på hver enkelt fartøys kvotegrunnlag. For unge fiskere kan også dette påvirke deres tilgang til ressursene negativt ved at mulighetene til inntekt blir lavere.

Det kan også tenkes at de som har fiske som binæring er med på å styrke sysselsettingssystemet langs kysten ved at de er med på å opprettholde bosettingen og tilknytningen til andre næringer. De kan være sysselsatt i andre viktige funksjoner i samfunnet, for eksempel i turistnæringen eller skog- og landbruksnæringen, slik flere svarte i undersøkelsen. Det er viktig å opprettholde en arena hvor fiskere også kan drive på deltid, slik at fiske i åpen gruppe ikke kun blir forbeholdt heltidsdrift. Problemene i fremtiden kan derfor være knyttet til å opprettholde åpen gruppe som en arena for hel- og deltidsfiskere uten at det går ut over rekrutteringsformålet.

6.2.3 Bosteds og rekrutteringsimplikasjoner

Nesten alle deltagerne i undersøkelsen ble fiskere på grunn av interesse for fiskeri, bor der de har vokst opp, og ønsker å fortsette å bo der. Både mine resultater og tidligere forskning viser at oppvekst og rekruttering til småskala fiskeri er tett knyttet sammen, noe som viser at lokal rekruttering bør vektlegges i fremtiden. Ungdomsfiskeordninger er eksempel på gode ordninger som fremmer rekruttering fra tidlig alder. Samt kan det tenkes at skoler i kystsamfunn i større grad burde engasjeres i å fremme denne interessen hos barn og unge.

Som nevnt tidligere viser lokalsamfunnsforskning at stabil jobb er viktig for fast bosettelse i lokalsamfunn, i tillegg til gode bo- og fritidstilbud (Angell *mfl.*, 2013). Dette samspiller i sysselsettingssystemet vil være viktige faktorer for å kunne beholde sterke lokalsamfunn hvor fiskere rekrutteres, og som gjør at de ønsker å fortsette å bo der. Åpen gruppe ser derfor ut til å kunne spille en viktig rolle i små samfunn, først og fremst for å rekruttering, men også for fremtidig bosetting. Om fremtidens fiskerinæring ikke er sammenkoblet med lokale fiskersamfunn, kan interessen for fiske svekkes, og derfor svekke rekrutteringen.

En ser også at blant annet Finnmark kommer sterkt ut med tanke inntektsmuligheter gjennom fiske i åpen gruppe, og er derfor mer attraktiv å flytte til. Dette skaper en skjevhet i mulighetene for inntekt i forhold til bosted, som kan føre til at flere velger å flytte fra et annet kystsamfunn og til Finnmark. Dette kan øke fraflyttingen i andre allerede sårbare samfunn. Selv om de fleste ønsker å bo der de vokste opp, kan en se en økende tendens av tilflytting til Finnmark for å høste av godene en har i åpen gruppe der.

6.2.4 Åpen gruppe i fremtiden

De fleste unge fiskerne tror enda de fisker i åpen gruppe innen 5 år, selv om mange av dem har et mål om å delta i lukket gruppe i fremtiden. Økende kvotepris vil gjøre det enda vanskeligere å kjøpe seg tilgang til lukket gruppe. Følgene av det vil kunne være en økning av fiskere i åpen gruppe som aldri klarer å møte kravene til å kjøpe deltageradgang til de lukkede fiskeriene. Et økende trykk i åpen gruppe vil også, som nevnt tidligere kunne redusere kvotene til hvert enkelt fartøy.

Når målet er å delta i lukket gruppe, men prisutviklingen i markedet gjør det vanskeligere, kan dette virke svært umotiverende for unge fiskere, og det kan tenkes å være en av årsakene til at ¼ av fiskerne under 30 år sier de har vurdert å forlate fiskerinæringen for godt.

6.2.5 Politiske implikasjoner

En ser at i Finnmark er mulighetene gode for en høy inntekt fra fiske i åpen gruppe gjennom tilgang til kongekrabbefiske og kystfiskekvoten. I rekrutteringsøyemed er det positivt at unge fiskere har en god mulighet til å kunne tjene seg opp og i større grad ha sjanse til å kunne kjøpe seg inn i lukket gruppe. En ser derfor at ordninger som kystfiskekvoten og kongekrabbefiske kan være med på å gjøre åpen gruppe til en rekrutteringsarena. Dette er noe en ser i dag ved at det har vært enorm økning av unge fiskere i Finnmark de siste årene.

Når en ser at nesten 45 % av fiskerne i Finnmark har en inntjening på over 500 000 kr fra fiske i åpen gruppe, kan konsekvensen bli at flere fiskere ikke ser det som nødvendig å kjøpe seg inn i de lukkede fiskeriene og derfor forblir i åpen gruppe, da muligheten til inntjening er såpass gode. En annen mulig virkning kan være at flere eldre går fra lukket til åpen gruppe da muligheten til høy inntjening er god i Finnmark. Konsekvensen blir da at fiskere sentraliserer seg i Finnmark, og deltagelsen i åpen gruppe stiger betraktelig.

Åpen gruppe har ikke begrensinger på deltagere, noe som i fremtiden kan bli et stort problem ved at det blir alt for mange fiskere i åpen gruppe, og da spesielt sentrert i Finnmark. Åpen gruppe har allerede i dag svært mange deltagere, og om denne økningen fortsetter vil etter hvert torskekvotene til hvert enkelt fartøy kunne bli så lave at mulighet til å ha en levelig inntekt blir dårligere. Utenom Finnmark er nedgang av fiskere i åpen gruppe en realitet, noe som i det lange løp kan ha store konsekvenser for småskalafiskeriene i resten av Norge. Dette kan påvirke kystens sysselsettingssystem.

I dag er bare 4 tonn torsk satt av til alderskvotetillegg til hver fisker under 30 år. Utenfor Finnmark ser det ut til å være svært vanskelig for unge fiskere å kunne tjene så mye at de kan kjøpe seg inn i de lukkede fiskeriene, spesielt med dagens kvotepriser som stadig er økende. Rekrutteringskvotebonusordningen blir innført fra 2022, og vil dermed være med på å øke inntekten til flere unge fiskere og derfor gi bedre mulighet til å kunne kjøpe seg inn i lukket gruppe i fremtiden. Det vil bli spennende å se om denne ordningen blir tatt bedre imot enn rekrutteringskvoten som ble avsluttet i 2020, og som høstet massiv kritikk. Om dagens moderne kvotesystem skal legge til rette for rekruttering gjennom åpen gruppe, ser det ut for at de store forskjellene må utjevnes bedre i forhold til bosted.

7 Oppsummering og avsluttende kommentar

Dette masterprosjektet har undersøkt hvorvidt åpen gruppe er rekrutteringsfremmende gjennom å se på faktorer som blant annet yrkesvalg, bosted, drift, inntekt, rekruttering og fremtidsutsikter. Selv om rekruttering er en av hovedformålene til åpen gruppe, har en liten kunnskap om hvordan den alene er knyttet sammen med dagens sysselsettingssystem.

Selv om åpen gruppe er en del av det moderne fiskerisysselsettingssystemet (Sønvisen, Johnsen og Vik, 2011), ser en flere likheter med kystens sysselsettingssystem slik Jentoft og Wadel beskrev i 1984 (Jentoft og Wadel, 1984). Aktørene i samfunn rundt åpen gruppe er i stor grad gjensidig avhengig av hverandre, og består for det meste av uformelle relasjoner. En ser også at fiskere i åpen gruppe er mer fleksible enn i lukkede fiskere. I likhet med begge teoriene er sosialisering en av de viktigste faktorene for rekruttering, noe mine resultater også viser. Åpen gruppe er og vil i fremtiden være en viktig gruppe for å beholde mange fiskerisamfunn langs kysten.

Dagens åpne gruppe dekker rollen som siste og eneste åpne fiskeri i Norge, hvor hvem som helst kan delta, så fremst en oppfyller kravene for å være registrert i fiskermanntallet. Det gjør at gruppen i dag består av en variasjon av fiskere, men at den i størst grad består av eldre fiskere. Et av de største problemene unge fiskere støter på i dagens moderne kvotesystem er den høye inngangsbarrieren til lukket gruppe. Slik Riksrevisjonen poengterte ville en torskekvote til et ni meters fartøy koste rundt 1,8 millioner i 2017, som kan tenkes å være enda høyere i dagens marked (Riksrevisjonen, 2020). Når da undersøkelsen viser at gjennomsnittslønnen i åpen gruppe ligger på rundt 280 000 kr, kan det virke umulig for mange unge å oppnå nok inntekt for å kunne kjøpe seg inn i lukket gruppe. Tiltak som alderstillegget kan ha en positiv effekt for de yngre fiskerne, men er ikke nødvendigvis avgjørende for å klare å tjene nok. Det som ser ut til å være avgjørende faktorer for økt inntekt er kystfiskekvoten og kongekrabbefiske. En ser at fiskere som har tilgang til disse ordningene har et mye bedre inntektsgrunnlag enn andre. Dette kan også være grunnen til at en ser en enorm økning av unge fiskere i Finnmark, versus andre deler av landet.

I tillegg deler de unge fiskerne totalkvoten i åpen gruppe med svært mange eldre. Over halvparten av fiskerne i åpen gruppe er over 60 år, hvor antall under 30 år ligger på under 10%. Derfor går store deler av kvoten til eldre fiskere, samt til de som har fiske som binæring. Utenom de ekstra kvoteordningene skiller ikke kvoten for hver fartøystørrelse i torskefiske på hverken inntekt, alder eller at fiske er hoved- eller binæringen. En ser også at en fjerdedel av fiskerne under 30 år har på et tidspunkt vurdert å forlate fiskerinæringen for godt. Hvorfor disse ønsker å forlate fiskerinæringen vet man ikke, og dette burde søkes mer kunnskap om.

Selv om unge fiskere i dag ser ut til å støte på flere problemer i dagens fiskerinæring er mange av dem optimistiske i forhold til yrket og åpen gruppe som rekrutteringsarena, men det er nok enda en vei å gå før en kan si at åpen gruppe er en rekrutteringsarena for alle unge som har et ønske om å bli selvstendige fiskere.

8 Referanseliste

Angell, E. mfl. (2013) *Attraktive lokalsamfunn og arbeidsmarkedsregioner i Nord-Norge*.

Antonsen, T. (2018) «Vil stramme inn for åpen gruppe», *Kyst og fjord*, 5 juli. Tilgjengelig på: <https://www.kystogfjord.no/nyheter/forsiden/Vil-stramme-inn-for-aapen-gruppe> (Åpnet: 4. mai 2021).

Aukrust, Ø. (2021) «Sisilie (27) droppet helsevesenet og ble fisker:-Plutselig mer positivt å lukte fisk», *Vol.no*, 11 april. Tilgjengelig på: <https://www.vol.no/nyheter/andoy/2021/04/11/Sisilie-27-droppet-helsevesenet-og-ble-fisker--Plutselig-mer-positivt-a-lukte-fisk-23781258.ece>.

Christensen, P. mfl. (2014) *Norges fiskeri- og kysthistorie. Bind 4: Havet, fisken og oljen: 1970-2014*.

Christoffersen, L. og Johannessen, A. (2012) *Forskningsmetode for lærerutdanningene*. Abstrakt forlag.

Creswell, J. W. (2014) *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. 4th utg.

Deltagerforskriften (2021) *Forskrift om å delta i kystfartøygruppens fiske og enkelte andre fiskerier for 2021*. Tilgjengelig på: www.nfd.dep.no (Åpnet: 1. februar 2021).

Deltakerloven (2000) *Lov 26. mars 1999 nr. 15 om retten til å delta i fiske og fangst*. Tilgjengelig på: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-03-26-15#KAPITTEL_7 (Åpnet: 2. mars 2021).

Fiskeribladet (2018) «Flytter til Finnmark for å sikre kvotegrunnlaget», *Fiskeribladet*, 22 november. Tilgjengelig på: <https://www.fiskeribladet.no/nyheter/flytter-til-finnmark-for-a-sikre-kvotegrunnlaget/8-1-63743> (Åpnet: 3. mai 2021).

Fiskeridirektoratet (2015) *Regelverk og reguleringer*. Tilgjengelig på: <https://www.fiskeridir.no/Yrkesfiske/Regelverk-og-reguleringer> (Åpnet: 17. november 2020).

Fiskeridirektoratet (2020a) *Fiskere 1924-2019*. Tilgjengelig på:
<https://www.fiskeridir.no/content/download/8244/101942/version/78/file/Fiskere-1924-2019.xlsx> (Åpnet: 29. oktober 2020).

Fiskeridirektoratet (2020b) *Kvifor har vi minstemål også i fritidsfiske?* Tilgjengelig på:
<https://www.fiskeridir.no/Fritidsfiske/Minstemaal> (Åpnet: 17. november 2020).

Fiskeridirektoratet (2020c) *Kystfiskekvoten videreføres*. Tilgjengelig på:
<https://www.fiskeridir.no/Yrkesfiske/Regelverk-og-reguleringer/Dispensasjoner-og-registreringsordninger/Kystfiskeordningen> (Åpnet: 17. oktober 2020).

Fiskeridirektoratet (2020d) *No kan du registrere deg til ungdomsfiske, fiskeridir.no*.
Tilgjengelig på: <https://www.fiskeridir.no/Yrkesfiske/Nyheter/2020/0420/No-kan-du-registrere-deg-til-ungdomsfiske> (Åpnet: 25. april 2021).

Fiskeridirektoratet (2020e) *Oversikt over åpen gruppes fiske etter torsk nord for 62N*.
Tilgjengelig på: <https://fiskeridirektoratet.no/Yrkesfiske/Tall-og-analyse/Fangst-og-kvoter/AApen-gruppes-fiske-etter-torsk-nord-for-62-N> (Åpnet: 23. oktober 2020).

Fiskeridirektoratet (2020f) *Reiskap*. Tilgjengelig på:
<https://www.fiskeridir.no/Fritidsfiske/Reiskap> (Åpnet: 17. november 2020).

Fiskeridirektoratet (2020g) *Sal av fangst*. Tilgjengelig på:
<https://www.fiskeridir.no/Fritidsfiske/Sal-og-utfoersel/Sal-av-fangst> (Åpnet: 17. november 2020).

Fiskeridirektoratet (2020h) *Sysselsetting 1994-2019*. Fiskeridirektoratet. Tilgjengelig på:
https://www.fiskeridir.no/Akvakultur/Tall-og-analyse/Akvakulturstatistikk-tidsserier/Totalt-hele-naeringen/_/attachment/download/76712525-86ab-4f09-bf06-d2d18bd7a48f:aed2301e2642431a92d267b3ffc3be7cb5f48045/sta-totalt-5-salg.xlsx (Åpnet: 16. mars 2021).

Fiskeridirektoratet (2021a) *Hummarfiskarar 2020, Fiskeridirektoratet.no*. Tilgjengelig på:
<https://www.fiskeridir.no/Fritidsfiske/Tal-og-analyse/Paamelde-til-hummarfiske/hummarfiskarar-2020> (Åpnet: 12. mai 2021).

Fiskeridirektoratet (2021b) *Konsesjoner og deltakeradganger*, *fiskeridir.no*. Tilgjengelig på: <https://www.fiskeridir.no/Yrkesfiske/Tall-og-analyse/Fiskere-fartoy-og-tillatelser/Konsesjoner-og-deltakeradganger> (Åpnet: 1. mai 2021).

Flølo, J. og Kolseth, H. (2021) *Jarl-Odin (18) er den nye trenden – unge vil bli fiskarar*, *NRK*. Tilgjengelig på: https://www.nrk.no/vestland/jarl-odin-_18_-er-den-nye-trenden-_unge-vil-bli-fiskarar-1.15386521 (Åpnet: 1. mars 2021).

Forskrift om manntal for fiskarar og fangstmenn (2008) *Forskrift 18. desember 2008 nr. 1436 om manntal for fiskarar og fangstmenn*. Tilgjengelig på: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2008-12-18-1436> (Åpnet: 15. april 2021).

Forskrift om nytildeling av deltakeradganger i rekrutteringsøyemed for 2011 (2010) *Forskrift 6. september 2010 nr. 1251 om nytildeling av deltakeradganger i rekrutteringsøyemed for 2011*. Tilgjengelig på: <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2010-09-06-1251> (Åpnet: 26. november 2020).

Forskrift om regulering av fisket etter torsk hyse og sei nord for 62°N i 2021 (2021) *Forskrift 1. januar 2021 nr. 3152 om regulering av fisket etter torsk, hyse og sei nord for 62°N i 2021*. Tilgjengelig på: [https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2020-12-22-3152?q=Forskrift om regulering av torsk](https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2020-12-22-3152?q=Forskrift%20om%20regulering%20av%20torsk).

Hagen, J. M. (2021) «Landhandlere i Tromsø kommune:- Koronanen har vært kjærkommen for oss», *itromsø*, 25 april. Tilgjengelig på: <https://www.itromso.no/pluss/eksklusiv/2021/04/25/Landhandlere-i-Tromsø-kommune---Koronaen-har-vært-kjærkommen-for-oss-23852685.ece?rs8236991619615633859&t=1>.

Harboe, T. (2006) «Kvalitative og kvantitative metoder», i *Indføring i samfunnsvidenskabelig metode*, s. 31–39.

Hatlem, T. (2011) *Stort bortfall av kystfiskefartøy*, *fisk.no*. Tilgjengelig på: <https://fisk.no/fiskeri/4442-stort-bortfall-av-kystfiskefartoy> (Åpnet: 24. mars 2021).

Havforskningsinstituttet (2020) *Kongekrabbe*. Tilgjengelig på: <https://www.hi.no/hi/temasider/arter/kongekrabbe> (Åpnet: 25. november 2020).

- Hermansen, Ø. og Isaksen, J. R. (2020) *Verdt å vite om fiskekvoter, Nofima*. Tilgjengelig på: <https://nofima.no/verdt-a-vite/verdt-a-vite-om-fiskekvoter/> (Åpnet: 10. november 2020).
- Hersoug, B. (1985) «Fiskernes vandring- Om yrkesskifte og mobilitet blandt norske fiskere 1971-80».
- Hetland, P. (1984) «Å bli fisker- formell og uformell sosialisering i fisket», i Jentoft, S. og Wadel, C. (red.) *I samme båt- Sysselsettingssystemer i fiskerinæringen*. Universitetsforlaget.
- Holm, P., Finstad, B.-P. og Christensen, P. (2014) «'Aldri mer 18. april'», i *Norges fiskeri og kysthistorie, bind 4. Havet, fisken og oljen 1970-2014*. Nils Kolle. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS, s. 185–214.
- Instruks om ordning med etableringsstipend og tildeling av deltakeradganger (2009) *Instruks 10. juli 2009 nr. 1443 om ordning med etableringsstipend og tildeling av deltakeradganger*. Tilgjengelig på: <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2009-07-10-1443> (Åpnet: 26. november 2020).
- Jacobsen, D. I. (2005) *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. 2. utgave.
- Jenssen, E. (2018) «Handler ikke om samisk kommune», *Kyst og fjord, Nr.15*, april, s. 7.
- Jentoft, S. og Wadel, C. (1984) *I samme båt- Sysselsettingssystemer i fiskerinæringen*. Universitetsforlaget.
- Johannessen, A., Christoffersen, L. og Tufte, P.-A. (2016) *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. 5., utg. utg. Abstrakt.
- Johansen, E. (2019a) «Skjevfordelingen av kvotetilgangen i åpen gruppe må rettes opp», *Fiskeribladet*, 9 februar. Tilgjengelig på: <https://www.fiskeribladet.no/meninger/skjevfordelingen-av-kvotetilgangen-i-åpen-gruppe-må-rettes-opp/8-1-65149> (Åpnet: 2. mai 2021).

Johansen, E. (2019b) «Store kongekrabbefangster fra Balsfjorden levert i Tromsø», *Fiskeribladet*, 26 april. Tilgjengelig på: <https://www.fiskeribladet.no/nyheter/store-kongekrabbefangster-fra-balsfjorden-levert-i-tromso/2-1-591734> (Åpnet: 24. november 2020).

Johnsen, J. P., Vik, J. og Sønvisen, S. A. (2013) «Farvel til fiskeren? Om frafall og rekruttering til fiske», (Mars 2016), s. 303–316.

Johnsen, J. P., Vik, J. og Sønvisen, S. A. (2017) «Mellom nettverk og marked II »:, s. 55.

Kristoffersen, K. J. og Øberg, S. S. (2021) *Sander (20) slår et slag for unge fiskere- Må være jævlig rik for å klare det*, NRK. Tilgjengelig på: <https://www.nrk.no/nordland/utfordrer-fiskeriminister-odd-emil-ingebrihtsen-til-a-hjelpe-unge-fiskere-1.15393524> (Åpnet: 1. mars 2021).

Kvile, K. (2018) «Fire fiskere får lån fra rekrutteringsfond i Nordkapp-regionen», *Fiskeribladet*, 17 mars. Tilgjengelig på: <https://www.fiskeribladet.no/nyheter/fire-fiskere-far-lan-fra-rekrutteringsfond-i-nordkapp-regionen/8-1-59135> (Åpnet: 3. mai 2021).

Kyst og fjord (2017) *Er ikke lenger rekrutteringsarena*. Tilgjengelig på: <https://www.kystogfjord.no/nyheter/forsiden/Er-ikke-lenger-rekrutteringsarena> (Åpnet: 11. januar 2021).

Kyst og Fjord (2014) *Reagerer på kvoteendring*, *Kyst og fjord*. Tilgjengelig på: <https://www.kystogfjord.no/nyheter/forsiden/Reagerer-paa-kvoteendring> (Åpnet: 5. februar 2021).

Lyng, B. M. (2020) *Rekrutteringsfond for fiskere i Finnmark er klart*, *Altaposten*. Tilgjengelig på: <https://www.altaposten.no/nyheter/2020/04/26/Rekrutteringsshyfond-for-fiskere-i-Finnmark-er-klart-21679194.ece> (Åpnet: 3. februar 2021).

Meld. St. 17 (2014-2015) (2015) *Evaluering av forvaltningen av kongekrabbe*.

Meld. St. Nr. 32 (2019) *Et kvotesystem for økt verdiskapning*.

Mølstre, C. V. og Ugland, T. G. (2019) *Mener flere kunne gjort som Christian:- Men for mange er det uoppnåelig*, NRK. Tilgjengelig på: https://www.nrk.no/sorlandet/mener-flere-kunne-gjort-som-christian_-_men-for-mange-er-det-uoppnaelig-1.14392604 (Åpnet: 14. januar 2021).

Måsø, N. H. (2017) «Fiskarlagsleder: – Nå kommer baksmellen for sjarkfiskere», NRK, 16 juni. Tilgjengelig på: https://www.nrk.no/sapmi/fiskarlagsleder_-_na-kommer-baksmellen-for-sjarkfiskere-1.13562510 (Åpnet: 4. mai 2021).

Nadim, M. (2015) «Generalisering og bruken av analytiske kategorier i kvalitativ forskning», *Sosiologisk Tidsskrift*, 23(3), s. 129–148. Tilgjengelig på: www.idunn.no/ts/st.

Norges kystfiskarlag (2018) *Åpen gruppe trenger kvoteløft*. Tilgjengelig på: <http://www.norgeskystfiskarlag.no/index.php/nyhetsarkivet/675-apen-gruppe-trenger-kvoteloft> (Åpnet: 21. oktober 2020).

Norsk petroleum (2020) *Arbeidsplasser i petroleumsnæringen*, norskpetroleum.no. Tilgjengelig på: <https://www.norskpetroleum.no/okonomi/arbeidsplasser/> (Åpnet: 16. mars 2021).

NOU 2006:16 (2006) *Strukturvirkemidler i fiskeflåten*.

NOU 2008: 5 (2008) *Retten til å fiske i havet utenfor Finnmark*.

NOU 2016: 26 (2016) *Et fremtidsrettet kvotesystem*.

Nygaard, V. og Kårtveit, B. (2019) *Fra STN til kulturbasert næringsutvikling?*

Nærings- og fiskeridepartementet (2021) *Øker de garanterte torskekvote i åpen gruppe*, regjeringen.no. Tilgjengelig på: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/oker-de-garanterte-torskekvote-i-apen-gruppe/id2829864/> (Åpnet: 24. april 2021).

Nærings og fiskeridepartementet (2020) *Torskereguleringen for 2021*, regjeringen.no. Tilgjengelig på: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/torskereguleringen-for-2021/id2820002/> (Åpnet: 11. januar 2021).

Olsen, J. E. (2020) «Åpen gruppe i 2021: ‘Alderstillegget’ tar hele kvoteøkningen», *Fiskeribladet*, 6 november. Tilgjengelig på: <https://www.fiskeribladet.no/nyheter/-pen-gruppe-i-2021-alderstillegget-tar-hele-kvoteokningen/2-1-908244> (Åpnet: 3. mai 2021).

Prop. 70 L (2011-2012) (2012) *Endringer i deltakerloven, havressurslova og finnmarksloven (kystfiskskeutvalet) Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)*.

Riksrevisjonen (2020) *Riksrevisjonens undersøkelse av kvotesystemet i kyst- og havfisket*. Tilgjengelig på: <https://www.riksrevisjonen.no/undersokelse-av-kvotesystemet-i-kyst--og-havfisket/> (Åpnet: 26. januar 2021).

Sametinget (ingen dato) *Regelverk for «Tilskudd til primærnæringer»*. Tilgjengelig på: https://sametinget.no/_f/p1/i7c0775ae-55d3-4b7e-992c-457beee03329/regelverk-primarnaringer-redigert-200820.pdf (Åpnet: 5. februar 2021).

Skogvang, S. F. (2014) *Strukturvoteordning, Store norske leksikon*. Tilgjengelig på: <https://snl.no/strukturvoteordning> (Åpnet: 11. februar 2021).

St.meld. nr. 20 (2002–2003) (2003) *Strukturtiltak i kystfiskeflåten*.

St. meld. nr. 21 (2006-2007) (2007) *Strukturpolitikk for fiskeflåten*. regjeringen.no. Tilgjengelig på: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/Stmeld-nr-21-2006-2007-/id457876/> (Åpnet: 9. mars 2021).

St. meld. nr. 40 (2006-2007) (2007) *Forvaltning av kongekrabbe*. Tilgjengelig på: <https://www.regjeringen.no/contentassets/3a82509cc5694fa395654e4b01f3a0c5/no/pdfs/stm200620070040000dddpdfs.pdf> (Åpnet: 24. november 2020).

Stokka, M. (2021) *Unge fiskarar føler seg svikta – lagar eige fiskarlag.*, *nrk.no*. Tilgjengelig på: https://www.nrk.no/rogaland/unge-fiskarar-foeler-seg-svikta__-lagar-eige-fiskarlag-1.15406730 (Åpnet: 25. april 2021).

Stortinget (2020) *Skriftlig spørsmål fra Hege Haukeland Liadal (A) til fiskeri- og sjømatminister*. Tilgjengelig på: <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Sporsmal/Skriftlige-sporsmal-og-svar/Skriftlig-sporsmal/?qid=80956> (Åpnet: 14. januar 2021).

Sønvisen, S. A. (2013) *Coastal Communities and Employment Systems: Networks and communities in change*, UiT, Tromsø (Norway). 93 pp. 2013. UiT. Tilgjengelig på: https://login.proxy.lib.duke.edu/login?url=https://search.proquest.com/docview/1551637144?accountid=10598%0Ahttp://pm6mt7vg3j.search.serialssolutions.com?ctx_ver=Z39.88-2004&ctx_enc=info:ofi/enc:UTF-8&rfr_id=info:sid/Aquatic+Science+%26+Fisheries+Abstract.

Sønvisen, S. A., Johnsen, J. P. og Vik, J. (2011) «The norwegian coastal employment system : What it is and what it was», *Maritime Studies*, 10(1), s. 31–56.

Tiller, T. (1984) «Rekruttering til fiskeyrket- søkelys på grunnskolens rolle», i Jentoft, S. og Wadel, C. (red.) *I samme båt- Sysselsettingssystemer i fiskerinæringen*. Universitetsforlaget.

Troms og Finnmark fylkeskommune (2020) *Vedtekter for rekrutteringsfond for fiskere*. Tilgjengelig på: https://www.tffk.no/_f/p1/i93481f8e-dde2-4ab6-83fa-be090234774d/vedtekter-for-rekrutteringsfond-for-fiskere.pdf (Åpnet: 3. februar 2021).

Troms og Finnmark fylkeskommune (2021) *Rekrutteringsfond for fiskere i Finnmark*. Tilgjengelig på: <https://www.tffk.no/tjenester/stotte-stipend-og-priser/okonomisk-stotte-og-stipend/naringsutvikling/rekrutteringsfondet-for-fiskere-i-finnmark/> (Åpnet: 3. februar 2021).

Trygstad, A. N. (2019) *Sa opp jobben, satset alt og tapte på tildeling av kvote for unge fiskere*, NRK. Tilgjengelig på: https://www.nrk.no/nordland/sa-opp-jobben_-satset-alt-og-tapte-pa-tildeling-av-kvote-for-unge-fiskere-1.14409055 (Åpnet: 14. januar 2021).

Utdanningsdirektoratet (2020) *Elevtall i videregående skole – utdanningsprogram og trinn*. Tilgjengelig på: <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-videregaende-skole/elevtall-i-videregaende-skole/elevtall-vgo-utdanningsprogram/> (Åpnet: 20. januar 2021).

Vik, J., Johnsen, J. P. og Sønvisen, S. A. (2011) «Kysten i endring: Om fiskeripolitikken som distrikts- og lokalsamfunnspolitikk», i *Rurale brytninger*. Tapir akademisk forlag, s. 407–425. Tilgjengelig på: https://www.researchgate.net/publication/265040530_Kysten_i_endring_Om_fiskeripolitikk_n_som_distrikts-_og_lokalsamfunnspolitikk (Åpnet: 27. oktober 2020).

Ytreberg, R. (2018) *De kvoteløse, Dagens næringsliv*. Tilgjengelig på:

<https://www.dn.no/staticprojects/special/2018/12/20/0600/friluftsliv/de-kvotelose/> (Åpnet: 9. mars 2021).

9 Vedlegg

9.1 Vedlegg 1 Spørreskjema 2021

1. Er du fisker i åpen gruppe?
 - a. Ja
 - b. Nei (intervjuet avsluttes)

2. På hvilket blad er du registrert i fiskermanntallet
 - a. Blad A
 - b. Blad B

Del 1: Personalia

3. Hvilket fylke bor du i?
 - a. Nordland
 - b. Troms
 - c. Finnmark
 - d. Agder
 - e. Innlandet
 - f. Møre og Romsdal
 - g. Oslo
 - h. Rogaland
 - i. Vestfold og Telemark
 - j. Trøndelag
 - k. Vestland
 - l. Viken

4. Hva er din sivilstand?
 - a. Gift/samboer
 - b. Enslig

5. Hvilket kjønn er du?
 - a. Mann
 - b. Kvinne
 - c. Annet

6. Hva er ditt fødselsår?

7. Hva er din høyest fullførte utdanning? (Kryss av)
- a. Grunnskole
 - b. Videregående skole
 - c. Fiskerifaglig videregående
 - d. Fiskerifaglig høyskole eller universitet
 - e. Høyskole eller universitet
 - f. Maritime sertifikater (f.eks. fiskeskipper)
 - g. Annet

Del 2: Driftsgrunnlag

8. Hvor stor andel av din inntekt pr. år kommer fra fiske i åpen gruppe?
- a. 0-25 %
 - b. 25-50%
 - c. 50-75 %
 - d. Over 75%
9. Hva er din inntekt i brutto pr. år fra fiske i åpen gruppe?
- a. 0-200 000 kr
 - b. 200 000-300 000
 - c. 300 000- 400 000
 - d. 400 000-500 000
 - e. 500 000-800 000
 - f. Over 800 000
10. Hvor kommer den eventuelle øvrige inntekten fra?
- a. Annet fiskeri
 - a. Hvis annet fiskeri, hvilket? _____
 - b. Annen jobb
 - a. Hvis annen jobb, hvilken? _____
11. Når startet du som fisker i åpen gruppe? (årstall)
- a. _____
12. Hva er fartøyets størrelse i meter?
- a. Under 8 meter
 - b. 8-9,9 meter
 - c. 10-10,99 meter

d. Over 11 m

13. Hvor stor del av driftsgrunnlaget kommer fra følgende artene (oppgis i ca. prosent)

Art	Andel (i prosent)	
Torsk		
Sei		
Hyse		
Kongekrabbe		
Annet:		Hvilke arter?

14. I hvor stor grad er følgende ordninger viktig for ditt driftsgrunnlag?

	Svært liten	Liten	Verken eller	Stor	Svært stor
Kystfiskekvote					
Kongekrabbefiske					
Alderstillegg (under 30 år)					

Finansiering/tilskudd (fra kommune, fylkeskommune, sameting el.)					
Ingen					

15. Har du noen gang tidligere søkt om rekrutteringskvote?

- a. Ja
- b. Nei

Del 3: Rekruttering

16. Hvor stor betydning var følgende forhold for at du ble fisker?

	Svært liten	Liten	Verken eller	Stor	Svært stor
Utdanning/skole					
Bekjente introduserte meg					
Partner er/var fisker					
Interesse for fiskeri					
Ønske om å være selvstendig					
Føler plikt til å drive					

tradisjonen/båten videre					
Mange fiskere i familien					
Fiskeri gir gode inntektsmuligheter					
Hadde ikke andre jobbmuligheter når jeg startet					
Kameratskap					
Frihet					
Nærhet til naturen					
Tilfeldigheter					

Del 4: Tilleggsinfo

17. Har du tidligere hatt deltageradgang i lukket gruppe?

- a. Ja
- b. Nei

18. Har du et mål om å delta i lukket gruppe?

- a. Ja
- b. Nei

19. Har du tidligere jobbet som mannskap på større båt?

- a. Ja
- b. Nei

20. Har du noen gang vurdert å forlate fiskerinæringen for godt?

- a. Ja
- b. Nei

21. Hva tror du at du driver du med om 5 år? (Kryss av det som informant svarer)

	Kryss av
Fisker fortsatt i åpen gruppe	
Fisker i lukket gruppe	
Sluttet som fisker	
Tar/tatt utdanning	
Tar videreutdanning	
Tar fiskerifaglig utdanning	
Pensjonert	
Har flyttet pga. hensyn til partner/barn	
Kjøpt egen båt	
Arbeider innen annen maritim virksomhet	
Arbeider innen havbruk	
Annet	Skriv inn
Vet ikke	

22. I hvilken grad mener du åpen gruppe er en arena for rekruttering?

Svært liten	Liten	Verken eller	Stor	Svært stor

23. Hvor lenge har du bodd der du bor nå?

- a. Under 1 år
- b. 1-5 år
- c. Over 5 år
- d. Hele livet

24. Hvor stor grad er muligheten til å fiske i åpen gruppe grunnen til at du bor der du bor i dag?

Svært liten	Liten	Verken eller	Stor	Svært stor

25. I hvilken grad er følgende forhold viktig for at du bor der du bor i dag?

	Svært liten/ingen	Liten	Verken eller	Stor	Svært stor
Bedre jobbmuligheter					
Familiære grunner					
Mangel på andre muligheter					
Hensyn til partner/barn					
Nærhet til natur					
Vokst opp her					

Annet					
-------	--	--	--	--	--

26. Hvor sannsynlig er det at flytter fra stedet du bor nå innen 5 år? (Hvis de svarer stor eller svært stor, videre til spørsmål 29).

Svært liten/ingen	Liten	Verken eller	Stor	Svært stor

27. Hva er grunnen til at du evt. flytter innen 5 år?

	Svært liten/ingen	Liten	Verken eller	Stor	Svært stor
Annen jobb					
Utdanning					
Hensyn til partner/barn					
Familiære grunner					
Forbedre driftsgrunnlaget					
Andre årsaker	Skriv inn...				

28. Er du i hovedsak positiv eller negativ til å anbefale fiskeri for andre?

- I hovedsak positiv
- I hovedsak negativ
- Verken eller
- Vet ikke

